

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет
імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти**

МАТЕРІАЛИ

**студентських наукових конференцій
кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ”**

Випуск 19

Львів – 2023

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи**

МАТЕРІАЛИ

**студентських наукових конференцій
кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ”**

Випуск 19

Виходить з 2010 року

**Львів
Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка
2023**

УДК [37+37.013.32]-057.87
ББК Ч 30/49 я 431 (063)
М – 33

Рекомендовано до друку
кафедрою загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 12 від 23.05.2023.)

Відповідальний за випуск

Олена Квас

Упорядник

Марія Крива

Комп'ютерне макетування

Марія Крива

М 33

Матеріали студентських наукових конференцій кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи “Актуальні проблеми української освіти” / Відп. за вип. О. Квас, упоряд. М. Крива. Вип. 19. Львів: Малий видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2023. – 170 с.

До збірки увійшли відібрані тези доповідей Двадцять гершої Всеукраїнської студентської наукової конференції “Актуальні проблеми освіти в Україні”.

© Матеріали студентських наукових конференцій, 2023

З М І С Т

Конопада Софія. Організаційні засади моніторингу якості освітнього процесу.....	8
Хмільєвська Стефанія. Складові професійної етики експерта для проведення інституційного аудиту закладу освіти.....	10
Вантух Софія. Академічна доброчесність та причини її порушення у ЗВО.....	12
Тимчишин Діана. Проблема взаємодії викладача і студентів у процесі навчання у ЗВО.....	15
Задорожна Ольга. Особливості педагогічної взаємодії.....	18
Сливка Христина. Теоретичний аналіз особливостей емоційного інтелекту в умовах педагогічної діяльності.....	20
Долгушина Ірина. Особливості використання ігрових технологій у закладах вищої освіти.....	22
Шингельська Мар'яна. Формування лідерських якостей у студентів в умовах закладу вищої освіти.....	25
Скільська Софія. Завдання керівника щодо організації методичної роботи в сучасному закладі освіти.....	27
Андрусак Галина. Зміст готовності майбутніх педагогів до управлінської діяльності.....	29
Гадуп'як Ірина. Основні аспекти організації інклюзивного освітнього середовища.....	32
Кравець Ольга. SMART-технології в інклюзивній освіті.....	35
Лиско Анна-Марія. Використання технології Eduscum у освітньому процесі закладів вищої освіти.....	38
Сімонова Анастасія. Зарубіжний досвід використання інтерактивних технологій у закладах вищої освіти.....	41
Склярєва Аліна. Харчова хімія як навчальна дисципліна і предмет дослідження у вищій школі.....	44
Бургер Марія. Система підготовки педагогічних кадрів у Фінляндії: історичний аспект.....	48
Стефанів Ольга. Модель інтегрованого підходу у системі безперервного професійного розвитку вчителів.....	51
Городня Діана. Електронний підручник як інноваційний засіб навчання.....	54
Жищинська Анна. Соціальні мережі як інструмент здійснення педагогічної діяльності: виклики сьогодення.....	58

Кобрин Вікторія. Сутність педагогічної майстерності вчителя та її роль у вихованні особистості учня.....	60
Іванішин Катерина. Зовнішня техніка педагога в умовах організації дистанційного навчання.....	63
Спалиляк Соломія. Психологічні аспекти розвитку саморегуляції майбутнього педагога.....	65
Мирончук Юлія. Сучасні підходи до формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів.....	68
Дорофєєва Софія. Тестування як метод оцінювання навчальних досягнень учнів....	70
Прус Руслана. Специфіка педагогічної діяльності майбутнього вчителя.....	72
Плетеня Олена. Специфіка педагогічної діяльності вчителя інформатики.....	75
Гірняк Софія, Клак Анастасія. Особливості виконання вчителем нових педагогічних функцій.....	77
Гудков Євгеній. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток особистості вчителя початкової школи.....	80
Вдовика Ірина. Процес управління саморозвитком особистості вчителя початкової школи: теоретичні основи дослідження.....	84
Черногрицька Яна. Термінологічна визначеність реалізації інноваційної освітньої діяльності учителів початкової школи.....	86
Патинок Анна. Про деякі особливості застосування тренінгового методу в роботі з учителями початкової школи.....	88
Черниш Олена. Роль емоційного інтелекту у професійній педагогічній діяльності вчителя початкової школи.....	90
Попіл Юлія. Організаційно-педагогічні умови реалізації індивідуального підходу в роботі з учителями початкової освіти.....	92
Самардак Юлія. Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту у майбутнього вчителя початкової школи.....	94
Войтенко Маргарита. Педагогічні умови організації PR-кампаній у початковій школі.....	97
Коломієць Катерина. Особливості використання компетентнісно-орієнтованого підходу на уроках навчання грамоти у початковій школі.....	98
Дністрян Марія. Важливість співпраці батьків та вчителя під час навчання дитини в початковій школі.....	101
Зінченко Анастасія. Педагогічні умови формування досвіду читацької діяльності в учнів 3 класів.....	103

Рубчик Ірина. Про деякі особливості організації діяльності вчителя початкової школи з обдарованими учнями.....	104
Марченко Марія. Про хід дослідження розвитку дослідницьких умінь учителів початкової школи.....	107
Шайнога Анна, Пешкова Ольга. Малювання як засіб розвитку креативного мислення учнів початкової школи.....	109
Гураль Олена. Особливості навчання письма лівші.....	111
Шпак Христина. Проектна діяльність як засіб формування екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти.....	114
Труш Софія. Скоромовки як ефективний засіб удосконалення дикції школярів.....	117
Козій Ірина. Особливості формування інформаційно-цифрової компетентності майбутнього вчителя початкової школи.....	119
Хацко Вікторія. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.....	121
Комар Ірина. Формування математичної компетентності у здобувачів початкової освіти.....	125
Локатир Юліанна. Використання портфоліо як технології формувального оцінювання.....	127
Шмигель Анна. Особливості розвитку словникового запасу дитини дошкільного віку у різних вікових групах.....	130
Федорович Юлія. Стратегії онлайн консультування з дітьми дошкільного віку з використання інтерактивних технологій.....	133
Дейнега Марія. Виховання особистості молодшої людини в сім'ї та родині: проблеми, особливості, форми, методи.....	136
Федчишин Юлія, Любович Аліна. Афіньська система виховання: основні принципи та методи.....	140
Боднар Христина. Спілкування в соціальній діяльності.....	142
Дацко Олеся. Використання ігрових технологій в логопедичній роботі з дітьми з порушенням звуковимови.....	146
Шевчук Каріна. Особливості організації навчального процесу для учнів з розладами аутистичного спектра.....	149
Книш Лілія. Особливості зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із розладами психічного розвитку.....	152
Чечерін Соломія. Корекція специфічних помилок при різних формах дисграфії у дітей молодшого шкільного віку.....	155

Михайлів Сніжана. Роль дидактичних засобів у взаємодії школи і музею.....	158
Ціж Мар'яна. Різноманітність технологій віртуальної реальності у сучасних музейних закладах.....	160
Анікєєва Анастасія. Антропологічні аспекти візуалізації музейного простору: від теорії до практики.....	164
Вікторія Сав'як. Культурно-освітній потенціал сучасних меморіальних музеїв.....	167

Конопада Софія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – проф. Біляковська О. О.

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗВО

Моніторинг є системою збору, обробки, зберігання та поширення інформації про систему або її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління та дає можливість прогнозувати розвиток системи. Система моніторингу якості освіти у закладах вищої освіти – це постійне відслідковування ходу освітнього процесу з метою виявлення й оцінювання проміжних результатів, факторів, які на них вплинули. Також вимірювання й оцінювання якості освіти у ЗВО за допомогою моніторингу дає можливість отримати необхідну інформацію для проведення аналітичних досліджень, на підставі яких мають бути вироблені рекомендації для прийняття відповідних управлінських рішень [2]. Моніторинг є важливим інструментом управління якістю освіти й якістю освітньої діяльності закладів вищої освіти.

Науковці трактують моніторинг як систему збору, обробки, зберігання та поширення інформації про яку-небудь систему чи окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління даною системою, що дозволяє висловлювати судження про її стан і дає можливість прогнозувати її розвиток. Об'єктами дослідження моніторингу, за Т. Лукіною, можуть виступати окремі освітні системи – загальної середньої освіти, вищої освіти, післядипломної освіти або ж системи освіти певного рівня – національна, регіональна, муніципальна, інституційна тощо; різноманітні види діяльності – управлінська, навчальна, виховна та інші; процеси – управлінський, педагогічний процес у цілому та окремі його складові тощо; явища, що є характерними для освітнього середовища [2].

Дослідники галузі в галузі освіти визначають основні напрями моніторингу якості освіти у ЗВО, а саме [1]: реалізація державної політики у сфері вищої освіти, контроль за дотриманням структурними підрозділами закладу освіти законодавчих актів та нормативно-правових документів про вищу освіту; аналіз стану здобутих студентами у процесі навчання знань, умінь і навичок, професійних якостей, компетентностей; вивчення й узагальнення стану організації навчальної та методичної роботи в університеті; організація та проведення контрольних заходів; підбиття підсумків екзаменаційних сесій; інформування студентів і викладачів про зміни щодо умов та вимог провадження освітнього процесу та ін.

Моніторинг якості освіти дає змогу виявляти недоліки та проблеми, які можуть виникнути під час освітнього процесу та швидко реагувати на них. Також він дозволяє

вдосконалювати освітні програми та методи навчання, забезпечувати високу якість освітніх послуг, підвищувати рівень професійної підготовки випускників.

Моніторинг якості освіти можна здійснювати за допомогою різних методів, таких як анкетування, спостереження, тестування, порівняльний аналіз з іншими університетами тощо. Важливою складовою моніторингу якості освіти є зворотний зв'язок, який дозволяє враховувати думку студентів, викладачів та інших зацікавлених осіб при плануванні та вдосконаленні освітніх програм.

Головними функціями моніторингу якості освіти у ЗВО є [1, с. 17]: 1) інформаційна – передбачає збір статистичної інформації про результати функціонування системи освіти; 2) кваліметрична – полягає у визначенні системи індикаторів і критеріїв якості університетської освіти, проведенні різних оцінних процедур; 3) діагностична – спрямована на визначення за допомогою різноманітних засобів дослідження досягнутого стану системи освіти, виявлення певних проблем, відхилень від стандартів і норм; 4) аналітична полягає в аналізі й інтерпретації одержаних показників; 5) моделююча – тісно пов'язана з аналітичною функцією, оскільки побудова різноманітних моделей стає можливою лише після проведення детального аналізу виявленого стану освітньої системи; 6) прогностична функція передбачає побудову різних моделей майбутнього стану системи освіти у ЗВО, окремих її елементів, об'єктів на підставі ґрунтового аналізу й узагальнення інформації, одержаної у ході моніторингових досліджень; 7) управлінська – відіграє вирішальну роль, оскільки завершальним етапом реалізації моніторингової діяльності є прийняття управлінських рішень, які спрямовані на усунення певних недоліків, наслідків реформування системи освіти у ЗВО та поліпшення якості її функціонування.

Отже, моніторинг є важливим інструментом управління якістю освіти у ЗВО, дозволяє отримати систематизовану інформацію про цілісне функціонування освітньої системи, стан якості освіти, виявляти та вирішувати проблеми, а також забезпечувати високу якість освітніх послуг та вдосконалювати професійну підготовку випускників.

Список використаної літератури:

1. Біляковська О. О. Якість університетської освіти як предмет моніторингу. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип. 198. С. 16–19.
2. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти як інформаційна основа управління освітою в Україні. Педагогічна думка. 2007. № 2.
3. Проценко І. І., Гудименко К. М. Моніторинг як інструмент визначення якості освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 4 (48). С. 247–255.

Хмілевська Стефанія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Герцюк Д.Д.

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ЕКСПЕРТА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО АУДИТУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Інституційний аудит – це зовнішнє оцінювання роботи закладів освіти, під час якого незалежні експерти оцінюють освітні та управлінські процеси. Головною метою інституційного аудиту є допомога та підтримка шкіл щодо підвищення якості освітньої роботи. Це новий формат співпраці на місцевому та національному рівнях, який покликаний забезпечити впровадження майбутніх позитивних змін в українській освіті [2].

Роль експерта, який бере участь у проведенні інституційного аудиту, є надзвичайно важливою та ключовою. Експертні оцінки забезпечують отримання об'єктивної інформації про роботу школи, виявлення проблем та формування рекомендацій щодо їх подолання. Знання та досвід експертів є надзвичайно корисними для формування успішних стратегій розвитку школи в майбутньому. Важливою умовою успішного проведення інституційного аудиту є кваліфікований та професійний підхід до оцінки роботи школи, який забезпечується роботою досвідчених та компетентних експертів. Дотримання професійної етики є важливим фактором для успішного і ефективного процесу інституційного аудиту та є гарантом якісного та компетентного проведення інституційного аудиту та сприяє створенню успішних стратегій розвитку школи у майбутньому [2].

У науковій літературі питання формування професійної етики експертів має своє трактування. Так, зокрема, Т. Бурлака виокремлює поняття про розвиток ціннісно-етичної складової освітнього експерта і вважає, що така складова «сприятиме співпраці, ефективній комунікації та позитивному налаштуванню командної роботи і визначатиме успішність проведеної експертизи» [1, 63]

І. Тригуб підкреслює, що для підготовки експертів у галузі освіти базовим підходом має бути компетентнісний. Науковець вважає, що завдяки цьому у експерта формується «здатність здійснювати конкретну професійну діяльність у рамках прийнятих стандартів» [3]. М. Девіс, розмірковуючи про етичні кодекси у різних галузях, відзначає, що вони з'являються коли «діяльність трансформується в професію» [4].

Сучасна українська освіта потребує фахового підходу до оцінювання якості шкільної освіти через проведення інституційного аудиту. Відтак важливою є поява декларацій, кодексів, які би визначали основні компоненти професійної етики експерта, який приймає участь в інституційному аудиті.

Визначимо кілька основних компонентів професійної етики, серед яких добросовісність, компетентність, конфіденційність, незалежність та об'єктивність та детальніше проаналізуємо як дотримання цих правил допомагає проведенню інституційного аудиту.

Добросовісність декларує дотримання чесності, прозорості та етичності у поведінці експерта та допомагає побудувати довіру із зацікавленими сторонами. Вона має важливе значення, оскільки експерт відповідальний за надання неупередженої оцінки інституційної діяльності закладу освіти.

Компетентність поєднує знання, навички та досвід експерта, який розуміє сутність діяльності закладу освіти, системи звітності і за наявності певних проблем чи труднощів може надати потрібні та зрозумілі рекомендації.

Конфіденційність вимагає відповідального ставлення експерта щодо захисту чутливої інформації, яка отримана під час аудиту. Слід запобігти розголошенню інформації, яка може зашкодити статусу та доброму імені закладу освіти.

Незалежність формує свободу експерта від зовнішніх чинників, які можуть негативно впливати на роботу протягом аудиту. Експерт повинен мати можливість вивчати складні питання та ситуації, не турбуючись про тиск з боку адміністрації закладу.

Об'єктивність – це здатність експерта дотримуватися неупередженості протягом усіх етапів аудиту. Це допоможе сформулювати неупереджену оцінку діяльності закладу, виявити потенційні труднощі чи проблеми та надати рекомендації, які ґрунтуються на фактах.

Наявність цих компонентів професійної етики має важливе значення для дотримання етичних стандартів ролі експерта з кількох причин. По-перше, вони допомагають побудувати довіру із зацікавленими сторонами, включаючи засновників, громаду та шкільну спільноту. По-друге, дотримуючись високих етичних стандартів, експерти можуть продемонструвати свою відданість чесності, прозорості та етичній поведінці, гарантувати, що процес інституційного аудиту проводиться відповідно до законодавства. Таким чином, наявність компонентів професійної етики має вирішальне значення для дотримання етичних стандартів ролі експерта та формує довіру громади та шкільної спільноти до процесу інституційного аудиту.

Дотримання професійної етики може бути складним завданням для експертів, особливо в контексті проведення інституційного аудиту, через різні фактори. Наприклад, конфлікт інтересів може виникнути, коли експерт має особисту зацікавленість у результатах. Тиск з боку батьків, вчителів чи інших сторін, які хочуть хороших результатів, також може бути певною проблемою. Крім того, експерт може зіткнутися з труднощами із забезпеченням конфіденційності чи добросовісності, якщо не має необхідних навичок, знань або досвіду для

ефективної участі у процесі аудиту. Загалом, дотримання професійної етики вимагає дотримання етичних принципів і готовності до вирішування проблем.

Важливою умовою професійності експертів залишається їхнє прагнення постійно вдосконалювати свої етичні знання та навички, що не лише допоможе зберегти цілісність процесу аудиту, але й сприятиме підвищенню загальної якості управління освітою. Безперервне навчання та розвиток має бути пріоритетом для всіх експертів, які проводять інституційний аудит, щоб вони були етичних стандартів і передового досвіду та були готові відповідати динамічним потребам і очікуванням громад та шкільних спільнот.

У подальших дослідженнях слід вивчити ефективність існуючих програм навчання та розвитку для експертів, визначаючи потреби у вдосконаленні нових навичок. Загалом, подальші дослідження можуть допомогти покращити розуміння професійної етики в процесах інституційного аудиту та окреслити стратегії сприяння етичній поведінці експертів у цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Бурлака Т. Яким має бути освітній експерт: компетентності, етичні норми. *Школа управління*. 2020. Т. 1.84: С. 62–74.
2. Наказ МОН від 09 січня 2019 р. "Про затвердження порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти" URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text>
3. Тригуб І. Професійна компетентність експертів у галузі освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка., 2015, 24. URL <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/69>
4. Davis, M. (1991). Thinking Like an Engineer: The Place of a Code of Ethics in the Practice of a Profession. *Philosophy & Public Affairs*, 20 (2), 150–167. URL: <https://doi.org/10.2307/2265293>

Вантух Софія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Ростикус Н.П.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ ЇЇ ПОРУШЕННЯ У ЗВО

У сучасній системі забезпечення якості вищої освіти досить гостро постає питання дотримання академічної доброчесності (АД) студентами та науковими працівниками. Для того аби краще розуміти, яким чином сприяти підвищенню дотримання АД у ЗВО, необхідно

усвідомити причини її порушення серед студентів та науково-педагогічного складу закладів вищої освіти.

Питання дотримання академічної доброчесності у ЗВО розглянуто у працях: О. Абатурова, М. Бойко, М. Головчак, Г. Полякової, А. Харківської та інших. Причини порушення академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу досліджено О. Богач, А. Дорожко, С. Кришо, О. Кривушею та іншими.

Передусім розглянемо тлумачення академічної доброчесності.

У науковій праці Я. Тицької зазначено, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [5].

О. Абатуров визначає академічну доброчесність як одну з основних задач міжнародної освітньої спільноти взяти на себе відповідальність у захисті норм права і базових академічних та етичних цінностей для забезпечення якості та належних результатів навчання [2].

Отже, академічна доброчесність – це система дотримання принципів, що передбачають чесне виконання всіх поставлених завдань, використання інформації, підготовленої іншими тощо.

У законі України «Про освіту» прописано, що дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації [1].

Щодо дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, передбачається: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання [1].

О. Рижко зазначає, що існують особистісні причини порушення АД: лінь, прагнення слави, збагачення за чужий рахунок, брак знань, заздрість, відсутність креативності, а також низка об'єктивних причин, до яких належать: стрімкий і неконтрольований розвиток мережі

«Інтернет», недосконалість законодавства, безкарність, перевантаженість студентів, глобалізаційний процеси, схильність людей до запозичень, мовчазна згода власників авторського права на неправомірне використання своїх творів [4].

А. Дорожко визначає такі причини порушення академічної доброчесності як:

1. Бажання здобути максимум інформації за короткий обсяг часу і не докладаючи особливих зусиль.

2. Недостатня обізнаність здобувачів освіти про існування академічної відповідальності, яка передбачена у випадку недоброчесної поведінки [3].

Ми, у свою чергу, виокремлюємо такі причини порушення академічної доброчесності у ЗВО:

1. Недостатня ознайомленість з вимогами дотримання академічної доброчесності.

2. Відсутність усвідомлення важливості дотримання академічної доброчесності.

3. Нерозуміння наслідків порушення академічної доброчесності.

4. Відсутність покарань за недотримання академічної доброчесності.

5. Бажання скоротити використання власних сил для доброчесного виконання поставленого завдання.

Уважаємо, щоб розв'язати проблему порушення АД необхідно починати системну роботу з усунення окреслених причин, починаючи ще з 1 класу. Отже, академічна доброчесність є важливим складником забезпечення якості вищої освіти. Проте, у зв'язку з перерахованими вище причинами, не всі учасники освітнього процесу достатньою мірою дотримуються її.

Список використаної літератури:

1. Про стандартизацію : Закон України «Про освіту» від 01 січ. 2023. № 38-39.

2. Абатуров, О., Нікуліна, А. Академічна доброчесність – основна інституційна цінність. Академічна доброчесність: виклики сучасності/Зб. наук. есе уч. дист. ет. наук. стаж. для освітян. Варшава, 2019, С. 117-123.

3. Дорожко А. О. Причини порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти. Вісник Сковородинівської академії молодих учених/ зб. наук. пр. 2021. Вип. 53. С. 26-28.

4. Рижко О. М. Плагіат у соціально-комунікаційному вимірі початку ХХІ століття: природа явища та історія боротьби: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук із соціальних комунікацій : 27.00.0. Київ, 2017, С. 75.

5. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2018. Вип. 34. С. 4-7.

Тимчишин Діана (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультат – доц. Подановська Г.В.

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗВО

Проблема взаємодії викладача і студентів завжди була актуальною. Відсутність взаєморозуміння у спілкуванні може призвести до ряду серйозних проблем в навчанні і в направленості мотивації студентів. Навіть якщо викладач має високу професійну підготовку, досконало володіє методиками викладання, ефект навчання може все одно бути мінімальним, через відсутність гармонійних взаємовідносин між студентами і викладачем. Неправильно побудована педагогічна взаємодія у системі «викладач – студенти» може стати причиною виникнення страху, невпевненості, ослабленню уваги, пам'яті, працездатності, порушенню динаміки мовлення і, як наслідку, зниження вміння думати самостійно і бажання вчитися взагалі.

Важливою складовою освітнього середовища закладу вищої освіти є система міжособистісних взаємодій між його суб'єктами, особливо між викладачами та студентами. Від того, наскільки дружньою, гармонійною, взаємовключеною є їхня діяльність, напряму залежить ефективність освіти.

Ефективність педагогічної взаємодії з студентами залежить від низки факторів. Серед них важливу роль відіграє вибір оптимального стилю спілкування викладача, моделі комунікативної взаємодії та шляхів подолання конфліктних ситуацій у системі «викладач-студент», що сприяє підвищенню інтенсифікації, ефективності, якості та результативності процесу навчання у ЗВО [1].

Зазначимо, що професіоналізм спілкування викладача – це готовність і вміння використовувати системні знання і досвід у взаємодії зі студентами. Завжди потрібно пам'ятати, що виховують студентів не тільки професійні знання, але й сама особистість викладача. Ефективність спільної діяльності педагога і студента в будь-яких формах залежить від взаєморозуміння між ними. А зрозуміти внутрішній світ іншої людини – це значить зуміти поставити себе на її місце і бачити оточення немовби очима іншого [2].

Ми схильні вважати, що професійно-педагогічне спілкування – це система прийомів органічної соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, пізнання один одного, організація діяльності і стимулювання діяльності студентів, організація і корекція взаємин у колективі, обмін ролями, співпереживання і створення умов для самоствердження особистості вихованців. Таким чином, педагогічне

спілкування – особливий вид творчості [2].

Обов'язковою нормою професійної поведінки викладача ми вважаємо дотримання ним педагогічної етики, прагнення формувати гідні людські стосунки зі студентами і між ними. Основою моральної норми професійної поведінки викладача має бути повага до особистості студента і, водночас, максимальна вимогливість до нього.

Дослідження у сфері педагогічної психології доводять, що значна частина педагогічних труднощів обумовлена не стільки недоліками наукової і методичної підготовки викладачів, скільки дефектами сфери педагогічного спілкування та вибором викладачем того чи іншого стилю взаємодії. До основних стилів взаємодії викладачів можна віднести:

Примітивний – в основу ставлення до студента покладено примітивні правила і реакції поведінки – амбіції, самовдоволення, зловтіха. Викладач демонструє свою зверхність. Студент для викладача виступає засобом досягнення мети.

Маніпулятивний – взаємини зі студентом будуються на грі, суть якої полягає у бажанні будь-що виграти, використовуючи різні прийоми, лестоці. Студент при цьому є об'єктом маніпуляції. Він заляканий, інфантильний.

Стандартизований – домінує формальна структура спілкування. Спостерігається слабка орієнтація на особистість; викладач дотримується стандартів етикету, але така поведінка є поверховою і, не зачіпаючи особистісного рівня, реалізується на рівні масок. Студент, самотійний об'єкт, відчуває байдужість викладача поза —маскою], і фактично залишається об'єктом маніпуляцій.

Діловий – орієнтуючись на справу, викладач бере до уваги особистісні характеристики студента лише в контексті ефективності діяльності. Викладач дотримується стандартів етикету, визнає за студентом право на самотійність. Студент для викладача є значущим залежно від внеску у спільну діяльність. В особистісному житті студент залишається самотійним.

Особистісний – спілкування базується на глибокій зацікавленості до студента, визнанні самотійності його особистості. Викладач поважає студентів, вся його діяльність спрямована на розвиток їхньої духовності, особистісне спілкування стає спілкуванням духовним. Студент довіряє викладачеві, викладач є авторитетом і найкращим посередником між ним і знаннями про навколишній світ, людей, себе [2].

Відносини студентів і викладачів у ЗВО повинні будуватися на основі партнерської взаємодії. Професіоналізм спілкування передбачає позитивно налаштовану позицію викладача стосовно студента. Проте слід пам'ятати, що при розгляді взаємин викладача і студентів необхідно враховувати, що взаєморозуміння не може бути повним і результати взаємодії не можуть бути детально передбачені, але прагнення до налагодження хороших

відносин має стати основною метою взаємодії. Відносини викладача зі студентом – це взаємодія двох суб'єктів, двох різних внутрішніх світів, протиріччя між якими невичерпні через розбіжності в статі, вікові, життєвому досвіді, життєвому середовищі, темпах розвитку, суспільному положенні, не говорячи вже про те, що ролі в такій взаємодії теж різні: в одного – роль ведучого, в іншого – залежного [1].

Можемо зробити висновок, що відносини студента і викладача повинні будуватися перш за все на взаємоповазі. Основою взаєморозуміння між викладачем і студентами має стати бажання і уміння викладача навчити, а студента – перейняти знання. На заняттях викладач повинен виступати у ролі помічника, консультанта, а у разі необхідності і справедливого арбітра. Показником успішної суб'єкт-суб'єктної взаємодії ми будемо вважати появу в студентів таких особистісних характеристик як: позитивна мотивація до навчання і учбової діяльності, висока соціальна активність, здатність до плідної співпраці з іншими, самостійності і ініціативності. Підкреслимо важливість створення позитивного психологічного клімату у повсякденному педагогічному спілкуванні у вищій школі, і необхідність подолання бар'єрів, що породжують конфлікти і заважають партнерству між викладачем і студентами.

Список використаної літератури:

1. Багрій К.Л. Викладач і студенти: взаємодія у процесі навчання. Проблеми освіти та методика викладання у вищій школі. Випуск II (62), 2016. С. 174-181. URL : http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2016/v2/NV-2016-v2_19.pdf (дата звернення: 14.04.2023).

2. Педагогіка вищої школи: навч.-метод. посіб. для практик. роботи магістрантів спеціальності 8.12020101 «Фармація»/ Т. П. Зарічна, Т. С. Райкова. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. 122 с. URL : http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/4329/1/16Pedagogika_vyshchoyi_shkoly.pdf (дата звернення: 15.04.2023).

ОСОБЛИВОСТІ НАЛАГОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Педагогічна взаємодія - це взаємодія вчителя з учнями, колегами, батьками та іншими учасниками освітнього процесу, яка базується на спільній меті - досягненні найкращих результатів у навчанні та вихованні. Основними складовими педагогічної взаємодії є комунікація, співпраця, взаєморозуміння та взаємна допомога.

Педагогічна взаємодія складне багатоаспектне інтерактивне явище, що характеризується соціальною, психосоціальною та міжособистісною взаємодією.

На основі педагогічних досліджень І. А. Зязюна визначаємо провідні здібності до педагогічної діяльності: комунікативність; перцептивні здібності; динамізм особистості; емоційну стабільність; оптимістичне прогнозування; креативність [1].

Сучасні психолого-педагогічні дослідження акцентують увагу на важливості педагогічної взаємодії та педагогічного партнерства у формуванні активної та творчої особистості учня, забезпеченні якісної освіти та формуванні позитивного педагогічного середовища. Також варто зазначити, що ефективність педагогічної взаємодії та педагогічного партнерства безпосередньо залежатимуть від рівня професійної майстерності вчителя.

Ефективну педагогічну взаємодію можна налагодити лише за умови врахування специфіки вікового розвитку, психологічних та інших особливостей учасників. Наприклад, для молодших школярів найбільш оптимальною формою буде ігрова взаємодія, натомість для старших учнів - можливість самостійного вибору форм та змісту діяльності.

Успішна педагогічна взаємодія забезпечує наявність спільного мовлення між учнями та вчителем, взаєморозуміння, взаємоповагу та підтримку. Вона вимагає також від вчителя доброзичливості, терпіння, гнучкості та здатності адаптуватися до потреб і особливостей кожного учня.

Стратегія педагогічної взаємодії - це план дій вчителя для побудови ефективної взаємодії з учнями в процесі навчання та виховання. Подана нижче стратегія може бути застосована вчителем на будь-якому етапі навчання:

- ✓ **Визначення мети та цілей:** вчитель повинен зрозуміти, які конкретні знання, навички та цінності він хоче сформувати в учням, які навчальні цілі досягнути.

✓ Оцінка потреб та здібностей учнів: вчителю потрібно зрозуміти, які потреби та здібності мають учні, щоб побудувати програму навчання, яка відповідає їхнім потребам та здібностям.

✓ Створення сприятливого середовища: вчителю потрібно створити сприятливе середовище для навчання, яке включає в себе доброзичливу атмосферу, дотримання дисципліни та встановлення чітких правил.

✓ Використання різноманітних методів навчання: вчителю потрібно використовувати різні методи навчання, щоб допомогти учням засвоїти матеріал та зацікавити їх.

✓ Підтримка та мотивація: вчителю потрібно створити умови для розвитку мотивації учнів, підтримувати їх у процесі навчання та виховання, надавати позитивний зворотний зв'язок та схвалювати успіхи.

✓ Взаємодія та співпраця: вчителю потрібно підтримувати взаємодію та співпрацю між учнями, використовувати роботу в парах та групах.

Як специфічні властивості педагогічних взаємодій можна виділити такі: «детермінованість соціокультурною й освітньою ситуаціями; взаємозв'язок соціальних, психологічних, педагогічних підходів в організації педагогічних взаємодій; послідовність, безперервність і одночасну дискретність педагогічних взаємодій; спрямованість на передавання знань, умінь суспільного досвіду; необхідність створення умов для самоактуалізації й самореалізації кожного суб'єкта; діалектичний взаємозв'язок з процесом спілкування; закономірну асиметричність позицій суб'єктів педагогічної взаємодії, яка створює підстави для розвитку й саморозвитку суб'єктів і об'єктів у педагогічному просторі» [1, с.34].

Загалом, педагогічна взаємодія – це процес взаємодії, що обґрунтовується на взаємозв'язку та співпраці, є одним із ключових елементів успішного навчання та виховання.

Список використаної літератури:

1.Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник. / За ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.

2.Подберезський М.К. Характеристика особливостей педагогічної взаємодії. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 2 (2)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Специфіка роботи педагога полягає у тому, що він повинен мати професійний підхід до своєї роботи, при якому увага зосереджена на формуванні знань, умінь та навичок, які передбачені навчальною програмою. Одночасно, педагог повинен мати емоційно-ціннісний підхід, де він повинен розуміти, що учень має свій власний світогляд та мотивацію. Поєднання цих підходів дає можливість проаналізувати емоційно-психологічний стан учня та допомогти йому сформуванню власних уявлень про себе та світ навколо.

Для вчителя дуже важливо розвивати свою емоційну особистість, зокрема, емоційний інтелект, що є основою для формування необхідних вмінь. Саме тому ця тема є актуальною в сучасному суспільстві.

Останнім часом все більше і більше говорять про «емоційний інтелект», але все ще не існує чіткого визначення цього терміну в науці. Вже в 1985 році клінічний фізіолог Рувен Бар-Он ввів термін «EQ» – коефіцієнт емоційності (аналогія до «IQ» – коефіцієнта інтелекту), що описує емоційний інтелект як сукупність когнітивних здібностей, компетенцій і навичок, що дозволяють людині справлятися з тисками зовнішнього середовища [3, с. 44]. Інший відомий учений, Деніел Гоулман, емоційним інтелектом вбачає здатність розуміти свої власні емоції та емоції інших, що дозволяє мотивувати себе та інших, керувати емоціями в індивідуальних ситуаціях [5].

Дослідники Н. Петрова, О. Тенякова, О. Ткач, Л. Ракітнянська, В. Зарицька, С. Кузнецова та Ю. Соколова у своїх працях описують емоційний інтелект педагогів та його роль у професійній діяльності. О. Новак досліджує практичні аспекти розвитку емоційного інтелекту у педагогічних працівників. Іноземні вчені, такі як Н. Анарі, С. Меріда-Лопез, А. Беккер, Н. Екстремера, досліджують роль емоційного інтелекту в саморегуляції педагогічної діяльності, як важливої складової неперервної освіти педагога, а також як важливого механізму профілактики емоційного вигорання педагога. Деякі дослідники, такі як З. Саїдов, Н. Яричев та І. Локтіонова, розглядають емоційний інтелект як складову комунікативної компетентності педагога, а М. Бойд та Д. Раст досліджують його вплив на успішність учнів та студентів.

Можемо стверджувати, що людині, яка володіє емоційним інтелектом, притаманні такі здібності як [1, с. 78]:

1. Самосвідомість. Такі люди впевнені в собі, мають інтуїцію та досвід розв'язання кризових ситуацій, вони розуміють свої емоції та вміють ними керувати, основні їх зусилля спрямовані на саморозвиток.

2. Саморегуляція – здатність керувати емоціями та імпульсами – дозволяє людям уникати переважання сильних афектів та невмотивованих дій.

3. Мотивація. Люди готові відкласти тимчасове задоволення на користь довгострокового успіху.

4. Емпатія – здатність розуміти потреби, бажання та точки зору оточуючих нас людей. Люди з високим рівнем емпатії можуть відчути та зрозуміти чужі почуття, навіть якщо вони не виражені явно.

5. Соціальні навички. Люди з розвиненими соціальними навичками не тільки працюють на свій власний успіх, але допомагають іншим людям розвиватися та досягати свого потенціалу.

Уміння педагога встановлювати емоційний контакт з учнями, керувати своїми власними емоціями та створювати атмосферу взаєморозуміння і довіри на навчальних заняттях є проявом розвинутого емоційного інтелекту. Це дозволяє педагогам не проявляти власні емоційні проблеми під час професійної діяльності та самостійно приймати відповідальні рішення в ускладнених ситуаціях. Важливо застосовувати психолого-педагогічні прийоми, методи та технології формування емоційного інтелекту в навчальному процесі, щоб уникнути міжособистісних конфліктів та стресових ситуацій, які можуть негативно вплинути на особистість та професійну діяльність майбутнього педагога [2, с. 308].

Засобами розвитку емоційного інтелекту педагога є бесіди, просвітницькі лекції, практичні чи науково-практичні конференції, психологічні тренінги, воркшопи та інші.

Тренінги та семінари є активними методами підвищення рівня емоційного інтелекту. Однак, тренінги є більш ефективними, оскільки дозволяють отримати практичні навички. Без належної практики неможливо стати «експертом в емоціях». Теорія лише дає розуміння того, як емоції формуються та відображаються, але реальний досвід дозволяє пізнати як вони виглядають та відчуваються [4, с. 30].

Педагог може розвивати свій емоційний інтелект через безперервну освіту, інтегруючи свій досвід і засвоюючи нові професійні відносини – міжособистісні, предметні, надпредметні та метапредметні [4, с. 31].

Отже, розвиваючи емоційний інтелект, сучасний педагог може досягти високих результатів у професійній сфері, стати високоефективним і результативним фахівцем. Можна стверджувати, що емоційна культура вчителя відображає рівень професійної майстерності,

емоційну зрілість особистості і впливає на імідж педагога.

Список використаної літератури:

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2020. 512 с.
2. Кириченко Р. В. Значення емоційного інтелекту в діяльності педагога. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. №41. Т. 1. С. 306-314.
3. Коврига Н.В. Носенко Е.Л., Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. Київ: Вища школа, 2003. 126 с.
4. Петрова Н. Сформованість емоційного інтелекту як запорука успішної професійної діяльності майбутнього педагога: теоретичний аспект. *Наукові записки Тернопільського нац. пед. унів. ім. В. Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2016. №2. С.27-31.
5. Савчук М. Р. Теоретичні основи дослідження емоційного інтелекту. *Ефективна економіка*. 2017. № 5. [URL:http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5608](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5608)

Долгушина Ірина (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант - доц. Лещак Т. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дослідження ігрових технологій у вищій освіті відіграє важливу роль у розвитку сучасної освіти, адже студентам все складніше зосередитись на навчанні в умовах безперервних змін в технологіях та інформаційному середовищі. Ця тема стає все більш актуальною в сучасному світі, де швидкий темп змін та розвитку вимагає від студентів та викладачів нових інструментів та методів навчання.

У опрацьованій літературі варто виокремити цікаве двоетапне дослідження досвіду ігрового навчання у вищій освіті. На першому етапі було виділено три експериментальні групи на трьох курсах шести бакалаврських ступенів за участю 196 студентів Universitat Rovira i Virgili (Таррагона, Іспанія). Студенти були слухачами наступних курсів:

1. Історія та структура комунікації — другий курс бакалавра журналістики (38 студентів), бакалавра реклами та зв'язків з громадськістю (44 студенти) та бакалавр аудіовізуальних комунікацій (37 студентів),
2. Рекламна творчість — третій курс бакалавра з реклами та зв'язків з громадськістю (24 студенти)

3. Правові, соціальні та комунікативні аспекти біотехнології — четвертий курс бакалавра з біотехнології (36 студентів), подвійного бакалавра з комп'ютерної інженерії та біотехнології (6 студентів) і подвійного бакалавра з біотехнології, Біохімія та молекулярна біологія (11 студентів).

Вплив настільних ігор відрізнявся у трьох групах відповідно до цілей навчання. Бакалаври спеціальності «Історія та структура комунікації» протягом місяця навчались за допомогою настільних ігор. Метою занять було осмислення теоретичного змісту навчальної програми, пошук документації. Для цього студенти були розділені на групи і використовували комерційну настільну гру Timeline of Asmodee, яка впорядковує відомі події в хронологічній лінії (винаходи, музика, історія...). Під час гри школярі повинні були вибрати 20 ключових подій історії комунікації у певній тематичній сфері (наприклад, преса, радіо, реклама, Інтернет...), а також розробити та виготовити власні ігрові елементи (картки).

У випадку з курсом Рекламна креативність метою використання настільних ігор було розвинути креативність, навички комунікації за допомогою двох комерційних настільних ігор Dixit і Días de radio. Навчальна гра складалась з трьох кроків:

- ✓ Перший крок - студенти грали у малих групах;
- ✓ Другий крок - після двох ігор (40-45 хвилин) учні повинні були об'єднатися у концепції картки Dixit (малюнок) і Días de radio (слово). У всієї групи було одне завдання: написати історію для радіореклами, яка містила б дві вибрані концепції та створювала ідентичність бренду;

- ✓ Третій крок - кожна команда ділилася своєю рекламою з рештою групи. Студенти могли оцінити, наскільки плідними та різними були їхні ідеї, історії та стилі оповіді;

У курсі «Правові, соціальні та комунікативні аспекти біотехнології» використовували комерційні настільні ігри «Cytosis», «Peptide», «Virulence» і «Covalence». Оскільки студенти були на останньому курсі бакалаврату (четвертому курсі), вони мали ґрунтовні знання біотехнології. Отже, основною метою настільних ігор було не отримання нових знань за своїми спеціальностями, а для демонстрації оригінального погляду як передавати та соціалізувати науку непрофесіоналам за допомогою комунікації. Після гри студенти повинні були оцінити механіку, дизайн і мотивацію гри. Завершувалась гра обговоренням їхніх думок та міркуванням про те, що може бути корисним у соціалізації, відповідних досліджень у галузі біотехнологій.

Другий етап це був збір даних шляхом онлайн-опитування серед студентів, які брали участь в експерименті, що включали кількісні та якісні запитання з метою виявити їхні попередні припущення щодо ігор та їх використання як методів навчання на рівні

університету, оцінити навички, які були відпрацьовані під час занять. Отримано було загалом 87 відповідей.

На запитання про те, які методи навчання студенти отримують частіше університету студенти обрали майстер-класи (95,4%) та усні виступи студентів (79,3%) як найпоширеніші методи. Однак ці ж методи отримали найменшу перевагу, коли запитують про те, які методи навчання хотіли б отримувати студенти у ЗВО (майстер-класи отримали 10,3% та усні виступи студентів 9,2%). Семінари та експерименти в лабораторіях (51,7%) і на основі проблемного навчання (23%) були, відповідно, третім і четвертим за поширеністю методом навчання в університеті. Найочікуванішим методом виділяють рольову гру та навчання на основі гри (у цьому дослідженні мається на увазі настільна гра).

На основі опрацьованої літератури та наведеного дослідження можна виділити ряд переваг використання ігор у вищій освіті, а саме:

1. Мотивація студентів: гра використовується не тільки для того, щоб отримати знання, але й для задоволення, що сприяє збільшенню мотивації до навчання.
2. Розвиток креативності: граючи в ігри, студенти можуть розвивати свою креативність та інноваційність, які є важливими навичками в сучасному світі.
3. Розвиток практичних навичок: ігрові ситуації допомагають студентам розвинути практичні навички, які можна використовувати в реальному житті.
4. Сприяння формуванню командних навичок: граючи в команді, студенти можуть розвивати свої командні навички, такі як співпраця, комунікація та лідерство.
5. Різноманітність: використання ігрових технологій дозволяє вчителям/викладачам додавати різноманітність до своїх уроків, що робить навчання більш цікавим та ефективним.

Проте не варто забувати про недоліки, а саме, що використання ігор може бути часом часо- та ресурсозатратним, оскільки потрібно підготувати ігрові сценарії та матеріали. Крім того, ігри не завжди можуть замінити традиційні методи навчання, особливо у тих випадках, коли необхідно отримати конкретні знання та навички. Також можуть виникнути технічні проблеми з обладнанням та програмним забезпеченням.

Надзвичайно важливим аспектом є роль викладача при впровадженні ігор у вищій школі. Викладач повинен мати розуміння технології гри, її мети та основних правил, а також розуміти, як ефективно впроваджувати гру в навчальний процес. Адже необхідно не лише забезпечити студентів необхідними матеріалами та засобами для гри, а й відстежувати їх прогрес, якісно рефлексувати, забезпечувати адекватне співвідношення між грою та іншими методами навчання. Крім того, важливо вести обговорення з студентами після гри, щоб допомогти їм зрозуміти, які знання та вміння вони здобули під час гри та як їх можна

застосувати в реальному житті.

Отже, можна зробити висновок, що використання ігор є ефективним методом викладання, який може забезпечити більш зацікавлену та активну форму навчання, сприяти розвитку різних навичок та здібностей у студентів, а також покращити їхні комунікативні, творчі навички. Однак, при використанні ігор у навчанні необхідно враховувати певні недоліки та забезпечити правильну інтеграцію ігор у навчальний процес.

Список використаної літератури:

1. “The Usage of Game-Based Learning in University Education. How to Motivate and Foster Creativity among Adult Students through Board Games”, Juan Luis Gonzalo-Iglesia, Natàlia Lozano-Monterrubbio, Jordi Prades-Tena, 2018, URL: (PDF) The Usage of Game-Based Learning in University Education. How to Motivate and Foster Creativity among Adult Students through Board Games (researchgate.net)

2. Iza Marfisi-Schottman. Games in Higher Education. Springer. Encyclopedia of Education and Information Technologies, 2019, pp.1-9

Шингельська Мар'яна (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Калагурка Х.І.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійне становлення майбутнього фахівця педагогічної освіти передбачає формування низки як професійних, так і загальних компетентностей. Ефективність сформованості передбачених компетентностей зможе визначати конкурентноспроможність та конкурентноздатність майбутніх фахівців, їх затребуваність на сучасному ринку праці.

Вважаємо, що серед провідних професійних ознак, якими повинен володіти майбутній педагог, чільне місце займають лідерські якості фахівця. Лідер в освіті – явище неоднозначне і не нове. Дослідники пропонують узагальнену інформацію про розвиток та удосконалення змістового поняття лідерства (таб.1.).

Визначення поняття лідерства впродовж ХХ століття

Лідерство – це...[2, с.6].

1930	це вплив однієї особи на інших, що проявляється завдяки особистісним якостям
1940	це здатність особи примушувати інших виконувати певні завдання
1950	це відносини, що розвиваються при досягненні спільної мети
1960	це здійснення поведінкового впливу на інших для досягнення спільних цілей
1970	це процес з мобілізації інших людей на основі мотивів та цінностей
1980-1990	це здатність до трансформаційного впливу на послідовників та організацію
1980-1990	це здатність до трансформаційного впливу на послідовників та організацію
2000	процес індивідуального впливу лідера на послідовників

У контексті нашого дослідження доцільно визначати лідерство у контексті: лідерство і особистість; лідерство і команда, лідерства і процес. Формування лідерських якостей у студентів в умовах закладу вищої освіти передбачає гармонійне поєднання усіх складових у контексті організації освітнього процесу: як під час вивчення навчальних дисциплін, так і під час проходження різних видів педагогічної практики. Варто зазначити, що значний вплив на формування та розвиток лідерських якостей у студентів має сформованість поняття «корпоративна культура навчального закладу» та її впровадження і дотримання усіма працівниками освітньої інституції.

Як зазначає С. Редько, корпоративна культура навчального закладу є системою норм, переконань, вірувань, очікувань, міфів, ритуалів, свят, прийнятих у цій освітній організації, що відображають її індивідуальність, та відрізняють її від будь-якої іншої освітньої установи; а також систему особистих і колективних духовних і матеріальних цінностей, що приймаються та поділяються всіма членами колективу навчального закладу. Крім того, корпоративна культура НЗ – це набір прийомів і правил вирішення проблеми зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції працівників, що виявляється в поведінці, взаємодії і сприйнятті себе та інших у соціальному середовищі, яка формується цілеспрямовано в рамках прийнятої стратегії менеджменту освітньої організації [1, с.23].

Ми вважаємо, що провідними ознаками лідерства у майбутніх фахівців педагогічної освіти можна визначати такі:

1. *Готовність приймати рішення і нести відповідальність за його наслідки.*

Лідер вирізняється з-поміж інших фахівців рішучістю у прийнятті непопулярних чи

складних рішень; лідер розуміє, що інколи нерішучість чи зволікання може позбавити можливостей чи ресурсів досягнення поставленої мети.

2. *Здатність до мотивування інших* (членів команди або безпосередніх учасників освітнього процесу). Лідери мають можливість та потенціал надихати інших доцільністю реалізації озвучених планів та ідей, а для цього сам лідер повинен бути повністю переконаний у правильності озвученої програми дій.

3. *Володіння різними засобами комунікації*. Для лідера показником високої професійності виступають дві речі: при спілкуванні бути активним слухачем; вміти володіти різними засобам комунікації для переконливості наведених аргументів.

Список використаної літератури:

1. Редько С. Формування корпоративної культури загальноосвітнього навчального закладу: управлінський аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. Вип. 1. С. 22-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2017_1_5 (дата звернення: 2.05.2023).

2. Романовський О.Г. Теорія і практика формування лідера: Навчальний посібник (Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко). Харків, 2017 р. 100 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/620d1bfe-e281-4652-93d5-34023456b9f3/content> (дата звернення: 1.05.2023).

Скільська Софія (факультет педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Мицишин І. Я.

ЗАВДАННЯ КЕРІВНИКА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Методична робота становить одну з вагомих ланок управлінської діяльності керівника сучасного закладу освіти. Вона охоплює достатньо широкий спектр різноманітних завдань, пов'язаних з організацією якісного освітнього процесу. Методична робота здійснюється задля підвищення фахового рівня педагогічних працівників, вдосконалення діяльності, розвитку творчої ініціативи педагогічного колективу, запровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес. Відтак, одним із головних завдань сучасного управлінця є розроблення моделі науково-методичної роботи для вдосконалення освітнього процесу, центром якого є формування успішного фахівця, розвиток позитивної мотивації успіху.

Сучасне вдосконалення системи методичної роботи відбувається у формі розробки та

реалізації інноваційної моделі методичної роботи, яка здійснюється через запровадження освітніх технологій, спрямованих на психолого-педагогічний супровід розвитку особистості школярів, професійне вдосконалення вчителів, впровадження нових державних стандартів загальної середньої освіти, проведення моніторингу ефективності застосування нових освітніх стандартів, визначення рівня задоволення потреб та інтересів педагогів у постійному підвищенні ступеня їх залученості до творчої та дослідницької роботи [1, с.131].

Характерною ознакою вдосконалення управління методичною роботою є переосмислення керівником сутності методичної роботи, розширення її предметного поля, формування нових стратегічних завдань. Якщо донедавна методична робота охоплювала завдання виключно площини методичних концепцій, розробок та інструментів то на сьогодні все більше її розглядають у ширшому й складнішому полі, з поєднанням наукової складової. Методична й науково-методична робота мають принципові відмінності, оскільки науково-методична робота скерована не лише на вдосконалення методик освітнього процесу, які використовують вчителі, чи пошук нових, а на «взаємодію різних інституцій та суб'єктів освіти, в процесі якої професіоналізм педагогів як цілісне особистісне утворення та важлива ознака професійної діяльності набуває системного розвитку» [2, с.9].

Таким чином, можна констатувати, що науково-методична робота – це система цілеспрямованої діяльності, яка базована на поєднанні теоретичних досягнень сучасної науки й практики, сприяє неперервному професійному зростанню педагогічних і управлінських працівників, а також забезпечує умови для вдосконалення, корекції та вироблення нового освітнього досвіду й інновацій з метою забезпечення високого рівня якості освітніх послуг [2, с.10]. Відповідно, науково-методична робота в школі розв'язує наступні групи основних завдань: це розвиток школи як освітньої системи та наукового потенціалу педагогічних працівників, побудови індивідуальної педагогічної траєкторії і розвиток творчої особистості педагога, формування середовища науково-творчої взаємодії, що передбачає створення лабораторій педагогічного пошуку.

У процесі організаційного та структурного розвитку методична робота досягла широкого інституційного оформлення, яке призвело до формування цілісного науково-методичного середовища. Науково-методичне середовище – це сукупність «організаційно-педагогічних факторів та умов, міжсуб'єктних і суб'єкт-об'єктних взаємодій у соціальному та просторово-предметному оточенні, спрямовані на науково-методичне забезпечення системи освіти, а також підвищення кваліфікації, фахової майстерності, розвиток творчості та ініціативи педагогічних працівників регіону» [1, с.58].

Пріоритетним завданням в управлінні методичною роботою стає побудова індивідуальної моделі професійного розвитку, як управлінця закладу освіти, так і вчителя.

Керівник закладу освіти, вибудовуючи відповідний формат методичного супроводу педагогічного працівника, повинен враховувати його професійні інтереси. Визначення професійного запиту дає можливість побудувати індивідуальний план професійного розвитку, траєкторію особистісного зростання і розвитку вчителя. Виконання такого роду завдань не можливе без наявності у керівника менеджерських компетенцій, високого професіоналізму, рис соціального лідера, умінь трансформувати та вдосконалювати умови роботи. Отож, управління методичною роботою з одного боку спрямоване на забезпечення умов для її інноваційного розвитку, а з іншого спонукає керівника до зростання його професіоналізму, вдосконалення педагогічної й управлінської майстерності.

Список використаної літератури:

1. Литвиненко Г. Формування науково-методичного середовища: обґрунтування засад та визначення критеріїв ефективності функціонування. *Рідна школа*. 2013. №6. С. 57-62.
2. Сорочан Т. Концепція науково-методичної роботи в добу освітніх змін: традиції, інновації, перспективи розвитку. *Методист*. 2013. № 2. (14). С. 7 – 12.
3. Таран С.Й. Інноваційна організація методичної роботи основна мета встановлення вчителя як конкурентоспроможного фахівця. *Педагогічні науки та освіта. Збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*. Випуск XXII-XXIII. С. 128-135.

Андрусяк Галина (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Мицишин І.Я.

ЗМІСТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Реформування системи освіти актуалізувало проблему якості підготовки майбутніх керівників освітніх закладів. Серед основних вимог, що висуваються до майбутніх керівників освітніх закладів особливої актуальності набуває сформованість готовності до управлінської діяльності, яка є результатом і наслідком ефективної системи підготовки керівників в умовах магістратури закладу вищої освіти. Реалізується вона в Україні за спеціальностями 011 «Освітні, педагогічні науки» або 073 «Менеджмент» та профільними освітніми програмами «Управління закладом освіти», «Управління навчальним закладом» (чи іншими варіаціями назв, які співпадають із назвами спеціалізацій) [3].

Проблема формування готовності майбутніх керівників освітніх закладів до управлінської діяльності була предметом дослідження таких українських учених як: О. Вознюк, О. Вороненко, С. Воронова, Т. Дзюба, Б. Жебровський, С. Загородній, О. Лебідь, Л. Міськевич, О. Нежинська, С. Немченко, Л. Омельченко, В. Приходько, З. Рябова, К. Скрипка, О. Тополенко та ін.

Так, О. Лебідь визначає готовність до управлінської діяльності як стійку здатність особистості виконувати управлінську діяльність, що включає такі аспекти: мотиви, інтереси, здібності, темпераментні й характерологічні особливості, знання і вміння, що дозволяють досягти високих результатів [2, с. 128]. О. Волинчук називає таку готовність довготривалою, що включає в себе комплекс мотивів, знань, умінь і навичок, особистісних якостей, що забезпечують успішну взаємодію керівників з учасниками управлінського процесу й ефективність управління загалом [1, с. 271].

Розкриваючи зміст готовності до управлінської діяльності, науковці визначають три її аспекти:

✓ психологічний – наявність образу структури конкретної дії й постійної спрямованості на її виконання, сформованість мотивації до управлінської діяльності, здатність до саморефлексії;

✓ теоретичний – наявність обсягу знань, достатнього для успішної реалізації управлінської діяльності;

✓ практичний – сформованість необхідних умінь і навичок у контексті управлінської діяльності [4, с. 252].

Проаналізувавши структуру готовності майбутніх керівників до управлінської діяльності, можемо виділити чотири взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний, змістовий, операційний та особистісно-рефлексивний.

1. Мотиваційно-ціннісний компонент включає сукупність мотивів, інтересів, нахилів, потреб та ціннісних орієнтацій, необхідних майбутньому керівнику для здійснення ефективної управлінської діяльності.

2. Змістовий компонент відображає обсяг і глибину знань, оволодіння якими слугуватиме підґрунтям для формування необхідних умінь та навичок управління.

3. Операційний компонент включає систему вмінь та навичок, набутих здобувачами під час опанування змісту фахових дисциплін, самостійної роботи, управлінської практики, виконання кваліфікаційної роботи.

4. Особистісно-рефлексивний компонент характеризується сформованістю професійно необхідних особистісних якостей: комунікативних, організаторських, лідерських здібностей, ініціативності, самостійності, гнучкості, мобільності, творчості, а також

рефлексивних: здатності критично мислити, оцінювати істинність та хибність думок, висловлювати власну думку, регулювати та контролювати своє мислення, вести рефлексивний професійний діалог, здійснювати адекватну самооцінку професійної діяльності, знаходити шляхи професійного самовдосконалення [4, с. 258].

Тільки в єдності визначені компоненти можуть забезпечити сформованість готовності майбутніх керівників освітніх закладів до управлінської діяльності.

Структурні компоненти готовності перебувають у динамічному взаємозв'язку як впродовж навчання здобувача в ЗВО, так і впродовж його подальшої управлінської діяльності. Змінюється тільки питома вага кожного з означених компонентів у професійній структурі управлінця.

Отже, готовність є важливою передумовою цілеспрямованої та ефективної діяльності. Вищий рівень її сформованості допомагає управлінцеві високоякісно виконувати свої професійні обов'язки, обґрунтовано застосовувати знання, використовувати досвід, перебудовувати професійні дії відповідно до складних, нетипових ситуацій.

Список використаної літератури:

1. Волинчук О. В. Формування психологічної готовності особистості до управлінської діяльності під час навчання у ВНЗ. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. К., 2009. С. 269–277.

2. Лебідь О. В. Теоретичні та методичні основи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / ДЗ «Луганський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Старобільськ, 2018. 697 с.

3. Лист МОН України. Щодо надання роз'яснень стосовно освітніх програм від 05.06.2018 №1/9-377. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/list-mon-ukrayini-vid-05062018-19-377>.

4. Швардак М. В. Зміст та структура готовності майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти до застосування технологій педагогічного менеджменту. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 1 (339). Ч. I. С. 250–264.

Гадуп'як Ірина (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Науковий консультант – доц. Яремчук Н. Я.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Кожна дитина є особливою, але інколи про дітей говорять «особливі» не тому, що хочуть підкреслити їх здібності чи таланти, а для того, щоб сфокусувати увагу на особливі потреби, якими вони відрізняються з-поміж інших. Незважаючи на стан здоров'я, наявність фізичних чи інтелектуальних порушень, кожна людина має право на повноцінне життя та здобуття освіти, яка за якістю не повинна відрізнятися від освіти для інших людей. Даний принцип був взятий за основу в організації інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) та нейтралізував догму про те, що діти з ООП повинні навчатися в спеціалізованих закладах освіти, не отримуючи можливості здобувати освіту разом з однолітками у закладах загальної середньої освіти. Саме такі умови розвитку особистості формують дезадаптивність до соціуму, що відображається у відповідних моделях поведінки. Про це наголошував у своїх працях Л. Виготський: «Навчання дитини у спеціальному закладі відбувається у вузькому обмеженому колі колективу, у маленькому замкненому світі, де все пристосоване до дефекту» [2]; висловлюючи пропозицію до змін, де процес навчання і виховання дітей із психофізичними порушеннями повинен відбуватись разом із здоровими однолітками в одному освітньому закладі.

Враховуючи вимоги часу та з метою забезпечення права осіб з ООП на освіту законодавцями були внесені зміни до Закону України «Про освіту» та передбачені відповідні положення у Концепції «Нова українська школа». Цими документами визначено, що одним із напрямків реформування освітньої галузі в Україні є впровадження інклюзивного навчання.

Очікувана суперечність щодо потреби на конструктивне впровадження системи інклюзивного навчання в умовах сучасних освітніх трансформацій та відсутність теоретико-методологічних та прикладних досліджень формує запит відповідного наукового дискурсу.

Мета дослідження – виокремлення організаційно-педагогічних аспектів щодо проєкції інклюзивного освітнього середовища в умовах закладу освіти.

Інклюзивне навчання – спосіб отримання освіти, завдяки якому учні з особливими освітніми потребами (ООП) навчаються в загальному освітньому середовищі за місцем свого проживання [1]. Метою інклюзивної освіти є формування педагогічної системи, в якій жодна

дитина з особливими освітніми потребами не відчувала б себе зайвою чи небажаною в соціальному оточенні.

Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є:

- ✓ забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;

- ✓ розвиток інклюзивного середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами [3].

В Законі України «Про освіту» чітко записано поняття «інклюзивне середовище», як «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей» [3]. Отже, це має бути комфортне середовище, де діти разом навчаються, а школа готова прийняти кожную дитину та створити найбільш сприятливі умови для розвитку її здібностей.

Умовами для формування інклюзивного середовища у закладах загальної середньої освіти є:

- ✓ ресурсне забезпечення потреб інклюзивної освіти: нормативно-правове, програмно-методичне, інформаційне, матеріально-технічне;

- ✓ подолання соціальних бар'єрів у свідомості вчителів, їхнього страху через те, що у них немає відповідного досвіду роботи з дітьми з особливими освітніми потребами бо, по суті, їх ніхто не вчив і не націлював на такого роду діяльність раніше. Окрім цього, вчителів лякають можливі проблеми, які пов'язані зі здоров'ям дітей, реакція учнів та батьків на «новеньких у класі», проблеми дисципліни, уваги, організованості та згуртованості класного колективу;

- ✓ створення універсального дизайну та розумних пристосувань у закладах освіти, що має на меті забезпечення особистісно-орієнтованого навчання, в якому може реалізуватися та досягти ситуації успіху кожна дитина, незалежно від її можливостей (адаптація і модифікація навчальних програм, навчальних матеріалів, методики їх подачі, адаптація і модифікація оцінювання навчальної діяльності тощо);

- ✓ впровадження технології педагогіки партнерства, яка передбачає спілкування всіх учасників навчального процесу, їх командну взаємодію на досягнення результату, що веде до встановлення сприятливого соціального та емоційного клімату в класному колективі;

- ✓ створення безбар'єрного фізичного простору, у якому діти могли б безпечно пересуватись та комфортно почувати себе (ліфти, пандуси, підйомники, відповідне освітлення, шумоізоляція тощо) [2].

Як показує практика, всі учні можуть успішно навчатись перебуваючи в інклюзивному середовищі. В цей же час, присутність дітей з ООП в класі не створює жодних

несприятливих умови для решти дітей, тобто від цього мають користь всі. Учні з ООП намагаються інтегруватись в соціум, стають більш комунікабельними, вони мають можливість навчатись за тією є програмою, що їхні однолітки. Також вони мають можливість продовжувати навчання, отримавши документ про закінчення закладу загальної середньої освіти. Учні, які не мають обмежених можливостей, стають партнерами під час виконання навчальних завдань, виконують роль лідера або наставника в групі. Всі діти, що перебувають в інклюзивному освітньому середовищі, вчаться бути толерантними по відношенню до однолітків, бачити спершу людину, а не її ваду чи обдарованість, мати повагу до людей з відмінностями. У справжньому інклюзивному освітньому середовищі кожна дитина буде відчувати себе безпечно та матиме відчуття приналежності до колективу [4].

Створення інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти – це відповідна складова гуманітарної політики держави, яка свідчить наскільки її суспільство готове свідомо захищати невід’ємні права людини та змінювати проєкцію освітньої системи в Україні [2]. Важливість організації інклюзивних класів чи груп у закладах освіти є важливою як для дітей з ООП, так і їхніх ровесників, а також вчителів, батьків, керівників закладів освіти, та й зрештою для всього суспільства.

Запровадження інклюзивного навчання сприяє формуванню суспільної уваги та поваги до унікальності та особливості кожної дитини, що забезпечує кращу якість освіти на засадах партнерства і толерантності.

Список використаної літератури:

1.Інклюзивна освіта в початковій школі. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2593-nklyuzivna-osvta-v-pochatkovy-shkol-nush> (режим доступу 20.02.2023).

2. Заборчук Н. В. (2019) Створення інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини як показник рівня свідомості нації. Зб. наук.-метод. матеріалів конференції «Педагогіка партнерства як основа розвитку суб’єктів освітньої діяльності в умовах Нової української школи». Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=204> (режим доступу 20.02.2023).

3.Закон України «Про освіту»// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2017. – № 30, ст. 1

4.Цінність інклюзивної освіти. URL: https://www.irf.ua/tsinnist_inklyuzivnoi_osviti/ (режим доступу 20.02.2023).

Кравець Ольга (факультет прикладної математики та інформатики
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – проф. Біляковська О.О.

SMART-ТЕХНОЛОГІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Інклюзивна освіта – складний процес забезпечення рівних можливостей до високоякісної освіти через використання особистісно орієнтованих методів навчання, які враховують індивідуальні особливості кожного учня. У сучасному світі інклюзивна освіта не просто є одним із основних принципів освіти, але й новою філософією, що підтримує участь кожної людини у суспільному житті. Також є відображенням однієї з головних ознак демократичного суспільства й обґрунтовується розумінням цінності, різноманітності та відмінностей між дітьми, де всі вважаються цінними членами суспільства з рівними правами щодо отримання освіти.

Інклюзивна освіта має велике значення для розвитку осіб з особливими потребами. В Україні налічується понад 1 млн. дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, що становить 12 % від загальної чисельності дітей у країні [1]. За умов інклюзивної освіти кожна дитина одержує доступ до якісної освіти, може розкривати свій потенціал та розвивати навички, необхідні для самореалізації та соціальної адаптації.

Європейські країни мають значні напрацювання у сфері інклюзивної освіти, зокрема й у використанні інформаційно-комунікаційних технологій для її потреб, а отже їхній досвід, кращі практики можна впроваджувати у вітчизняну систему освіти. Наприклад, система освіти у Фінляндії визнана однією з найбільш інклюзивних у світі. У них здійснюється інтеграція дітей з особливими потребами у загальні навчальні групи, забезпечується доступність навчальних програм та матеріалів, надається вся необхідна підтримка вчителям, враховується різноманітність дітей для забезпечення оптимального навчання. Крім того, у Фінляндії питання інклюзивної освіти розв'язуються на національному рівні, при цьому місцевим муніципалітетам надана достатня самостійність в організації навчання означеної категорії дітей [3, с. 46]. Італія відома своїм передовим досвідом у впровадженні інтегрованого та інклюзивного навчання в Європі. Вона однією з перших визнала, що найбільш прийнятною формою освіти для дітей з особливими потребами є інтегроване та інклюзивне навчання. Також цінним є австрійський досвід, оскільки в цій країні добре налагоджена система спеціальної освіти. Система включає спеціальні школи для дітей з різними порушеннями, такими як порушення зору та слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуальні вади, емоційно-вольові розлади та комплексні порушення розвитку. У Швеції

законодавчо закріплено право дітей з особливими потребам навчатися у масовій школі. Держава здійснює фінансову та соціальну підтримку таких закладів освіти. У всіх класах, де навчаються діти з особливими потребами працює два педагоги. Власне ці країни є прикладом успішної реалізації права на якісну освіту для всіх дітей, включаючи тих, у кого є особливі потреби, завдяки впровадженню ефективної інклюзивної освітньої системи.

На сьогодні одним із пріоритетних напрямів освітньої політики держави є створення та забезпечення інклюзивного освітнього простору у закладах освіти. Зокрема у ЗЗСО передбачається гнучка, індивідуалізована система передання та засвоєння знань для учнів з особливими потребами. Кожен учень може здобувати знання за індивідуальним навчальним планом, що забезпечується психолого-педагогічним та медико-соціальним супроводом. Власне інклюзивна освіта відображає демократичні цінності суспільства, де кожна дитина є цінним членом суспільства з рівним правом на отримання якісної освіти, незалежно від своїх особливостей розвитку. Інклюзивна освіта також сприяє створенню інклюзивної культури, що сприяє покращенню взаємин між учнями, підвищенню рівня толерантності та розуміння різноманітності, а також формуванню позитивної соціальної атмосфери в освітньому середовищі.

Навчання учнів з особливими потребами вимагає певних додаткових підходів та методів для забезпечення якісної освіти. Оскільки особливі потреби можуть бути різноманітними, такі як фізичні, когнітивні, соціальні або емоційні, важливо враховувати ці особливості під час навчання та виховання учнів. Особливі потреби учнів можуть варіюватися від фізичних обмежень до навчальних труднощів. Ці потреби можуть впливати на процес навчання й виховання, включаючи такі аспекти, як доступність освітнього середовища, наявність спеціалізованих матеріалів та обладнання, потреба у додатковій підтримці, адаптації навчальних програм та методів оцінювання.

Для ефективного навчання дітей з особливими потребами можуть використовуватися різні методи, техніки та підходи, зокрема індивідуалізація навчального процесу, використання візуальних та аудіо матеріалів, адаптація навчальних програм, використання різноманітних технік сприйняття і запам'ятовування інформації, робота в малих групах, використання різних форм інтерактивного навчання та використання технологій, таких як комп'ютерні програми, планшети, спеціалізовані додатки тощо. Важливо також враховувати індивідуальні потреби кожного учня з особливими потребами та адаптувати методи, форми навчального процесу відповідно до їхніх потреб.

Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій значно розширює можливості педагогів та учнів, спрощуючи доступ до освітньої інформації, розширює функціонал засобів навчання та ефективність управління освітнім процесом, сприяє інтеграції національних

інформаційних освітніх систем у світову мережу, доступу до міжнародних інформаційних ресурсів в галузі освіти, науки та культури. Також розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та мережі Інтернет обумовлює необхідність впровадження у освітній процес SMART-технологій для дітей із особливими освітніми потребами.

Проведення навчального заняття з використанням мультимедійних презентацій, виконаних за допомогою таких програмних пакетів, як Microsoft Power Point або Macromedia Flash (зорове сприйняття) вже стало нормою. Проте, разом із звичними презентаційними технологіями до сфери освіти впроваджуються нові інтерактивні технології, що дозволяють удосконалити презентації у вигляді слайд-шоу, які супроводжуються звуковими файлами (слухове сприйняття). Ще одна нова форма подання матеріалу за допомогою інтерактивного устаткування – це інтерактивні дошки SMART Boards, інтерактивні дисплеї Symposium (тактильні відчуття). На інтерактивних дошках SMART Boards можна писати спеціальним маркером, демонструвати навчальний матеріал, робити письмові коментарі поверх зображення на екрані. При цьому все написане на інтерактивній дошці SMART Board передається дітям із особливими освітніми потребами, зберігається на магнітних носіях, роздруковується, посилається електронною поштою відсутнім на уроці дітям.

Основою ефективності використання SMART-технологій в інклюзивній освіті є спеціально розроблений комплекс програмного забезпечення з ланкою різноманітних функцій та інструментів роботи [1, с. 92], а саме:

1. Редактор «SMART Notebook» дозволяє створювати презентації, слайди-кадри, розмір яких відповідає розміру екрану. Використання цієї навчальної програми на уроках забезпечить активізацію пізнавальної та активної діяльності дітей із особливими потребами, формування та розвиток мовної компетенції.

2. Створення презентацій із використанням аудіо- та відеофайлів, що сприятиме формуванню та розвитку слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок, активізації пізнавальної діяльності дітей, адже поєднання слухової та зорової інформації забезпечує сприймання і розуміння почутого нового мовленнєвого повідомлення.

3. Функція «Повертання об'єкту» надає можливість учителю робити малюнки інтерактивними, щоб удосконалити навчальний матеріал, зробити його доступнішим, цікавішим для сприйняття.

4. Функція «Маркер» забезпечує з'єднання окремих елементів слова, речення; виділення граматичних структур. Ця функція надає можливість учням під час навчання діалогічному мовленню самостійно створювати репліки, діалогічні єдності різних видів, мікродіалоги та діалоги.

5. Функція «Ластик» дозволяє видалити неправильні відповіді, що сприятиме

розвитку здатності до самостійної роботи та самоаналізу власних дій дітей.

6. Функція «Рух об'єкту» дозволяє легко змінювати умови завдання. Окремі малюнки легко переносяться в різні місця та розташовуються відповідно до процесу перенесення, при цьому все зберігається.

7. Інструмент «Ножиці» забезпечує створення мозаїк, лото, функції вирізання та зберігання з подальшим використанням елементів малюнків і речень в буфері обміну. Під час навчання письма цей інструмент сприятиме активізації пізнавальної діяльності дітей із особливими освітніми потребами, його доцільно застосовувати при виконанні вправ на швидкий запис слів, із опорою на малюнки, текст.

Використання сучасних цифрових технологій дає можливість дітям із особливими освітніми потребами бути активними учасниками на занятті, брати участь в обговоренні питань, а головне – соціально адаптуватись, відчувати впевненість у своїх можливостях. Таким чином створюється інклюзивне освітнє середовище, де всі учні почувуються прийнятими, включеними та забезпеченими можливостями для розвитку.

Список використаної літератури:

1. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навч. посіб. / за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.
2. Global Education Monitoring Report 2017/8: Accountability in education: Meeting our commitments. UNESCO, 2017. С. 36, 192-196.
3. Inclusive Education and Effective Classroom Practices. European Agency for Development in Special Needs Education. September, 2001. 266 p.

Анна-Марія Лиско (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Крива М.В.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ EDUSCRUM У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах заклади вищої освіти зустрічаються з низкою проблем щодо організації освітнього процесу, мотивації до навчання студентів. Для вирішення оптимізації освітнього процесу шукають і апробують нові сучасні методики. Однією із таких є технологія Eduscrum.

Технологія SCRUM прийшла до нас з регбі і в 90-х роках минулого століття використовувалася в бізнесі для реалізації проектів. Насправді проекти, над якими працюють невеликі міжфункціональні команди, зазвичай систематично дають кращі результати. Ця система в основному використовувалася групами розробників програмного забезпечення. Однак наразі система використовується в освітніх закладах для підвищення якості навчання та полегшення процесу засвоєння матеріалу.

Впровадження цієї технології в систему освіти започаткував Вілл Війнандс, вчитель хімії та фізики з Нідерландів, а також викладач айкідо. Є ініціатором та засновником EDU-SCRUM та співзасновником Всесвітньої ініціативи «Гнучка освіта» [2].

Технологія Eduscrum – це методологія, що базується на Agile-підході та спрямована на покращення якості навчання в закладах вищої освіти. Вона дозволяє студентам працювати в команді над проектами, спільно вирішувати завдання та досягати спільних цілей, що допомагає підвищити їхню мотивацію та зацікавленість у навчанні.

Однією з головних переваг технології Eduscrum є те, що вона дозволяє змінити традиційний підхід до навчання, заснований на передачі знань від викладача до студента. Як зазначає Ден Пінк у своїй теорії, «коли завдання стають складними, цікавими та вимагають самоорганізації, мотивувати людей традиційним методом «батога та пряника» вже неможливо. Це дуже точно описує нинішню ситуацію: професіонали 21 століття реально зустрічаються з тим, що метод «батога і пряника» застарів» [1, с. 8]. Якщо ми хочемо виростити наших здобувачів освіти готовими до реальності 21 століття, ми повинні дати їм автономію, майстерність і ціль.

У забезпеченні ефективності якості освіти технологія Eduscrum може відігравати значну роль і мати ряд переваг такі як:

- активне залучення студентів до навчального процесу: технологія Eduscrum дозволяє студентам бути більш активними та залученими до процесу навчання, тому що вона базується на співпраці та командній роботі, що стимулює студентів до більш активної участі;
- стимулювання самостійності та відповідальності студентів: технологія Eduscrum дозволяє студентам самостійно планувати свої дії та відповідально виконувати свої завдання, що сприяє розвитку їхніх навичок самостійності та відповідальності;
- розвиток комунікативних навичок: технологія Eduscrum дозволяє студентам активно спілкуватися та взаємодіяти зі своїми товаришами, що сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок та здатності до співпраці;
- розвиток професійних навичок: технологія Eduscrum дозволяє студентам працювати в команді та вирішувати складні завдання, що сприяє розвитку їхніх професійних навичок;

- використання інноваційних методик та підходів: технологія Eduscrum дозволяє використовувати нові методики та підходи до навчання, які забезпечують покращення якості навчального процесу.

Eduscrum є ефективною технологією управління проектами та навчанням у закладах вищої освіти, що дає можливість підвищити якість освіти та забезпечити більш активну участь студентів у навчальному процесі.

Організація роботи над проектами в групах студентів за допомогою технології Eduscrum передбачає дотримання наступних кроків:

1. Формування команд: студентів можна розділити на групи залежно від їхніх інтересів та навичок. Кожна група повинна складатися з 5-7 студентів.

2. Формулювання цілей: кожна команда повинна визначити мету проекту, яку вони планують досягти. Ці цілі повинні бути спрямовані на розвиток навичок студентів та вирішення актуальних проблем.

3. Створення плану роботи: команда повинна розробити план роботи, в якому будуть визначені кроки, необхідні для досягнення мети проекту. План повинен бути структурований таким чином, щоб кожен член команди мав своє завдання та розумів свої обов'язки.

4. Виконання проекту: студенти повинні працювати над виконанням проекту відповідно до плану роботи. Під час виконання проекту важливо забезпечити постійну комунікацію між членами команди та використовувати інструменти Eduscrum для відстеження прогресу та вирішення проблем.

Використання Eduscrum дозволяє зменшити час на реалізацію проектів та підвищити продуктивність роботи студентів та викладачів. Джефф Сазерленд писав про Scrum: «... ті, хто застосовує технологію Scrum перестає вимірювати свою роботу тільки годинами. Години відображають лише витрати. Вимірюйте краще результат. Кого хвилює, скільки хтось витратив часу на те, щоб щось зробити? Єдине, що має значення, як швидко і якісно це було зроблено. Плануйте те, що збираєтесь виконати – дійте, робіть – перевіряйте, чи це дійсно те, що ви хотіли – досягайте безперервного покращення роботи команди» [3].

Для успішного впровадження технології Eduscrum необхідно мати належну кваліфікацію викладачів та студентів, а також підготувати необхідні матеріали та інфраструктуру.

Перевагами використання Eduscrum є більш активна участь студентів у навчальному процесі, забезпечення гнучкості та ефективності управління проектами, а також підвищення якості навчання та зростання рівня мотивації студентів до навчання.

Отже, використання технології Eduscrum у освітньому процесі закладів вищої освіти є актуальним та ефективним напрямом розвитку освіти. Результати дослідження показали, що використання Eduscrum сприяє підвищенню якості навчання, забезпечує більш активну участь студентів у навчальному процесі та підвищує ефективність управління проектами.

Список використаної літератури:

1. Делій А. Керівництво по eduScrum. Правила гри / [Електронний ресурс] / А. Делій, Р. Золінген, В. Вейнандс // КУБГ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29432/1/V_Buriachok_V_Sokolov_eduScrum.pdf.
2. Методика EDU-SCRUM в освіті [Електронний ресурс] // Освіта нова. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitanova.com.ua/posts/989-metodyka-edu-scrum-v-osviti.amp>.
3. Сазерленд Д. Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час [Електронний ресурс] / Джефф Сазерленд. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://worldinbooks.com.ua/knigi/scrum-navchys-robity-vdvichi-bilshe-za-menshyy-chas-dzheff-sazerlend/>.

Сімонова Анастасія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Заячківська Н.М.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Використання інтерактивних технологій у вищій школі стає все більш поширеним у світі. Інтерактивні технології можуть бути використані для покращення освітнього процесу, розвитку навичок та знань студентів, а також для збільшення ефективності й результативності викладачів.

У деяких країнах, таких як США, Іспанія, Великобританія та Японія, використання інтерактивних технологій вже стало невіддільною частиною вищої освіти. Існують різні інтерактивні технології для проведення занять в аудиторії. У зв'язку з поширенням і переходом на дистанційну форму навчання ЗВО використовують та розвивають їх для онлайн-навчання. Проте, використання інтерактивних технологій має свої виклики, зокрема забезпечення надійності та безпеки даних, адаптації до різних потреб студентів і викладачів, технічної підтримки та інших факторів.

Використання інтерактивних технологій у вищій школі є поширеним і важливим елементом навчального процесу. Багато університетів та коледжів Великобританії використовують різні форми інтерактивних технологій: відеоконференції, відеолекції, електронні підручники та спеціальні програми, які дозволяють студентам використовувати свої персональні пристрої, такі як смартфони і планшети, для доступу до електронних ресурсів та інтерактивного навчання. Це дозволяє студентам бути більш гнучкими й ефективними в навчанні, а також забезпечує швидкий доступ до необхідної інформації.

Крім того, деякі університети пропонують онлайн-курси, які можуть бути доступними для студентів з усього світу. Наприклад, деякі університети мають свої власні онлайн-платформи навчання, які надають можливість отримати доступ до курсів від найкращих викладачів цих закладів. Це дозволяє студентам отримувати більш індивідуалізовану та гнучку форму навчання, а також сприяє розвитку їх навичок використання сучасних технологій.

Однак, наразі існують певні виклики та проблеми, пов'язані з використанням інтерактивних технологій у вищій школі, такі як висока вартість розробки та впровадження нових технологій, низький рівень технологічної оснащеності деяких освітніх закладів та викладачів, а також проблеми зі забезпеченням безпеки і конфіденційності інформації.

США є однією з провідних країн у розробці та впровадженні інтерактивних технологій в освітній процес. Багато вищих навчальних закладів у США працюють над тим, щоб покращити методи навчання за допомогою новітніх технологій, таких як віртуальна реальність, штучний інтелект та блокчейн [1, с.134]. Блокчейн-технологія полегшує документообіг, записуючи події в хронологічному порядку. Це допомагає відображати стенограми, відстежувати відвідування та повідомляти про прогрес студентам і зацікавленим сторонам. Студенти можуть використовувати блокчейн, щоб подавати завдання, не боячись їх втратити, і отримувати свої дипломи в цифровому вигляді, а не на папері

Канада також зосереджується на використанні інтерактивних технологій в освітньому процесі. У багатьох ЗВО у Канаді є спеціальні центри для вивчення та розвитку інтерактивних технологій, де студенти можуть досліджувати нові ідеї та розробляти власні проекти. Наприклад, університет Брок представив систему «Лабораторія в коробці», яка дозволяє студентам проводити експерименти за допомогою віртуальних інструментів, не виходячи з аудиторії.

Японські заклади вищої освіти – місце, де інтерактивні технології знаходять широке застосування в освітньому процесі. У японських школах та університетах часто використовуються різноманітні технології, такі як комп'ютерні ігри, віртуальна реальність та інтерактивні дошки. Використовують розширену реальність для створення інтерактивних

матеріалів навчання. Університет Токійської метрополії використовує розширену реальність для створення інтерактивних уроків, де студенти можуть досліджувати і вивчати предмети, використовуючи 3D-моделі та анімацію. Також використовують віртуальну реальність для створення інтерактивних симуляцій та вправ для студентів.

Своє місце у використанні технологій у галузі освіти займає Китай. У багатьох школах та університетах у Китаї використовують також віртуальні класи, інтерактивні дошки та інші засоби, що дозволяють студентам більш ефективно засвоювати знання та навички. Ці технології дозволяють студентам брати активну участь у процесі навчання, вносити свої коментарі та запитання в режимі реального часу. Платформи надають можливість вільного доступу до онлайн-курсів від провідних ЗВО Китаю. За допомогою цього студенти можуть навчатися в режимі онлайн та дистанційно з будь-якої точки світу.

Багато ЗВО у Австралії пропонують студентам доступ до віртуальних лабораторій та інтерактивних платформ для вивчення матеріалу. Також є платформи, які дозволяють викладачам створювати онлайн-курси та надавати студентам доступ до навчального матеріалу та завдань.

На використанні інтерактивних технологій в освітньому процесі велику увагу зосереджує Франція. У багатьох ЗВО Франції є спеціальні центри для розвитку новітніх технологій у галузі освіти. Сінгапур та Ізраїль також є країнами, в яких велику увагу приділяють використанню технологій в освітньому процесі. У багатьох університетах використовують віртуальні класи, інтерактивні дошки, які сприяють організації інтерактивного навчання.

У Великобританії понад 50% магістерських курсів викладають за допомогою інтерактивного Інтернет-зв'язку. Згідно з планом Міністерства освіти Китаю, понад 8 мільйонів китайських студентів коледжів стали користувачами Інтернет-сервісів. Ісландія має найвищий індекс інтернет-активності у світі (98%), у США Інтернетом користуються 77% студентів, в Україні – 34% [2].

Використання інтерактивних технологій у вищій школі є важливим кроком у покращенні навчання та розвитку навичок студентів. Важливо забезпечити належну підтримку та навчання викладачів і студентів у використанні цих технологій, а також знайти рішення для викликів, що виникають у процесі їх упровадження.

Інтерактивні технології навчання – той напрямок, який швидко розвивається, тому ознайомлення зі закордонним досвідом може допомогти виявити нові технології та методи навчання, які можна використовувати у нашій освітній системі.

Також вивчення закордонного інтерактивного навчання може надати приклади ефективних практик використання технологій, які можуть бути використані в нашій освітній

системі. За допомогою інтерактивних технологій можна покращити якість освіти, залучити студентів до активної участі в освітньому процесі, підвищити рівень знань та навичок.

Взаємодіяти з міжнародною спільнотою, обмінюватися ідеями та знаннями, розширювати горизонти та забезпечувати інтеграцію у світову освітню спільноту – одне з важливих завдань для розвитку освіти України.

Список використаної літератури:

1. Антюшко Д. П., Володавчик В. С., Сєногонова Л. І. та інші. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : монографія. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. – 189 с.
2. Старєва А. М. Інтерактивна технологія навчання студентів у вищій школі [Електронний ресурс] / А. М. Старєва. – Режим доступу http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Pedagogics/2005_29/29-5.pdf. – Заголовок з екрана

Склярова Аліна (хімічний факультет

Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультанти – доц. Ковальчук Л.О.,

доц. Шпирка З.М.

ХАРЧОВА ХІМІЯ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

І ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Харчова хімія – це наука про те, як продукти харчування взаємодіють з нашим організмом. Це не тільки про склад і якість їжі, але й про те, як наші тіла обробляють і використовують поживні речовини, що містяться в їжі.

Рейчел Гріффітс

Найважливішим чинником впливу зовнішнього середовища на життєдіяльність людини є їжа, яка постачає організм людини пластичним матеріалом і енергією, впливає на фізіологічну та розумову працездатність, визначає здоров'я людини і здатність до відтворення. Тому однією зі стратегічно важливих галузей національної економіки є харчова промисловість, яка займається обробленням, переробленням і виробництвом продуктів харчування.

Харчова промисловість почала розвиватися з середини ХІХ століття, що зумовило

збільшення виробництва продуктів харчування і зростання попиту на них. Водночас виникла потреба в забезпеченні безпечності та якості харчових продуктів. Це призвело до необхідності вивчення складу і властивостей харчових продуктів, впливу на них таких чинників, як термічне оброблення, зберігання та перероблення.

1860 року відбулися великі зміни в харчовій промисловості, які призвели до появи харчової хімії як окремої науки. Хіміки почали досліджувати склад і властивості продуктів харчування, вивчати процеси їхнього термічного оброблення, розробляти методи аналізу, що допомагало виробникам створювати безпечні та корисні продукти, а також зберігати їх належним чином.

Харчова хімія – це наука про хімічні властивості та процеси, що відбуваються в продуктах харчування, їхній вплив на організм людини. Історія розвитку харчової хімії пов'язана з розвитком хімії як науки, оскільки вона заснована на її принципах [2].

Сьогодні харчова хімія є важливою науковою галуззю хімічних наук, яка:

- допомагає забезпечувати якість та безпечність продуктів харчування, розробляти нові продукти та покращувати існуючі;
- досліджує фізико-хімічні властивості продуктів харчування;
- досліджує складники продуктів харчування (вуглеводи, білки, жири, вітаміни, мінерали та інші речовини);
- вивчає процеси, що відбуваються під час приготування та зберігання їжі (ферментацію, окиснення, гідроліз тощо);
- розробляє нові принципи і методи аналізу харчових систем, визначення будови окремих компонентів, їхніх функцій і взаємозв'язку з іншими компонентами;
- виявляє й аналізує шкідливі й сторонні речовини у сировині, напівфабрикатах і готових продуктах харчування;
- забезпечує дотримання стандартів безпеки продуктів харчування тощо.

Невід'ємною частиною харчової хімії є розділи, присвячені харчовим і біологічно активним добавкам, забруднювачам харчової сировини і продуктів.

Основні напрями харчової хімії, спрямовані на створення сучасних технологій продуктів харчування, наводимо на рис. 1:

Рис. 1. Основні напрями харчової хімії (розроблено за [3])

Наведемо деякі приклади. Сіль, сода і прянощі відомі людям з давніх часів, проте справжній розквіт їхнього використання почався у ХХ столітті – столітті харчової хімії. На добавки були покладені великі надії. І вони виправдали очікування. Завдяки їх використанню вдалося створити великий асортимент апетитних, стійких до псування, менш трудомістких у виробництві продуктів. Здобувши визнання, «поліпшувачі» були поставлені на конвеєр. Ковбаси стали ніжно-рожевими, йогурти свіжофруктовими, а кекси пишно-нечерствими. «Молодість» і привабливість продуктів забезпечили саме добавки, які використовують як барвники, емульгатори, ущільнювачі, згущувачі, желеутворювачі, глазурувачі, підсилювачі смаку і запаху, консерванти. Все це асоціюється з терміном «харчові добавки».

Харчові добавки – це природні сполуки або штучно синтезовані речовини, які самостійно, зазвичай, не споживаються, але в обмежених кількостях спеціально вводяться до складу продуктів харчування в процесі їхнього виготовлення з метою надання певних властивостей і збереження їх якості. Харчові добавки використовують задля:

- ✓ збереження поживних властивостей;
- ✓ надання привабливого вигляду;
- ✓ збільшення терміну зберігання;
- ✓ полегшення технології обробки продовольчої сировини;
- ✓ здешевлення та скорочення технологічного процесу.

У сучасному харчовому виробництві широкого використання набули різноманітні харчові добавки. Серед них особливе місце займають регулятори консистенції, що

застосовуються для цілеспрямованої зміни властивостей напівфабрикатів і формування необхідних реологічних властивостей готових продуктів. Наприклад, желейним виробам, морозиву, вареним ковбасам, соусам, сирам ці добавки надають необхідну в'язкість і текстуру. До них належать загусники, стабілізатори, гелеутворювачі, структуроутворювачі, які є поверхнево-активними речовинами. Вони можуть бути рослинного (агар, пектин, камедь гуара, камедь рожкового дерева, камедь тара, каррагенани) чи тваринного (желатин) та мікробного походження (камедь ксантана).

В останні роки велика увага приділяється розробленню стабілізаційних систем, які складаються з декількох компонентів (наприклад, загусника, стабілізатора, емульгатора). Залежно від характеру харчового продукту, його консистенції, технології отримання, умов зберігання якісний склад та співвідношення компонентів можуть коливатися у широких межах [1].

Наявність харчових добавок обов'язково вказують на пакуванні в переліку інгредієнтів і позначають "Е" (початкова літера слова "Europe" (Європа)). Лякатися цієї позначки не треба, більшість найменувань при правильному дотриманні рецептури не шкодять здоров'ю, винятком є лише ті, які в окремих людей можуть викликати індивідуальне неприйняття. Далі за буквою цифра, яка дозволяє переглядати різні добавки, відповідно до Європейської гармонізованої класифікації, будучи, кодом певної речовини.

Розрізняють 30 функціональних класів харчових добавок: барвники, консерванти, антиоксиданти, підсолоджувачі, емульгатори, загусники, стабілізатори, желюючі речовини, посилювачі смаку, регулятори кислотності (буфери), розпушувачі, піногасники, глазури, солі-плавители, поліпшувачі борошна, отверджувачі, регулятори вологи, наповнювачі, газивитискачі (для харчових продуктів в аерозольній упаковці), модифіковані крохмалі, речовини для змащення пекарських форм та листів тощо.

Упровадженню нових харчових добавок має передувати проведення експериментальних досліджень на тваринах (гризунах) з вивченням загальної токсичності, кінетики в організмі, обміну речовин.

Молекулярна кухня – це новітній підхід до приготування їжі, що передбачає кардинальні зміни у структурі та вигляді страв. З допомогою сучасних технологій, можна розкласти будь-який продукт на молекули та створити унікальне смакове поєднання. Хімічні реакції, що відбуваються в продуктах харчування, вивчаються з метою їх оптимізації. Для цього потрібна велика кількість спеціального обладнання, хімічних речовин, що дозволяє реконструювати компоненти продуктів харчування або створювати нові. Рідкий азот широко використовується для швидкої заморозки будь-яких речовин та для приготування спеціальних страв перед гостинами. «Ідеальне морозиво», «ідеальний коктейль» створюють

без жодної краплі жиру, використовуючи рідкий азот

Загалом, харчова хімія – важлива галузь науки, яка допомагає зберігати якість і безпеку продуктів харчування, забезпечує здоровий та збалансований раціон харчування й надає важливу інформацію для харчової промисловості.

Список використаної літератури:

1. Забезпечення та хімічний контроль якості харчових продуктів: навч. посібник. / Авт. кол.: Р.П. Влодарчик, І.М. Кобаса, М.М. Воробець та ін. Чернівці: ЧНУ, 2015. 336 с.
2. Харчова хімія / Авт. кол.: В.В. Євлаш, О. І. Торяник, В.О. Коваленко та ін. Харків: СВІТ КНИГ, 2012. 504 с.
3. Харчова хімія: тексти лекцій для студ. напр. підготовки 6.051701 «Харчові технології та інженерія». / уклад. О.Л. Гуменюк. Чернівці: ЧДТУ, 2013. 244 с.

Бургер Марія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д.

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У ФІНЛЯНДІЇ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Відповідно до Міжнародної програми контролю освіти PISA (Програма оцінювання учнів), та Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Фінляндія лідирує як за рівнем шкільної освіти, так і за рівнем освіти дорослих. Головним показником успішності системи освіти є навчання викладацького складу та національні вимоги, які є гарантією якості фінської педагогічної освіти.

Вивченню проблем фінської освіти присвячені наукової праці, зокрема шкільної освіти (В. Бутова, О. Новікова, І. Козіна, В. Полохало О. Першукова), професійної освіти Фінляндії (К. Корсак, О. Щербак, Л. Ляшенко), підготовки науково-педагогічних кадрів (Ж. Таланова, В. Луговий).

На початку грудня 2001 року під час проведення міжнародного оцінювання навчальних досягнень учнів фінські педагоги отримали приголомшливу новину: їхні учні перевершили 43 інші країни, включаючи такі потужні країни, як Сполучені Штати, Німеччина та Японія [1, с.11]. Після цієї звістки «освітні паломники», як їх назвали в Фінляндії почали приїжджати до країни для перейняття досвіду «з перших рук». Багато факторів сприяли академічному успіху Фінляндії. Проте один ключовий фактор, який можна експортувати, часто не помічають. Надзвичайні результати Фінляндії сьогодні впливають

безпосередньо з освітньої політики та реформ, розпочатих чотири десятиліття тому. Хоча цей процес викликав критику та політичні дебати, зараз існує загальна згода, що ранні політичні рішення 1970-х років допомогли створити знамениту сучасну освітню систему.

Перший навчальний заклад, що був заснований з метою професійної підготовки вчителів початкової школи став педагогічний коледж Йюваскюля, відкритий у 1863 році (Jyväskylä College) [3, с. 42]. Особливістю педагогічного коледжу були тісні зв'язки між теорією і практикою виховання. На основі моделі цього коледжу працюють і сучасні педагогічні коледжі. Загалом таких коледжів було відкрито чотири, два з них у найбільших містах – Гельсінкі та Турку.

Освітні реформи у Фінляндії вибудовувалися на ідеях позитивного лідерства, яке основну увагу приділяє навчанню і з боку вчителя, і учнів, заохоченню закладів освіти до створення оптимального навчального середовища та реалізації змісту навчання, що допомагає здобувачам освіти найкраще досягти своїх навчальних цілей. Аналіз законодавчих та підзаконних актів, а також нормативних документів дозволив нам визначити основні етапи реформування та модернізації системи підготовки майбутніх учителів у Фінляндії з середини ХХ – до початку ХХІ ст. Цей період можна розділити на три часові етапи: 60-70-ті роки ХХ ст, 80-90-ті роки ХХ ст. та 2000 роки ХХІ ст.

Перший етап. 1960-ті та 1970-ті роки були часами кардинальних змін, коли країна еволюціонувала від аграрного суспільства до скандинавської держави загального добробуту. Щоб полегшити цю трансформацію, система освіти, яка зберігала нерівність класового суспільства, для якого вона була створена, потребувала повного перегляду. Значною мірою йшла підготовка педагогічних кадрів з метою підвищення педагогічної освіти до університетського рівня.

У 1968 році фінським парламентом було затверджено систему загальноосвітньої школи. Старомодного, авторитарного вчителя було перевтілено в демократичного добре підготовленого педагога, з широким кругозором. У 1974 році в університетах були створені педагогічні кафедри [1, с. 14]. Фінська педагогічна освіта вже мала сильну практичну, професійну орієнтацію, і, як новачок в академічному світі, вона мала зміцнити свою теоретичну основу. У той же час традиційний університетський заклад звинуватили в тому, що він занадто академічний і віддалений від трудового життя. Одним з рішень цієї ситуації була реформа навчальної програми вищої освіти (1975–1981), яка викликала опозицію серед академічних кіл та студентів університетів.

Другий етап. 1980-ті роки стали епохою консолідації загальноосвітньої школи та університетської педагогічної освіти. Багато амбіцій попередніх десятиліть було виконано, і педагогічна освіта могла зосередитися на академізації відповідно до орієнтації освітніх наук.

Через слабку дослідницьку базу педагогічної освіти та відносно молоду академічну культуру, вона зазнала посиленої критики у 1980-х роках. Деякі дослідники освіти та міністерські чиновники були готові принаймні частково перенести педагогічну освіту до Університетів прикладних наук, які на той час розвивалися. Незважаючи на значну кількість педагогів, їхні дослідження вважалися вузькими та слабкими.

Значною подією у розвитку фінської педагогічної освіти стало створення в 1852 р. першої професорської кафедри освіти [3, с. 42]. Професори цієї кафедри були повинні читати лекції з методики навчання, формувати у студентів навичок викладання певного предмету. Майбутні вчителі-предметники загальноосвітньої школи вивчали вибрані предмети на предметних факультетах і проходили педагогічну практику в навчальних закладах, які знаходилися при університеті. Слід зазначити, що педагогіка вважалася допоміжним предметом тому її статус відрізнявся від інших предметів.

У 1990-х роках завершився якісний перехід у бік дослідницької орієнтації. Було додатково підкреслено важливість педагогічної науки для повсякденної роботи вчителів, а вчителям шкіл було запропоновано більш активну роль у дослідницькій діяльності. 90-ті роки ХХ століття в історії педагогічної освіти Фінляндії характеризуються зміною векторів розвитку освітньої політики, яка може бути виражена в термінах «досягнення досконалості», «реалізація прихованих ресурсів», «розвиток якості». Найсуттєвіші зміни: формується нове розуміння сутності, процесу і форм навчання і викладання; студентам надається більше можливостей для індивідуального навчання університети (вибір програм, термінів, темпів навчання тощо); змінюється роль вчителя.

У 90-х роках наукові ступені майже з усіх дисциплін продовжували реформувати у Фінляндії. Нове положення в галузі освіти (1995) призвело до виникнення у педагогічних факультетах наступних ступенів: бакалавр освіти/ Bachelor of Education (120 кредитів); магістр освіти/ Master of Education (160 кредитів); доктор педагогічних наук/ Doctor of Education (наступні 160 кредитів). Для того, щоб сприяти студентській мобільності на національному та міжнародному рівнях, вводиться новий для Фінляндії ступінь бакалавра у 120 кредитів. Але основною кваліфікацією викладача залишається ступінь магістра з написанням і захистом магістерської роботи [3, с. 44].

Третій етап. Наступною великою зміною в педагогічній освіті був результат Болонського процесу, згідно з яким за підтримки Міністерства освіти Фінляндії, всі університети, відповідальні за педагогічну освіту, об'єдналися в єдину національну мережу (проект Vokke, 2005) і почали спільну підготовку нових навчальних програм для педагогічної освіти. На даному етапі ключові концепції підготовки вчителів у Фінляндії стають «експериментальне навчання» та «дослідницька освіта», а головною проблемою –

впровадження досліджень у педагогічну освіту.

Проведене дослідження дозволило виокремити й охарактеризувати три основні етапи реформування та модернізації системи підготовки майбутніх учителів у Фінляндії з середини ХХ – до початку ХХІ ст. Можна стверджувати, що сучасна вчительська освіта перевищує найсміливіші мрії вченого-педагога півстолітньої давнини. У наш час педагогічна освіта є невід’ємною частиною університету, а вчителі є бажаними членами академічних кіл, які публікують у наукових журналах та беруть участь у міжнародних конференціях.

Список використаної літератури:

1. Björn Furuhausen, Janne Holmén & Janne Sääntti (2019): The ideal teacher: orientations of teacher education in Sweden and Finland after the Second World War, *History of Education*, DOI: 10.1080/0046760X.2019.1606945.

2. Mikkola A. Research-based teacher education in Finland / Armi Mikkola // *The First Ten Years after Bologna* / ed.: Otmar Gassner, Lucien Kerger, Michael Schratz. – București: Editura Universității din București, 2010. – P. 115–120.

3. *Topical Issues of History of Education and Comparative Education: collective monograph* / M. Boichenko, Z. Cherniakova, I. Chystiakova, N. Kokhanova, L. Korzh-Usenko, N. Kovalenko, I. Parkhomenko, A. Sbruieva, Yu. Shulha, Yu. Taraban, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. – 188p.

Стефанів Ольга (факультет педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Герцюк Д.Д.

МОДЕЛЬ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ У СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ

Починаючи із 2022/2023 навчального року розпочинається впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти у старшій школі, відтак учні 5 класу переходять на нову модель навчання. Підготовка вчителів 5-9 класів до впровадження нових підходів інтегрованого навчання стає актуальним питанням для педагогічних спільнот. Така підготовка доручається закладам післядипломної педагогічної освіти. Науковці визнають, що сучасна «професійна педагогічна освіта вимагає переосмислення самого змісту освіти, його структури та форм організації» [2, 6]. То ж пошук нових моделей для застосування у системі професійного розвитку вчителів постає актуальним питанням і для науковців, і для викладачів системи педагогічної освіти.

О. Антонова та О. Ващук вважають, що опанування педагогічними технологіями інтегрованого навчання є важливим пріоритетом у процесі підготовки вчителя. Вони пропонують використовувати інтегративний підхід при побудові моделі формування готовності вчителів, наголошують, що цей підхід можна реалізувати з меншими затратами часу та є найбільш ефективним при роботі з вчителями [1, 174].

У публікації запропонуємо модель, яка поєднує різні елементи у процесі професійного розвитку вчителів. Зокрема, виокремимо такі ключові для професійного зростання складові як співпраця, наставництво, зворотний зв'язок та інтегрування технологій. Надалі пояснимо, як відповідні елементи можуть посилювати процес професійного зростання вчителів.

Співпраця – це процес спільної роботи вчителів з метою обміну знаннями, досвідом та інформацією. Цей елемент моделі передбачає розвиток комунікативних навичок, вміння співпрацювати з колегами та здійснювати спільні проєкти.

Наставництво – це процес, коли досвідчені вчителі надають підтримку та консультації колегам. Цей елемент моделі передбачає наявність системи наставництва, де досвідчені вчителі надають фахову допомогу.

Зворотний зв'язок – це процес, коли вчителі отримують зворотню інформацію щодо своєї роботи для підвищення ефективності навчального процесу. Цей елемент моделі передбачає наявність механізмів збору інформації та аналізу зворотного зв'язку, що дозволяють вчителям покращувати свою роботу.

Інтегрування технологій – це процес використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Цей елемент моделі передбачає розвиток комп'ютерної грамотності вчителів, використання різноманітних цифрових інструментів для підвищення ефективності навчального процесу та взаємодії з учнями.

Спробуємо пояснити, як ця модель висвітлює важливість безперервного професійного розвитку для вчителя.

Для розвитку співпраці серед вчителів доцільно проводити різноманітні тренінги та семінари, де вони зможуть обмінюватись досвідом та знаннями. Таку підтримку надаватимуть спеціальні платформи для співпраці та обміну інформацією між вчителями та професійними спільнотами. Для використання наставництва в процесі професійного розвитку можна створити програму наставництва, де досвідчені вчителі пропонуватимуть підтримку та консультації початкуючим вчителям. Цій меті може слугувати й створена система взаємного наставництва. Для використання зворотного зв'язку в процесі професійного розвитку можна проводити оцінку роботи вчителів, де вони отримають повернену інформацію щодо своєї роботи. Також можна проводити анкетування учнів, щоб

отримати їхній відгук щодо роботи вчителів. Для використання інтегрування технологій в процесі професійного розвитку можна проводити тренінги та семінари щодо використання цифрових інструментів у навчальному процесі. Також можна створити базу даних цифрових інструментів для вчителів, де вони зможуть знайти потрібний інструмент для своєї роботи.

Завдяки формуванню такої моделі та її впровадження у процес професійного зростання вчителів можна розширити можливості для формування нових навичок та здобутті інноваційних знань. До прикладу, співпраця між вчителями може допомогти поєднати знання та досвід для ефективнішого подолання труднощів. Вчителі зможуть обмінюватись ідеями та ресурсами, спільно працювати над проектами та взаємно підтримувати одне одного. Наставницькі практики допоможуть вчителям отримати індивідуальні підтримку та консультації від досвідченого вчителя, наприклад, щодо розвитку методологічних прийомів та педагогічних технік. Постійний зворотній зв'язок надаватиме об'єктивні відгуки на роботу та виявити зони для розвитку та удосконалення. Завдяки отриманій інформації зворотнього зв'язку вчителі можуть скласти індивідуальну освітню траєкторію, базуючи свої сильні сторони та посилюючи їх на практиці. Інтегрування цифрових та педагогічних технологій сприятиме більшій ефективності роботи вчителя. Через використання різних цифрових ресурсів та інструментів можна покращити якість викладання та посилити залучення учнів до активної участі в навчальному процесі.

Загалом, використання усіх згаданих елементів запропонованої моделі (співпраця, наставництво, зворотній зв'язок, інтегрування технологій) у процесі безперервного професійного розвитку може надати вчителям широкі можливості для вдосконалення своїх навичок і здобутті інноваційних знань.

Такий підхід має потенціал для підвищення ефективності роботи вчителів, що, в свою чергу, може позитивно вплинути на результати навчання учнів. Для професійного розвитку вчителя важливо створювати комплексну систему, яка б могла задовольняти різноманітні потреби вчителів та підтримувала їхнє професійне зростання.

У подальших дослідженнях варто підготувати теоретичну базу під практичні рекомендації щодо впровадження інтегрованого підходу, включаючи процеси безперервного навчання, запроваджуючи принципи навчання впродовж життя, із пошуком шляхів для забезпечення належних ресурсів та включення всіх заінтересованих сторін.

Список використаної літератури:

1. Антонова О.Є., Ващук О. В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів // Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика : Зб. наук. праць / За заг. ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.Є. Колесник. Житомир: ФОП "Н.М. Левковець", 2017. Ч. 1. С. 174–182.

2. Луначек В. Компетентнісний підхід як методологія професійного розвитку працівника освіти // *Нова педагогічна думка*. 2020. Т.102 (2). С. 37–45.

3. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посібник / Кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

Городня Діана (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Крива М.В.

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ

Система освіти в Україні зазнає швидких та фундаментальних змін, які передбачають нове розуміння цілей та цінностей освіти, а також нові концептуальні підходи до використання сучасних технологій та засобів навчання. Завдяки глобалізації знань та стрімкому розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, з'явилися нові підходи до організації навчального процесу в закладах освіти [1, с. 64].

Характерні аспекти формування електронних підручників, дидактичні основи їх запровадження в освітній процес деталізують у своїх працях такі вчені, як: Л. Білоусова, Н. Богданова, В. Вембер, Л. Гризун, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, В. Лапінський, В. Мадзігон, Н. Морзе, Н. Тверезовська, Н. Фіголь.

Наукова література показує, що існує багато досліджень, присвячених створенню та використанню електронних навчальних матеріалів, зокрема електронних підручників. Проте, незважаючи на те, що термін «електронний підручник» використовується в наукових дослідженнях впродовж останніх десятиліть, не було встановлено структури, принципів та основних вимог до їх створення. Дослідники не мають однозначної думки щодо визначення терміну «електронний підручник» та його змістового наповнення.

Деякі вчені вважають, що електронний підручник це ресурс, який містить систематизовані навчальні матеріали з певної галузі знань, який можливо створити та використовувати лише за допомогою сучасних інформаційних технологій. Інші дослідники відносяться до цього питання зі скептицизмом, стверджуючи, що формальний перехід від друкованої книги до електронного підручника не відображає тих революційних змін, які пропонує прогрес у галузі інформаційних технологій. Отже, відсутність стандартизації термінології щодо електронних навчальних видань в Україні підтверджує широкий діапазон думок щодо сутності поняття «електронний підручник» [5, с. 341].

Швидкий зріст ринку електронних видань в нашій країні зумовлений потребами освіти, зокрема впровадженням Нової української школи, що вимагає створення різноманітних освітніх продуктів, таких як електронні навчальні видання. Використання гаджетів, розвиток комп'ютерної графіки та анімації, а також доступ до нових інформаційних програм роблять використання е-підручників дуже захопливим та, при правильному дозуванні, корисним [3, с. 63]. Це актуалізує потребу в дослідженнях цих медійних продуктів. Однак, через недостатню нормативно-технічну базу виникає потреба в типологізації електронних видань.

Аналіз дослідження поняття електронний підручник дає підстави стверджувати про його неоднозначність. На основі досліджень була сформована власна думка про те, що електронний підручник є одним з інноваційних засобів навчання, який стає все популярнішим серед вчителів та учнів. Це цифровий формат підручника, який можна використовувати на комп'ютері, планшеті чи смартфоні.

Дослідники розрізняють кілька типів електронних підручників в залежності від їх ключових ознак, характеристик та функцій.

Один з таких типів – статичний підручник, який є електронною версією звичайного паперового підручника з можливістю друку та розташування на навчальній платформі, але без доступу до окремих фрагментів.

Електронний підручник з елементами мультимедіа містить гіпертекст, гіперпосилання, лінійну навігацію та можливість друку окремих статичних фрагментів, але також не має доступу до окремих фрагментів.

Мультимедійний підручник складається з логічно пов'язаних структурованих дидактичних одиниць, має покрокову навігацію та мультимедійні елементи, такі як анімація, симуляція та звук, забезпечуючи можливість друку як окремих елементів, так і в повному обсязі.

Інтерактивний підручник інтегрує різноманітні види даних, має покрокову навігацію, блок контролю й самоконтролю, реалізацію інтерактивних вправ, можливість використання на різних пристроях та розташування в соціальній мережі, а також дозволяє друкувати окремі фрагменти електронного підручника. Наприклад, для покрокової навігації можна використовувати кнопки «Вперед» та «Назад», а блок контролю й самоконтролю містить вікна для введення відповідей на запитання та інші завдання. Це дозволяє користувачам отримувати більше інтерактивного досвіду під час вивчення матеріалу.

Інтерактивні вправи можуть бути реалізовані в різних форматах, таких як відео, аудіо, графіка тощо, що дозволяє користувачам отримувати різноманітні візуальні та аудіальні враження [2, с. 56].

Реалізація електронного підручника на різних пристроях дозволяє користувачам вчитися в будь-який час і в будь-якому місці. Можливість розташування в соціальній мережі дозволяє користувачам ділитися своїми успіхами з іншими та спілкуватися з іншими студентами.

Також можливість друку окремих фрагментів електронного підручника дозволяє користувачам мати доступ до матеріалу у вигляді зручного для них формату та зберігати його для подальшого використання.

Як можна бачити, електронне видання, що включене до електронного навчального процесу, є складним соціокомунікативним явищем, що складається з учасників комунікації, включаючи автора, редактора, програміста та отримувача, і містить два тексти – первинний і вторинний, які формуються на основі екстралінгвістичних факторів, таких як знання про світ, потреби, настанови та конкретні цілі комунікаторів [5, с. 433]. Педагогічна цінність електронних ресурсів полягає в їхньому проектуванні та розробці, де необхідно враховувати педагогічні, психологічні та методичні вимоги щодо створення якісних електронних підручників, що відрізняються від вимог до друкованих видань.

Доцільно також розглянути основні переваги електронного підручника:

1. Мобільність та доступність: електронний підручник можна використовувати з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету, що забезпечує зручний та швидкий доступ до навчального матеріалу з будь-якого місця.

2. Інтерактивність: електронний підручник може містити різні інтерактивні елементи, які зроблять процес навчання більш цікавим та зрозумілим. Наприклад, відеоуроки, аудіоматеріали, інтерактивні тести та ігри.

3. Актуальність: електронний підручник може бути оновлюваний в режимі реального часу, що дозволяє забезпечити актуальність навчального матеріалу та врахувати нові тренди та знання в різних галузях.

4. Економія часу та грошей: електронний підручник може бути більш доступним та економічним у порівнянні з традиційним паперовим підручником, оскільки не потребує великої кількості ресурсів на друкування та розповсюдження [1, с. 65-66].

У зв'язку з реформою Нової української школи, в Україні з'явилося питання використання електронних засобів в навчальному процесі. Для цього було видано низку наказів МОНУ та постанов КМУ, які регулюють впровадження електронних підручників в закладах освіти. Згідно з постановою КМУ, учні та вчителі повинні мати доступ до як паперових, так і електронних підручників, при цьому е-підручники повинні бути самостійними електронними виданнями з аудіосупроводом.

Упровадження е-підручників поступово відбувається згідно з наказом МОН щодо проведення експерименту всеукраїнського рівня з використанням електронних підручників у загальної середньої освіти за темою «Електронний підручник для загальної середньої освіти» з 2018 до 2021 року [4], де е-підручники використовуються в експериментальних школах для курсів з математики, української мови, мистецтва та природознавства. Так, з 2018/2019 н. р. і до сьогодні в експериментальних школах відбувається застосування е-підручників з інтегрованих курсів «Мистецтво» і «Я досліджую світ», «Математика», «Українська мова. Буквар».

На веб-сайті Інституту модернізації змісту освіти (<https://imzo.gov.ua>) можна знайти інформацію про публікації, що беруть участь у конкурсі електронних підручників і отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Серед них – 3 електронні підручники для 1 класу ЗЗСО з інтегрованого курсу «Мистецтво», 3 електронні підручники для 2 класу ЗЗСО з інтегрованого курсу «Мистецтво», 5 електронних підручників для 1 класу ЗЗСО з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», 2 електронні підручники для 2 класу ЗЗСО з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», 3 електронні підручники для 1 класу ЗЗСО з «Математики» та 1 електронний підручник «Українська мова. Буквар» для 1 класу ЗЗСО. Зазначимо, що ці підручники були створені на платформах «Розумники», «Bristar» та «MozaWeb» [3, с. 64].

Таким чином, на сьогодні дуже важливо розробляти та використовувати електронні підручники як новаторський інструмент навчання для учнів залежно від стратегій розвитку Нової української школи. Впровадження електронних ресурсів та інших електронних засобів навчання в загальноосвітніх закладах дозволяє здійснити значні зміни в системі навчання, відкриває широкі можливості для розширення теоретичних знань, підвищення прикладності навчання, активізації когнітивної діяльності, залучення творчого потенціалу вчителів і учнів залежно від їх інтересів, бажань та здібностей.

Список використаної літератури:

1. Будкевич Т. Використання інформаційної техніки, як засобу підвищення ефективності традиційних форм навчання. *Рідна школа*. 2007. №10. С.64-69.
2. Волинський В. Дидактичні призначення і характеристики комп'ютерних електронних навчальних посібників і підручників. *Українська мова і література в школі*. 2006. №4. С.55-59.
3. Ілійчук Л. Електронний підручник як інноваційний засіб навчання. *Освітні обрії*. 2020. Том 50. № 1. С. 61-65.
4. Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Електронний підручник для загальної середньої освіти» (E-book for secondary education (EBSE)), серпень

2018 року – серпень 2021 року. (2018). № 957.

5. Рускуліс Л. Електронний підручник як ефективна інформаційна технологія у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Зб. наук. пр. Випуск 38. Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. С. 431–434.

Жищинська Анна (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Заячківська Н.М.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні соціальні мережі займають вагомe місце у суспільстві, забезпечуючи комунікацію, обмін інформацією та розвагами. За різними даними понад чотири мільярди людей, тобто половина населення планети Земля, користуються соціальними мережами. Різні дослідники запевняють, що середньостатистичний користувач витрачає 15% особистого часу на соціальні мережі. Пандемія Covid-19 та війна Росії проти України створили нові умови для діяльності суспільства. Педагогічна сфера відповідно до викликів сьогодення інтегрувалась у цифрову площину. Метою дослідження є аналіз соціальних мереж як явища, що є інструментом в процесі навчання та підготовки студентів.

Дослідниками проблематики соціальних мереж у педагогіці є: Гриценко Ю. В., Давиденко А. В., Мерзляк О. В., Шишко О. В., Ткаченко Л. І., Яценко М. О., Яцишин А. В. та ін. Одним з найпоширеніших визначень соціальних мереж (від англ. socialnetworkingservice) – платформа, онлайн-сервіс або веб-сайт, призначений для побудови, відображення та організації соціальних відносин.

У результаті нашого спостереження, нами з'ясовано, що в українському суспільстві сьогодні найчастіше використовують такі соціальні мережі, як: Facebook, Instagram, YouTube, Telegram, Twitter, TikTok та Viber. Ці мережі мають різноманітні особливості, що відрізняють і забезпечують їх самотність у інтернет-просторі. До прикладу, YouTube, попри свій розважальний характер, став середовищем для функціонування одного з різновидів неформальної освіти. Відео-платформа YouTube дає змогу створювати різноманітні канали освітнього характеру, розмішувати відеолекції, майстеркласи чи інші види неформальної освіти з елементами відео та аудіо інформацією.

Розглядаючи проблему з точки зору педагогічної сфери, знаходимо широкий функціонал корисних можливостей у соціальній мережі Telegram. Ця платформа також знайшла своє застосування у сфері неформальної освіти. На її основі створюються різноманітні освітні канали, які у своєму наповненні мають медіафайли різного типу. Платформа є надзвичайно зручною для взаємодії з її учасниками та широко використовується для проведення соціальних опитувань. Така діяльність можлива завдяки чат-ботам, що слугують своєрідними інструментами для широкофункціонального та зручного використання Telegram.

Свій комунікативний потенціал багато років демонструє мережа Viber. Завдяки її технічним можливостям легко створювати групові чати для обміну інформації. Серед українського суспільства роль цієї мережі є переоціненою, оскільки вона значно поступається своїми властивостями платформі Telegram.

Найпопулярнішими соціальними мережами серед молоді є Twitter, TikTok та Instagram. Ці програми за своїм призначенням мають більш розважальний напрям, ніж навчальний. Але їх популярність стала причиною того, що вони часто використовуються у педагогічній сфері. Instagram – це платформа для просування різного освітнього продукту та середовище для існування освітнього блогінгу. Twitter – соціальна мережа, що чудово слугує як платформа для проведення різноманітних опитувань, коли для дослідження необхідні кількісні показники. Практично кожен заклад вищої освіти має офіційну сторінку у мережі TikTok. Завдяки цьому простору здійснюють популяризацію освітніх інституцій, процесу та проєктів. Технічний функціонал TikTok, може слугувати створенню відеоконтенту освітнього характеру та середовищем просвітницького блогінгу. Аналізуючи соціальну мережу Facebook, зазначимо, що у ній частково поєднані особливості та функціонал вище перелічених платформ. Проте, Facebook втрачає свою актуальність у використанні молодим поколінням. Це спричинено політикою корпорації та незручним інтерфейсом мережі.

На основі дослідження ми можемо виділити головні завдання соціальних мереж, які необхідно вирішувати у педагогічній діяльності:

- створення простору для комунікації (*що дозволяє педагогам спілкуватися між собою, обмінюватися досвідом, викладати свої методичні рекомендації та матеріали*);
- формування умов інтерактивного навчання (*використання функціоналу соціальних мереж, які дозволяють створювати онлайн-курси та інтерактивні завдання для учнів та студентів*);
- популяризація процесу навчання та освітнього продукту;

- засіб моніторингу учнівської діяльності (*педагоги можуть використовувати соціальні мережі для відстеження успішності та активності учнів, а також для виявлення можливих проблем*).

Важливою проблемою, що викликана сьогоднішнім, є питання безпеки та захисту персональних даних. Усі учасники навчального процесу під час використання соціальних мереж повинні пам'ятати про інформаційну безпеку, адже надмірна відкритість ставить під загрозу безпеку педагогів та учнів.

Враховуючи виклики сьогоднішнього, пов'язані зі швидким розвитком технологій та зміною підходів до навчання, використання соціальних мереж у педагогічній діяльності є дуже актуальним і перспективним напрямом розвитку освіти. Важливо, щоб учителі та педагоги були готові до використання цих інструментів, розуміли їх можливості, обмеження та вміли правильно застосовувати їх у процесі навчання з метою досягнення максимального ефекту.

Список використаної літератури:

1. Шаповал, О. В. Особливості використання соціальних мереж у процесі навчання в університеті. Наукові записки. Серія: Педагогіка та психологія, 2016, Вид. 21, с. 69-72.
2. Шульська Н.М., Матвійчук Н.М. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі. Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Том 58, №2.

Кобрин Вікторія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Подановська Г. В.

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

В час модернізації та оновлення науки й техніки важливу роль у формуванні педагогіки, як важливої складової розвитку суспільства, відіграє професія вчителя і його педагогічна майстерність в тому числі. Якісна освіта є ключовим фактором розвитку країни та саме вона здатна забезпечити її конкурентоспроможність в глобальному світі, завдяки розвиненому, високоінтелектуальному та творчому молодому поколінню. Відповідно, зростає потреба у вчителях, які володіють педагогічною майстерністю та можуть забезпечити високу якість навчання та виховання учнів.

Ми переконані, що кожна людина має право на отримання якісної освіти і усі педагогічні працівники, які повинні надавати здобувачам таку можливість мають бути

високорозвиненими, як інтелектуально так і творчо у своїй професійній діяльності.

Педагогічна майстерність – це характеристика високого рівня педагогічної діяльності, що ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними її умовами є також гуманістична позиція педагога й професійно значимі особистісні риси і якості [1, с.251]. Тобто, це комплекс професійних знань, умінь та навичок, які допомагають вчителю ефективно впливати на учнів та реалізувати освітні та виховні завдання.

Педагогічна майстерність охоплює різні вміння, а саме: добре володіти навичками організації навчального процесу, викладати матеріал, розробляти методичні матеріали, виявляти індивідуальні особливості учнів та підбирати для них оптимальні методи навчання, забезпечувати стимулюючий та демократичний клімат в класі. Вона також включає в себе розуміння психології розвитку дітей та підлітків, педагогічної технології та методів навчання, вміння працювати з групами та індивідуально з кожним учнем, а також розвиток творчих та інноваційних підходів до навчання і виховання. Вчителі з високою педагогічною майстерністю є ефективними у вирішенні проблем навчання та виховання учнів, також вони забезпечують максимальний рівень засвоєння знань та розвитку ключових освітніх компетентностей.

З вище викладеного, ми можемо визначити найголовніші, на нашу думку, компетентності, якими повинен володіти кожен вчитель. До них входять:

1. Гуманістична спрямованість, яка передбачає орієнтацію вчителя на індивідуальність та потреби кожного учня, визнає його цінність та повагу до прав здобувачів освіти. Тобто, учень повинен бути у центрі навчального процесу, а педагоги – партнерами у навчанні та вихованні. Гуманістична спрямованість вчителя передбачає, що він ставить перед собою завдання допомагати учневі розвиватись як особистості, сприяти його саморозвитку та формувати в нього позитивну самооцінку й самоповагу.

2. Професійна компетентність – це насамперед методичні знання педагога, які він ефективно застосовує для організації роботи учнів на уроці. Це також розуміння вчителем своєї професійної ролі та усвідомлення важливості власної діяльності у формуванні особистості учня.

3. Педагогічні здібності – сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення. Тобто, до них можемо віднести: відповідну спрямованість особи (світоглядна, політична, моральна); ділові якості (спеціальні педагогічні вміння, навички, досвід); риси характеру (вміння спілкуватися з дітьми, підлітками, емоційна врівноваженість). Важливими є також вміння вчителя розібратися у складних міжособистісних стосунках членів навчальної групи, особистий

приклад педагога; вміння організувати, вести роботу одночасно з навчальною групою і кожним учнем; педагогічне чуття — здатність знаходити для кожного учня відповідну роль у спільній діяльності, знання індивідуальних якостей здобувачів освіти; психологічна культура — здатність тонко відчувати настрої, переживання окремих учнів тощо [1, с.253].

4. Педагогічна техніка – вміння керувати собою: емоціями, мімікою, мовленням, рухами й ефективно застосовувати це у роботі з учнями, здійснюючи педагогічний, психологічний вплив на них, знаходячи таким чином спільні точки дотику із своїми вихованцями під час навчальної й виховної роботи.

Можемо також зазначити, що педагогічна майстерність вчителя базується й на наявності педагогічних знань, умінь та навичок, а також на досвіді роботи з учнями, що великою мірою передбачає здатність до аналізу та оцінки навчального процесу, до використання різних педагогічних технологій та методик, до ефективної взаємодії з учнями, а також з їхніми батьками.

Педагог – це людина, що своїми діями навчає та виховує особистість дитини, впливає на її емоційний стан, розвиває її інтелектуальні здібності. Роль педагогічної майстерності у розвитку високоінтелектуальної та творчої особистості учня полягає в формуванні в них навичок критичного мислення; аналізу та оцінки інформації, що їм пропонується для вивчення; розвитку творчих здібностей; формування самостійності та хорошої самооцінки своїх умінь, навичок й своєї особистості в цілому. Вчителі, що володіють добре своєю справою та знають, що від них вимагає сьогодення свідомо прагнуть створювати такі умови, щоб учень ставав активним та самостійним у процесі навчання, а не просто приймав знання. Вони забезпечують ефективну комунікацію з учнями й у середині учнівського колективу, мотивують до навчання та допомагають учням розвивати їхній потенціал та можливості.

Ми поділяємо думку Ушинського К. Д., який був глибоко переконаний, що педагогічна діяльність вчителя чи вихователя полягає насамперед в усвідомленні дитячої душі, дитячих потреб, бажань та можливостей. «Вихователь повинен прагнути пізнати людину такою, якою вона є насправді, з усіма її слабостями і в усій її величі, з усіма її буденними потребами й усіма великими духовними вимогами... Тільки тоді він буде в змозі черпати в самій природі людини засоби виховного впливу, – а засоби ці величезні» [2].

Важливою складовою педагогічної майстерності вчителя є також вміння створювати позитивний мікроклімат у класі, відносини поваги та довіри між вчителем та учнями. Це допомагає учням відчувати себе комфортно та безпечно в навчальному середовищі, сприяє їхньому емоційному розвитку, формуванню внутрішньої мотивації до навчання, а також ефективнішою стає їхня розумова діяльність під час навчальних занять.

Підсумовуючи усе вище викладене, можемо зробити висновок, що педагогічна

майстерність вчителя є важливою передумовою для формування інтелектуально розвиненої та творчої особистості учня. Здобувачі освіти отримують знання за наявності наставника, партнера, помічника у вигляді такого педагога, який володіє педагогічною гуманністю, компетентностями, здібностями, техніками на високому рівні та вміє усе це застосовувати в практичній діяльності. Педагогічна майстерність передбачає вміння створювати ефективні умови для навчання та виховання учнів, забезпечувати розвиток їхніх здібностей та потенціалу, зважати на особливості особистості кожного вихованця. Вчитель, який хоче, щоб його учні розвивалися всебічно, має не просто дати їм необхідні знання у вигляді готової інформації, а допомогти навчитися вчитися, створюючи для цього відповідні умови, добираючи різні засоби та методи навчання й виховання.

Педагогічна майстерність передбачає постійний розвиток, що є ключовим елементом професійної діяльності кожного вчителя. Це дозволить покращувати якість навчання та виховання учнів, сприятиме їхньому інтелектуальному та творчому розвитку, а також забезпечить успішну роботу всієї системи освіти.

Список використаної літератури:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології. (Витяги) Т.1 URL:

https://stud.com.ua/124612/pedagogika/ushinskiy_lyudina_predmet_vihovannya_dosvid_pedagogic_hnoyi_antropologii (дата звернення 21.04.2023).

Іванішин Катерина (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Калагурка Х. І.

ЗОВНІШНЯ ТЕХНІКА ПЕДАГОГА В УМОВАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Педагогічна техніка вчителя є важливою складовою педагогічної майстерності педагога. В науковій літературі педагогічну техніку розділяють на зовнішню та внутрішню. Зовнішня техніка втілення внутрішнього переживання особистості вчителя в його тілесній природі; міміці, голосі, мовленні, рухах, пластиці [3].

В умовах організації дистанційного навчання ми покликані говорити про педагогічну майстерність вчителя, зокрема його зовнішню техніку, яку він уміло має демонструвати через екран. Робота перед камерою комп'ютера педагога, який організовує процес взаємодії

в умовах дистанційного навчання – це також прояв мистецтва спілкування.

Вчитель, який входить у процес спілкування з учнями через екран комп'ютера має звертати увагу на власну харизму, вміння продукувати власний образ. Особиста культура вчителя, на думку Олександра Лавріненка, виявлена у стилі ведення онлайн-уроку, здатна справити приємне враження на учнів. Мова йде про те, що перш за все педагог має перебувати неначе в аудиторії чи шкільному класі, але, разом із тим, «розчинятися» у віртуальному спілкуванні, миттєво реагувати на все, що відбувається у форматі відеоконференції. Не лише словом, а й жестами, інтонацією, мімікою він може підкреслити найістотніше, найважливіше і найцікавіше [1, с.57]

Поради щодо вдосконалення зовнішньої техніки в умовах дистанційного навчання (за О. А. Лавріненком, В. І. Максимовим):

➤ тримайте спину і підборіддя прямо, навіть якщо у реальному житті ви звикли сутулитися, перед об'єктивом відеокамери необхідно зробити над собою зусилля. На зворотній стороні екрана, перед учнями вчитель із неправильною поставою буде здаватися пригнобленим, нерішучим. І навпаки: пряма спина свідчатиме про впевненість у собі;

➤ правильна постава допоможе уникнути ще однієї проблеми: неправильної посадки голови. Низько опущена голова може створити ілюзію другого підборіддя, занадто високо піднята – відчуття, що ви самовпевнені;

➤ слід пам'ятати про тонкощі сприймання камери. Однотонні речі «глибоких» кольорів виглядають краще, ніж одяг із квітковими візерунками або графічними принтами. Підбирайте для онлайн уроку речі чорного, синього, сірого кольорів;

➤ потрібно враховувати, що мікрофон, чи інший звуковий пристрій на комп'ютері чи в ноутбучі досить чутливо реагують на постукування пальцем, тупання ногами і покашлювання;

➤ стежити за жестикуляцією. Надмірна жестикуляція педагога відволікатиме аудиторію слухачів;

➤ для продуктивнішої організації навчального процесу варто, щоб камера була увімкнена як у вчителя, так і в учнів;

➤ варто проговорювати культуру взаємодії на відеозустрічі;

➤ Щодо вибору фону, то головне завдання, щоб вас було добре видно — сядьте ближче до стіни. Якщо за вами видно цілу кімнату, доведеться навести порядок. До того ж учні, студенти будуть її розглядати і відволікатися. Книжкова шафа або сертифікати на задньому фоні – це хороша гра в самопрезентацію.

➤ найпростіший і найдієвіший спосіб побороти страх об'єктива – спроба свого виступу перед дзеркалом. [1; 2; 4].

Таким чином, для вчителя, який проводить урок у дистанційному форматі з використанням інтернет-технологій важлива виразна і блискуча індивідуальність, яка точно сподобається аудиторії, а отже підвищить мотивацію учнів, покращить результативність в овоєнні знань, умінь та навичок.

Список використаної літератури:

1. Лаврінченко О.А. //Майстерність удосконалення зовнішньої та внутрішньої педагогічної техніки майбутнього вчителя: методичні рекомендації / О.А. Лаврінченко. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. – с.126.

2. Максимов В. І. Правила поведінки перед мікрофоном і телекамерою URL: <https://ibl.pp.ua/3/036507.html> (дата звернення: 29.04.2023)

3. Педагогічна техніка вчителя URL: http://skadmetkab.at.ua/load/suspilno_gumanitarnij_cikl/ukrajinska_mova_literatura/pedagogichna_tekhnika_vchitelja/71-1-0-81 (дата звернення: 29.04.2023)

4. GSUITE FOR EDUCATION AS A SET OF TOOLS FOR DISTANCE LEARNING IN UNIVERSITIES SCIENCE, TRENDS AND PERSPECTIVES. Abstracts of XVII International Scientific and Practical Conference Tokyo, Japan 18-19 May, 2020 P.25-27 URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2020/05/XVII-Conference-18-19-Tokyo-Japan-book.pdf> (дата звернення: 21.04.2023)

Спалиляк Соломія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Федина-Дармохвал В.С.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Психологічні аспекти саморегуляції майбутнього педагога розкриває механізми її формування через самосвідомість і підсвідомість, рефлексію та мислення.

Психологи стверджують, що первинною проблемою професійної саморегуляції є не породження дії, а «оволодіння собою». Початкові форми оволодіння власними процесами вбачається як у використанні зовнішніх стимулів, так і в організації середовища, що викликає певну поведінку.

Гриньова М. визначає професійну саморегуляцію, яка здійснюється майбутнім

педагогом, як суб`єктом діяльності, на приведення можливостей у відповідність до вимог цієї діяльності.

Саморегуляція є дуже важливим психолого-педагогічним аспектом професійної діяльності. Це здатність регулювати власний психічний стан і поведінку, щоб оптимально діяти в складних педагогічних ситуаціях.

На психофізіологічному рівні саморегуляція є фактором загальних здібностей і універсальною внутрішньою умовою здійснення діяльності.

Саморегуляція (лат. *regulare* – нормалізувати), «само» (вказує на джерело регуляції у самій системі). [1,15] Вона забезпечує оптимізацію психічних можливостей, компенсує недоліки, регулює індивідуальні стани відповідно до завдань і умов діяльності.

Оскільки професійна діяльність майбутнього педагога передбачає самоуправління, тому доцільно застосовувати термін «професійна саморегуляція». Вона є «інтегративною, особистісною, професійною характеристикою педагога, яка передбачає усвідомлення ним своїх дій, почуттів, мотивів, становища та доцільною видозміною власної діяльності відповідно до умов ситуації» [2,63].

Завдяки необхідним умовам формування професійної саморегуляції, у студентів формуються вміння ставити цілі, вибирати способи дій, оцінювати проміжні етапи роботи, корегувати власну діяльність.

Випускник закладу вищої освіти повинен вміти не тільки здійснювати педагогічний процес, але і бути здатним до дії у професійній педагогічній ситуації, вміти використовувати прийоми професійної саморегуляції.

Нормалізація самоуправління є важливим аспектом у підготовці фахівців до педагогічної діяльності. Тому знання професійної саморегуляції, вміння керувати емоціями, почуттями та станами є важливими компонентами у підготовці студентів.

На думку психологів, К. Абульханова-Славська, М. Бернштейн, людина – це самостійна система, яка сама себе регулює, направляє і вдосконалює. [2, 26] Психологічна саморегуляція майбутнього педагога здійснюється у поєднанні з певними аспектами, а саме: енергетичними, динамічними і соціально-змістовими. Педагог не автоматично перемикає діяльності, а зі свідомістю можливих результатів своїх вчинків.

Одним із методів психічної саморегуляції, який допоможе керувати емоціями, знімає напругу, відновлює сили це – аутогенне тренування. Для цього вчителю-початківцю необхідно навчитися зосереджувати увагу на об`єкті, візуалізувати його, розслабляти м`язи обличчя, рук, тулуба, тощо.

Відомо, що у деяких школах є кабінети психологічного розвантаження педагогів, у

яких можна провести аутотренінг, зняти стан сильного роздратування, та заспокоєними повернутися до учнів.

Психологи наголошують, якщо не вдалося взяти контроль над почуттями і відбувся психологічний зрив, хороший спосіб щоб заспокоїтися це рух. Пройтися по кабінеті рахуючи кроки, відволікає від ситуації, заспокоює людину.

Саморегуляція загалом, так і професійна зокрема залежить від самої людини, від її прагнення. Тому через свідомий вплив на фізіологічні та психічні процеси, майбутній педагог може впливати на власну поведінку.

Професійна саморегуляція не є вродженою особливістю людини, а розвивається впродовж досвіду роботи над собою.

Процес педагогічної саморегуляції зумовлений певними чинниками: соціально-психологічними, організаційно-педагогічними та особистісними, у процесі яких майбутній педагог може проводити самоаналіз, корегувати власні дії, розвивати особистісні якості та впорядкувати дії педагогічної діяльності.

Науковцями зазначається, що свідомо професійна саморегуляція залежить від особистісних якостей майбутнього педагога, його витримки, гнучкості, свідомості, самостійності, адекватності поведінкових проявів.

Таким чином, професійна саморегуляція як майбутніх, так і вже сформованих педагогів є дуже важливим психологічним аспектом розвитку особистості в педагогічній діяльності.

Це вміння керувати власним психічним станом і поведінкою, щоб якомога оптимальніше діяти у педагогічних ситуаціях. Особливо важливо, на початку педагогічної діяльності майбутнього педагога формування моральних переконань та принципів, які починають свідомо скеровувати поведінку педагога.

Список використаної літератури:

1. Боришевський М. Дорога до себе. Від основ суб'єктивності до вершин духовності / М. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. 63с.
2. Войтюк Н. До питань про професійну саморегуляцію вчителя / Н. Войтюк // Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті : орієнтири та напрямки сучасної освіти. – Луганськ : Альма-матір, 2005.
3. Гриньова М. В. Саморегуляція: навч.-метод. посіб. / М. В. Гриньова. – Полтава : АСМІ. – 2008. – 268 с.

Мирончук Юлія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Горук Н.М.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Умови сучасного професійного середовища містять в собі досить багато конфліктологічних ситуацій, особливо у сфері освіти. Молоді працівники - випускники педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти не завжди коректно вміють підійти до вирішення конфліктів, часто не володіють достатнім рівнем знань та умінь для попередження, аналізу та ефективних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях. Наслідки педагогічних конфліктів можуть негативно вплинути на подальшу професійну діяльність молодих вчителів, що зумовлює важливість формування конфліктологічної компетентності майбутніх працівників освітньої сфери.

У сучасному світі, який перенасичений кризами та військовими конфліктами, формування конфліктологічної компетентності педагогів на етапі їх професійної підготовки до освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу набуває особливого значення. Водночас, ми можемо бачити, що у щоденній професійній діяльності вчителів проблема практичного забезпечення конфліктологічної освіти залишається відкритою та невирішеною. Традиційно студенти університетів вивчають дисципліну “Конфліктологія”, проте часто вона залишається суто теоретичною, а практичні уміння вирішення конфліктних ситуацій є недостатніми. Саме тому, підготовка педагогів до вирішення будь-яких конфліктних ситуацій є актуальною та продовжує досліджуватися багатьма науковцями. Серед них І. В. Козич, А. О. Лукашенко, Н. В. Самсонова, Л. М. Цой, С. С. Філь.

У сучасній науці не існує єдиного підходу до визначення основних компонентів формування конфліктологічної компетентності педагога. Поняття конфліктологічної компетентності є широким і містить у собі багато функцій. Її часто розглядають як компонент комунікативної компетентності, сукупність окремих якостей особистості, що забезпечують успішне виконання професійних обов’язків, як складову соціально-психологічної компетентності особистості, або як компонент професійної компетентності педагога.

Вивчення студентами курсу “Конфліктологія” формує у них, скоріш, конфліктологічну грамотність, культуру спілкування, а не конфліктологічну компетентність. Для того, щоб її сформувати, необхідно насамперед визначити її структурні компоненти та організувати навчання із.

Дослідники розглядають конфліктологічну компетентність, як цільову спрямованість процесу конфліктологічної підготовки [1; 2]. Вважають, що конфліктологічна компетентність є інтегративним поняттям: компонентом професійної компетентності педагога та видом спеціальної компетентності. На думку дослідників, конфліктологічна компетентність педагогів включає в себе три компоненти: інформаційний компонент, операційний компонент та аксіологічний компонент [2]. Також, Л.О. Ярослав, розглядаючи конфліктологічну компетентність педагога, виділяє такі її взаємопов'язані компоненти: когнітивний, емоційно-вольовий, мотиваційний, рефлексивний та поведінковий [3].

Вивчення існуючих підходів до розгляду структурних компонентів конфліктологічної компетентності дає нам можливість сформулювати власне уявлення щодо оволодіння майбутніми педагогами конфліктологічною компетентністю. Можемо виокремити дві основні складові: професійні характеристики (теоретичні знання, щодо поняття, природи, структури конфлікту, та практичні вміння вирішувати конфліктні ситуації) та особистісні якості майбутніх педагогів (здатність до самоаналізу, креативність, саморозвиток, етичність, емпатія, щирість, емоційна гнучкість тощо).

На основі вищевикладеного матеріалу можемо зробити такі висновки: конфліктологічна компетентність це поняття, яке містить в собі багато компонентів; формування конфліктологічної компетентності залежить від професійних характеристик та особистісних якостей.

Список використаної літератури:

1. Козич І. В. Формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05 [Електронний ресурс] / І. В. Козич / Запорізький національний ун-т. – К., 2008. – 24 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/464698/>
2. Кляп М. Структура та зміст конфліктологічної компетентності [Електронний ресурс] / М. Кляп. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2010_5/Kliap
3. Ярослав Л. О. Психологічний аналіз структури конфліктологічної компетентності майбутнього вчителя // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. № 1. С. 56-62.

Дорофєєва Софія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – проф. Біляковська О. О.

ТЕСТУВАННЯ ЯК МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Сучасні вимоги суспільства до якості освіти активізують пошук ефективних форм, методів та засобів діагностики навчальних досягнень учнів. Тестування є одним із методів діагностичного контролю сформованості знань, умінь і навичок учнів. Головна мета тестування – створення єдиної технології, процедури й інструментарію для об'єктивної та достовірної оцінки навчальних досягнень учнів.

За визначенням науковців педагогічний тест – це система завдань специфічної форми, розташованих у зростаючому за ступенем складності порядку, що дає змогу якісно та ефективно виміряти рівень і структуру підготовки екзаменованих. Тести, як інструмент діагностики виконують ряд функцій, а саме: діагностичну, навчальну, виховну, розвивальну, управлінську і прогностичну.

Діагностична функція впливає з сутності контролю і проявляється в одержанні інформації про якість знань, умінь і навичок учнів, а також отриманні об'єктивної інформації про труднощі, які виникають у процесі засвоєння знань. Навчальна функція реалізується у ході закріплення, повторення знань, формування умінь працювати з тестами, а також набуттям тестової культури. У процесі реалізації виховної функції відбувається підвищення навчальної мотивації школярів, формування відповідальності за результати навчання, а також установок учнів на співпрацю, самоорганізацію та самопідготовку. Розвиваюча функція тестів тісно пов'язана з навчальною та виховною, оскільки проявляється у додатковій рефлексії і мотивації навчання за результатами проміжного тестування. Організуюча функція виявляється в зміні вчителем підходів до організації контрольно-оцінювальної діяльності з опорою на тестові методи. Управлінська функція пов'язана з аналізом результатів тестування та прийняттям рішень для підвищення рівня навчальних досягнень учнів. Реалізація прогностичної функції тестів дозволяє вчителю передбачити потенційні можливості учнів у засвоєнні нового матеріалу [1].

Тестування можна проводити на різних етапах процесу навчання:

- під час оперативного повторення навчального матеріалу;
- на етапі актуалізації опорних знань учнів;
- для комплексної перевірки домашнього завдання;

- для закріплення вивченого навчального матеріалу;
- у вигляді теоретичних заміток із розділів навчального предмету;
- як частину тематичної контрольної роботи.

Перш ніж застосовувати тести, вчитель має визначити мету навчальної теми і конкретного уроку зокрема. У закладах загальної середньої освіти переважно використовують тести чотирьох рівнів для контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів (у відповідності до рівнів засвоєння навчального матеріалу):

- тести на упізнання, розрізнення, співвідношення (I рівень – перевірка умінь учнів виконувати дії з підказкою);
- тести на підстановку, конструювання відповіді, тести-задачі, які вимагають виконання розрахунків на основі типових правил і алгоритмів (II рівень – виявлення умінь учнів самостійно відтворювати і застосовувати раніше засвоєні знання й уміння);
- тести, які містять нетипові задачі і задачі на прийняття рішень у нестандартних ситуаціях (III рівень – виявлення здібностей учнів до продуктивних евристичних дій);
- тести, які містять завдання проблемного характеру (IV рівень – виявлення умінь творчо використовувати одержані знання).

Більшість фахівців із проблем тестування вважають, що для учнів тести є безпосередньо тим критерієм, який дає їм змогу краще оцінити себе, з'ясувати мету та методи навчання. При правильному використанні тести допомагають як викладачам, так і учням. А при неправильному – можуть загальмувати процес навчання. Висловлюється також думка про неприпустимість і шкідливість використання з метою навчання одного тесту для цілого класу учнів, тому що для деяких учнів він може виявитися дуже легким, а для інших – важким. Отже, тести мають бути настільки індивідуалізовані, щоб кожен учень одержував тест, який відповідає його рівню засвоєння навчального матеріалу [1, с. 141].

Отже, використання тестів у поєднанні з іншими видами контролю й оцінювання є досить ефективним, оскільки стимулює підготовку школярів до кожного уроку, сприяє підвищенню мотивації, створює однакові умови для всіх учнів, зменшує вплив сторонніх факторів, оптимізує роботу вчителя, дає змогу оперативно одержати інформацію про якість навчання.

Список використаної літератури:

1. Біляковська О. О. Тест як засіб діагностики навчальних досягнень учнів. Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки. 2015. № 8 (341). С. 55–60.
2. Булах І. Є. Створюємо якісний тест : навч. посіб. Київ : Майстер клас, 2006. 160 с.

СПЕЦИФІКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Освіта є однією з найбільш важливих сфер у суспільстві, і педагогічна діяльність є невід'ємною складовою цієї сфери. Розвиток сучасної освіти вимагає від вчителів постійного професійного зростання та удосконалення своєї педагогічної майстерності, а також висуває вимоги, пов'язані з тими змінами, що відбуваються в соціальній та освітній сферах.

Професія вчителя характеризується високим рівнем складності та напруженості, а також потребує інтенсивної міжособистісної взаємодії, тому майбутній вчитель повинен бути готовим до виконання цих завдань із високим рівнем компетентності та ефективності. Крім цього, вчителю доводиться не лише здійснювати навчальні та виховні заходи, але й часто приймати рішення у непередбачуваних ситуаціях взаємодії з учнями, їхніми батьками, колегами, адміністрацією та іншими сторонами. Тому, вивчення специфіки педагогічної діяльності майбутнього вчителя є надзвичайно важливим завданням [1, с. 2].

Мета - проаналізувати специфіку педагогічної діяльності майбутнього вчителя як фахівця з виховання та навчання учнів, зокрема з погляду професійно важливих цінностей та необхідних компетентностей, таких як пізнавально-інтелектуальна та професійно-педагогічна.

Педагогічна діяльність - це ніби створення музичного твору, де педагог - композитор, а учні - інструменти. Як у музиці, педагог вибирає правильні ноти для кожного інструменту, навчає їх грати у різних тонах та ритмах, і об'єднує все разом, щоб створити гармонійну симфонію. Аналогічно, педагогічна діяльність вимагає від педагога знань, навичок та творчості, щоб створити відповідну ноту для кожного учня, дати їм змогу розвивати свої здібності та об'єднати всіх разом, щоб створити гармонійний клас.

Вчитель є особою, якій суспільство довіряє своїх дітей, що є найдорожчим і найціннішим у його житті. Відповідальність за долю дітей покладена на педагога, тому його золоте серце повинно бути джерелом пізнавального та морального розвитку вихованців [2, с. 1].

Нова професійна роль вчителя полягає у супроводі процесу самопізнання та саморозвитку кожної дитини. Вчителю необхідно скеровувати та динамізувати розвиток учнів відповідно до їхніх суспільних задатків. До того ж, вона включає підготовку учнів до навчання, а не тільки засвоєння певної кількості знань. Як відомо, головним завданням сучасної школи є «навчити дитину вчитися», тому вчителю необхідно реалізовувати це

завдання і розвивати в здобувачів освіти навички самостійності та самоконтролю. Отже, вчитель має бути готовим до нових функцій у навчальному процесі, що включають не тільки передачу знань, але й формування особистісних якостей та навичок учнів.

Не лише інтелектуальний розвиток, але й емоційно-почуттєвий розвиток вчителя є дуже важливим фактором для досягнення успіху в його професійній діяльності. Він повинен бути емоційно стійким, щоб не допустити втрати контролю в ситуаціях, що вимагають швидкої реакції.

Як зазначав Сухомлинський В.: «Програми в усіх школах одні й ті ж, підручники однакові, але школи різні, тому що різні вчителі. Школа — це передусім учитель. Особистість учителя — наріжний камінь виховання». Ми погоджуємось із словами відомого українського письменника, адже педагог відіграє важливу роль у формуванні молоді особистості, відіграє важливу роль у вихованні та навчанні дітей, допомагаючи їм стати кращими людьми [3].

Учительська діяльність має багато спільного з іншими видами діяльності, такими як цілеспрямованість, мотивація та предметність. Однак, найважливішою є її соціальна функція - передача та трансляція накопиченого людством досвіду. У цьому виступає вічна соціальна місія педагога [1, с. 2].

Однією з ключових цінностей, які повинен дотримуватись вчитель початкових класів, є постійне прагнення до самовдосконалення та професійного зростання. Це означає, що вчителі повинні бути готові до оволодіння новими методами та підходами, а також до використання інноваційних технологій в освітньому процесі.

Головна особливість педагогічної діяльності полягає в тому, що ця діяльність має бути не лише ефективною, але і людяною. Учитель повинен знати своїх учнів, розуміти їхні потреби, інтереси та проблеми, а також прагнути знайти індивідуальний підхід до кожної дитини. Це вимагає від вчителів здійснювати диференційоване навчання, використовувати індивідуальні методики та надавати можливості для розвитку індивідуальних здібностей кожного учня.

Однією з інноваційних практик, яку можуть використовувати вчителі початкових класів, є використання інтерактивних технологій навчання, які допомагають залучити учнів до навчального процесу та розвивати їх творчі здібності.

Професійна компетентність є важливим аспектом роботи вчителя початкових класів. Сьогодні суспільство вимагає від педагога не лише знання предмету, але й ціннісно-морального розвитку. Система цінностей, яку має вчитель, є основою його компетентності. Цінності впливають на розвиток мотивації, формують його педагогічну позицію і визначають професійно-педагогічну спрямованість особистості [2, с. 4].

Педагогічна діяльність вимагає від педагога розвинути дві основні компетентності: пізнавально-інтелектуальну та професійно-педагогічну. Професійно-педагогічна компетентність охоплює знання теорії та методики навчання і виховання, здатність застосовувати їх на практиці, вміння працювати зі студентами різного віку та здібностей, розвивати їх особистість та потенціал, забезпечувати ефективний освітній процес. Пізнавально-інтелектуальна компетентність передбачає здатність до постійного пошуку та збору інформації, аналізу та синтезу отриманої інформації, уміння робити висновки і приймати рішення на основі аналізу фактів.

Цілі педагогічної діяльності можна розділити на внутрішні, які стосуються саморозвитку і самовдосконалення особистості, і зовнішні, які допомагають людині відчувати себе частиною суспільства і вступити у стосунки з оточенням. Внутрішня мета педагогічної діяльності полягає в тому, щоб зробити людину свідомою щодо своїх прав і обов'язків та розвинути її духовно-моральні цінності. Зовнішня мета педагогічної діяльності забезпечує інтеграцію людини у суспільство, зокрема через загальну і спеціальну освіту або життєвий досвід.

Отже, педагогічна діяльність - це важлива і складна сфера людської діяльності, що потребує від педагога високих кваліфікацій, знань та компетентностей. Робота педагога має велике значення для формування майбутнього суспільства. Окрім того, педагог повинен мати високу моральну та етичну культуру, бути взірцем для своїх учнів та дотримуватися системи цінностей, які сприяють розвитку особистості, щоб досягти мети педагогічної діяльності - формування гармонійно розвинутої особистості учня.

Список використаної літератури:

1. Котова Н. Специфіка педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. праць УДПУ. Умань, 2015. Випуск 53. С. 21-26
2. Журат Ю. В. Майбутній педагог початкових класів як суб'єкт специфічної педагогічної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2011. Випуск 59. С. 126-131.
3. 10 золотих цитат В. Сухомлинського про школу та виховання. URL: <https://naurok.com.ua/post/10-zolotih-citat-v-suhomlinskogo-pro-shkolu-ta-vihovannya> (дата звернення: 22.01.2018).

Плетеня Олена (факультет прикладної математики та інформатики
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – проф. Біляковська О.О.

СПЕЦИФІКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Педагогічна діяльність – це особливий вид діяльності, що передбачає передавання знань та досвіду старших поколінь молодшим, створення умов для їх особистісного розвитку та підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві [1]. Основними видами педагогічної діяльності є викладання, як процес передачі знань, умінь та навичок від педагога до учнів і виховна робота, що має на меті формування в учнів певних цінностей, поглядів та поведінки. Праця педагога передбачає постійну взаємодію між людьми, яка надає важливості моральним аспектам взаємин. Результатом педагогічної діяльності є людина, яка оволоділа часткою суспільної культури та здатна до подальшого саморозвитку і виконання соціальних ролей в суспільстві [1].

Педагогічна діяльність учителя інформатики пов'язана з використанням всіх можливостей інформаційних технологій в освітньому процесі закладу ЗЗСО: використання, вдосконалення та створення методичних систем навчання на уроках; використання, проєктування, створення та редагування електронних освітніх ресурсів; експертну оцінку електронних освітніх ресурсів; організацію інформаційної взаємодії; управління освітнім процесом на основі автоматизації інформаційно-методичного забезпечення; психолого-педагогічну діагностику рівня навченості на базі комп'ютерних діагностичних методик контролю й оцінки знань учнів; освоєння нових програмних, апаратних засобів, а також методик застосування вебресурсів в освітньому процесі тощо [2].

Вчитель інформатики працює у сфері інформаційних технологій і має важливе завдання – формувати комп'ютерну грамотність учнів. Тому йому необхідно не лише навчити учнів працювати з комп'ютером, але і розвивати їхні навички роботи з різноманітними програмами та сервісами.

Педагогічна діяльність є важливою складовою сучасного освітнього процесу. Однак, щоб успішно здійснювати її, педагог повинен мати певні знання та вміння, володіти певним рівнем педагогічної майстерності. Педагогічна майстерність викладача – це система знань, умінь, навичок, досвіду, які дозволяють йому ефективно здійснювати педагогічну діяльність. Це означає, що вчитель інформатики повинен не лише знати свій предмет, але й уміти його цікаво та зрозуміло пояснювати, створювати атмосферу співпраці з учнями та іншими педагогами, підбирати оптимальні методи навчання, вміти розв'язувати конфлікти та управляти класом. Окрім того, вчителю інформатики необхідно постійно вдосконалювати

свої навички та знання з інформаційних технологій, оскільки ця сфера постійно розвивається. Власне вчителю інформатики доводиться розв'язувати широкий спектр різноманітних завдань, які часто безпосередньо не пов'язані з освітнім процесом, наприклад, обслуговувати комп'ютери, принтери, проектори й інші технічні засоби, прокладати локальну мережу, вирішувати організаційні питання щодо доступу до глобальної мережі, створювати та підтримувати сайт закладу освіти тощо [2].

Оволодівши достатнім рівнем педагогічної майстерності, вчитель інформатики зможе допомогти учням зрозуміти, як використовувати інформаційні технології не тільки для розваг, але й для розвитку своїх здібностей та досягнення мети, забезпечить учнів різноманітними можливостями для вивчення нових технологій, включаючи проекти, конкурси, веб-сайти, відео та інші інструменти.

Серед особливостей професійної діяльності вчителя інформатики варто відзначити необхідність відстеження та самостійне опанування новими цифровими пристроями та програмним забезпеченням; часте оновлення та варіативність навчальних програм шкільної інформатики; розробку навчальних матеріалів з використанням нових технологій, допомогу колегам щодо опанування та впровадження в освітній процес закладу загальної середньої освіти інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Професійна діяльність вчителя інформатики є специфічною тому, що інформаційні технології швидко розвиваються, а отже потрібно активно реагувати на нові освітні виклики. З огляду на це, виділимо особливості професійно-педагогічної діяльності вчителя інформатики, які полягають у наступному: 1) інформатика є динамічною наукою, для якої характерна швидка зміна предметної галузі, що вимагає від учителя спрямованості на реалізацію самосвідомості, самоствердження, саморегуляції, самоконтролю, самооцінки, самовдосконалення з використанням вебресурсів з метою успішної роботи у цифровому освітньому середовищі; 2) учитель інформатики повинен вміти проєктувати процес навчання безпосередньо в інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі та керувати ним; 3) вагома роль інформатики вимагає спеціальної організації її викладання в умовах цифровізації освіти – створення власної методичної системи навчання; 4) вчитель інформатики має вміти оптимально організувати та якісно проводити заняття в інформаційному освітньому середовищі, а також запобігати можливим негативним наслідкам використання вебресурсів в освітньому процесі; 5) вчитель інформатики повинен знати можливості й особливості інформаційної взаємодії на базі вебресурсів, вміти організувати продуктивну взаємодію в освітньому середовищі. Вебресурси застосовуються практично на кожному уроці інформатики, а тому для вчителя важливо обирати якісні електронні освітні ресурси до занять, розробляти власні вебресурси та педагогічно доцільно

використовувати їх в освітньому процесі; б) враховуючи міжпредметний характер інформатики, вчитель інформатики має проводити консультації, надавати допомогу та методичну підтримку іншим учителям із використання вебресурсів, проведення занять в інформаційному освітньому середовищі тощо [2].

Отже, успішність педагогічної діяльності вчителя інформатики залежить від багатьох факторів, таких як: кваліфікація, якість навчальних матеріалів, здатність до створення сприятливого навчального середовища, продуктивна взаємодія тощо. Однак зважаючи на динамічність дисципліни, яку викладає вчитель, а саме інформатики, важливо постійно навчатися, вдосконалювати свої професійні навички, а також розвивати педагогічні вміння для того, аби знаходити індивідуальний підхід до кожного учня та створювати максимально комфортні умови для навчання та розвитку.

Список використаної літератури:

1. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. Київ, 2007. 656 с.
2. Шуляк А. Особливості професійної діяльності вчителя інформатики. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_school/2020/2/18.pdf (дата звернення: 28.04.2023).

Гірняк Софія, Клак Анастасія

(факультет педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – асист. Буцак І.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ВЧИТЕЛЕМ НОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ

Відповідно до компетентнісного й особистісно-орієнтованого підходів у Новій українській школі функції вчителя змінюються, що зумовлює реалізацію ним нових професійних ролей, таких наприклад, як фасилітатор, модератор, тьютор, коуч [1].

Сучасний учитель повинен зосередитися на організації взаємодії з учнями, яка базується на засадах поваги, партнерства та врахування індивідуальних особливостей. Слід створювати атмосферу для розкриття потенціалу кожного учня, використовуючи творчий підхід та сучасні технології навчання.

Зокрема, письменниця та міжнародна лідерка у сфері освіти Хайді Хейз Джейкобс стверджує, що учителі повинні мати розуміння того, що кожен учень унікальний та має свої індивідуальні потреби та стилі навчання. Учителі повинні вміти працювати з цими різними

стилями та потребами, щоб кожен учень зміг досягти свого потенціалу [2]. Інша американська вчена Лінда Дарлінг-Геммонд стверджує, що учителі повинні ставити перед собою завдання розвивати у своїх учнів критичне мислення та здатність до самостійного навчання, а не просто передавати знання [3].

Упродовж нашого дослідження ми виявили педагогічні функції, які виконують вчителі у таких школах, як: Малюк, МрійДій та Будокан. Ми відвідали ці школи, ознайомилися з навчальними програмами, провели інтерв'ю з адміністрацією шкіл та педагогічними працівниками. Протягом візитів спостерігали та спілкувалися з учнями, що допомогло зрозуміти як вони себе почувають у школі, та які стосунки із вчителями.

Так, у школі «Малюк» вчителі забезпечують освітні послуги для учнів, створюють сприятливу навчальну та виховну атмосферу, сприяють розвитку компетентностей. У школі запроваджена посада «асистент учителя». На цій посаді педагог виконує завдання, такі як допомога у підготовці матеріалів для уроків, підтримка учнів з особливими потребами, взаємодія з батьками, допомагає вчителю забезпечити максимальний успіх індивідуального розвитку кожного учня.

У школі «Малюк» асистент учителя допомагає, підтримує та направляє учня з особливими потребами. Асистент вчителя забезпечує особистісно-орієнтоване спрямування освітнього процесу, бере участь у виконанні та розробленні навчальних планів та програм, відповідно до можливостей учня з особливими потребами. Асистент вчителя веде журнал спостережень та бере участь у розробці індивідуальної програми розвитку учня.

У школі «МрійДій» окрім вчителів, запроваджено посаду «тьютора». Вибудовуючи роль тьютора в моделі школи МрійДій, професіонали ретельно вивчали досвід персоніфікованої освіти дитини та групи дітей у школах Великої Британії, ОАЕ, США, Польщі, Литви, Естонії. Тьютор спостерігає за дітьми, створює комфортну та дружню атмосферу, супроводжує учнів у навчанні, турбується про їхній психологічний стан та розвиток, мотивує учнів. Щодо обов'язків, то тьютор впродовж дня завжди знаходиться поруч з учнями, він супроводжує їх у класах та кабінетах, у їдальні, проводить на гуртки, ходить прогулянки, спілкується з батьками, заповнює портфолію, під час перерв спілкується та проводить ігри. Під час повітряних тривог тьютор проходить з дітьми в укриття та підтримує їх.

У середній загальноосвітній школі східних мов та східних бойових мистецтв «Будокан», окрім вчителів також працюють «сенсеї». Сенсеї - це інструктори та тренери бойових мистецтв. Їхня педагогічна роль полягає у викладанні технік бойових мистецтв учням школи, допомога в їх підготовці до змагань і забезпечення безпеки під час тренувань. Також вони відіграють важливу роль у формуванні дисципліни, самовідданості та волі до перемоги учнів, а також розвитку їх фізичних та моральних якостей. Сенсеї стараються бути

прикладом для учнів, надихаючи їх на досягнення нових висот у спорті та у житті загалом.

Отже, за нашими дослідженнями вчителі виконують багато нових педагогічних функцій та ролей - асистент вчителя, тьютор, сенсей, наставник. Усі вони різні, але мають одне покликання - забезпечити здорове середовища для навчання та розвитку учнів, допомогти їм розвинути свій потенціал та знайти своє місце у світі. Сучасний вчитель має бути другом, порадником та прикладом для наслідування.

Вивчивши практичний досвід виконання нових педагогічних функцій вчителями у школі ми спостерігали, що зміни в ролі вчителя відкривають нові можливості для вдосконалення якості освіти та розвитку майбутніх поколінь.

Отже, асистент вчителя працює з учнями з особливими потребами, забезпечуючи їх підтримкою, допомогою, індивідуальним підходом та психологічними ресурсами. Тьютор працює з усіма учнями у класі, створюючи дружню атмосферу, він є надійним плечем для них та справжнім порадником. А сенсей є наставником для учнів. Він підтримує дисципліну та повагу, навчає впевнено стояти перед труднощами та дбає про фізичне здоров'я.

Отже, важливо, щоб студенти педагогічних спеціальностей проходили підготовку до виконання специфічних нових функцій. Зокрема, слід включити в освітню програму дисципліни, які розглядають питання виконання нових педагогічних функцій та ролей. Практичний досвід виконання нових педагогічних функцій слід забезпечувати під час проходження педагогічних практик у закладах загальної середньої освіти. Варто студентам і під час самостійної роботи вивчати методики та технології, які відповідають за підготовку до виконання нових педагогічних функцій.

Важливо, щоби у процесі своєї підготовки до виконання нових педагогічних функцій студенти отримували наставницьку підтримку від психологів, викладачів та науковців. Це сприятиме мотивації та ефективності в навчанні та практичній діяльності.

Список використаної літератури:

1. Лиман Ю.М., Чекан Ю.М. Нові професійні ролі вчителя в умовах Нової української школи. 2019.
2. Heidi Hayes Jacobs. Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation. Association for Supervision and Curriculum Development, Alexandria, Va, 1989.
3. Linda Darling-Hammond. Reshaping Teaching Policy, Preparation, and Practice. Influences of the National Board for Professional Teaching Standards. Washington, 1999.

Гудков Євгеній (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – проф. Мієр Т. І.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Глобалізація - це явище, що з'явилося в результаті зростання взаємодії між національними економіками та культурами. Вона привела до створення глобальної економіки, спільної культури та міжнародного співробітництва. Глобалізаційні процеси впливають на всі сфери життя, в тому числі й на освіту.

Особистість вчителя початкової школи є ключовою для формування особистості майбутнього громадянина. Вона повинна бути компетентною, креативною, вмiлюю використовувати інноваційні методи навчання та виховання. Однак, глобалізаційні процеси можуть суттєво вплинути на розвиток особистості вчителя початкової школи.

Одним з основних аспектів глобалізації є зростання інформаційної та комунікаційної технології. Це приводить до зміни підходів до навчання та виховання, і вчителі початкової школи повинні вміти користуватися сучасними інструментами технологій. Вони повинні знати, як використовувати комп'ютери, мобільні телефони, планшети та інші електронні пристрої для навчання і виховання учнів. Також цей аспект безпосередньо впливає на розвиток особистості вчителя початкових класів. Нові технології дозволяють вчителям ефективно використовувати інтерактивні методи навчання, сприяють залученню учнів до процесу навчання та підвищенню їх зацікавленості у здобутті знань.

Особистісний розвиток вчителя початкової школи також може бути покращений за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки вони дозволяють вчителю отримувати доступ до нових ідей, методик та матеріалів для навчання, сприяють підвищенню професійної кваліфікації. Крім того, використання нових технологій дозволяє вчителю стежити за розвитком своїх учнів та робити оцінку їх успішності, що дозволяє більш ефективно розробляти індивідуальні підходи до кожного учня. З іншого боку, зростання інформаційної та комунікаційної технології може також мати негативний вплив на розвиток особистості вчителя. Наприклад, занадто велика залежність від новітніх технологій може спричинити відчуття невпевненості та байдужості до інших аспектів життя. Також може виникнути проблема зі збереженням педагогічної традиції, оскільки нові технології дозволяють розвиватися швидше та змінюватися педагогічні підходи. У підсумку, можна сказати, що зростання інформаційної та комунікаційної технології має значний вплив на розвиток особистості вчителя початкової школи. Використання нових технологій може

покращити якість навчання, сприяти підвищенню зацікавленості учнів у здобутті знань, забезпечити доступ до нових ідей та матеріалів для навчання, а також підвищити професійну кваліфікацію вчителя. Однак важливо не забувати про негативний вплив зростання інформаційної та комунікаційної технології, який може мати на розвиток особистості вчителя. Недостатнє використання традиційних методів навчання, залежність від новітніх технологій та недостатня увага до інших аспектів життя можуть негативно вплинути на професійний та особистісний розвиток вчителя. Отже, для забезпечення позитивного впливу зростання інформаційної та комунікаційної технології на розвиток особистості вчителя початкової школи, важливо забезпечувати баланс між традиційними методами навчання та новітніми технологіями, а також забезпечувати професійний розвиток вчителів не тільки в галузі інформаційної та комунікаційної технології, але й у всіх інших аспектах їх професійної діяльності.

Крім того, глобалізаційні процеси приводять до зростання культурної різноманітності, що може створити складнощі для вчителів початкової школи в спілкуванні з учнями з різних культурних та національних середовищ. Однак, це також може стати можливістю для розвитку культурної компетентності вчителів. Вони можуть вивчати різні культури, враховувати їх особливості та використовувати їх у своїй роботі.

Культурна різноманітність - один з найважливіших аспектів глобалізації, що впливає на розвиток особистості вчителя початкових класів. Зростання міжнародної мобільності та міграції населення призводить до збільшення культурної різноманітності в класі. У наслідок цього вчителі початкових класів повинні бути готові до роботи з учнями з різних культур, релігій, мов та традицій. Ось деякі з аспектів, що пов'язані з впливом культурної різноманітності на розвиток особистості вчителя початкових класів:

1. Розвиток міжкультурної компетентності: робота з учнями з різних культур вимагає від вчителя розвитку міжкультурної компетентності. Це означає, що вчителі повинні розуміти культурні особливості своїх учнів та розвивати в них повагу до культур інших народів. Вчителі повинні бути готові працювати з учнями з різних культур, релігій та мов, щоб створити сприятливу атмосферу для навчання та розвитку усіх учнів.

2. Розширення світогляду: робота з учнями з різних культур може допомогти вчителям початкових класів розширити свій світогляд. Вони можуть дізнатися про культурні особливості та традиції інших народів, що допоможе їм бути більш толерантними та відкритими до інших людей та культур.

3. Розвиток мовної компетентності: культурна різноманітність може сприяти розвитку мовної компетентності вчителів початкових класів. Вони можуть знайти спільну мову з учнями, які мають іншу культурну приналежність, що може збільшити їх

мовленнєвий досвід і поліпшити їх вміння комунікувати з різними людьми. Крім того, вчителі можуть використовувати культурні елементи в навчанні, щоб залучити учнів до навчального процесу та показати їм різноманітність світу.

Отже, можна зробити висновок, що культурна різноманітність є також важливим аспектом глобалізації, який може впливати на розвиток особистості вчителя початкових класів. Розуміння та оцінювання культурних різниць, розвиток мовної компетентності та міжкультурної комунікації можуть стати важливими складовими для формування культури толерантності, розуміння та поваги до різних культур, що є важливим для розвитку майбутніх громадян світу.

Глобалізаційні процеси також впливають на зміну економічної ситуації в країні та у світі. Це може мати наслідком зміни в підходах до навчання та виховання, наприклад, зростання потреби в розвитку компетенцій з підприємництва та практичних навичок, що можуть допомогти учням підготуватися до роботи в змінному світі. Вчителі початкової школи повинні бути готові до таких змін та розуміти їх вплив на навчальний процес.

Економічний аспект глобалізації може впливати на розвиток особистості вчителя початкових класів через кілька шляхів. По-перше, вчителі повинні бути готові до економічної конкуренції та швидкого технологічного розвитку. Глобалізаційні процеси призводять до швидкої зміни ринку праці та зростання конкуренції, тому вчителі повинні бути готові до змін і пристосування до нових технологій та підходів. Вони повинні мати знання про глобальні ринки праці та економічні тенденції, щоб готувати своїх учнів до майбутньої кар'єри. По-друге, економічні аспекти глобалізації можуть впливати на розвиток особистості вчителя початкових класів через збільшення доступу до ресурсів та фінансових можливостей. Наприклад, учителі можуть мати доступ до іноземних джерел фінансування та грантів, що дозволить їм розвивати свої професійні навички та внести вклад у викладання у своїх класах. По-третє, економічні аспекти глобалізації можуть впливати на розвиток особистості вчителя початкових класів через зміни у підходах до навчання та методах викладання. Глобалізація може призводити до зміни підходів до навчання та зростання інтересу до нових методів викладання, таких як онлайн-курси, дистанційна освіта, проектне навчання та інші. Таким чином, економічний аспект глобалізації може мати значний вплив на розвиток особистості вчителя початкових класів через зміни в ринку праці, точніше вимог до працівників у зв'язку зі змінами в економіці та технологічному розвитку. Зараз роботодавці все частіше вимагають від вчителів початкових класів більш широкого спектру навичок, які включають в себе не тільки педагогічні, але й інформаційні та технічні.

Однією з найважливіших економічних тенденцій останніх років є зростання ролі інформаційних технологій у нашому житті та бізнесі. Це також стосується сфери освіти та

вчителів початкових класів. Вимоги до них стають більш жорсткими, оскільки вони повинні вміти працювати зі сучасною технікою та програмним забезпеченням, а також вміти розвивати комп'ютерну грамотність у своїх учнів. Зростаючі економічні вимоги також можуть відобразитися на підвищенні вимог до кваліфікації вчителів початкових класів. Для забезпечення успіху в сучасному світі, вчителі повинні бути готовими до постійного навчання та підвищення кваліфікації. Вони повинні бути відкриті до використання нових технологій та методів навчання, а також бути готовими працювати в міжнародному середовищі, де можуть викладати учні з різних країн та культур. Окрім цього, економічна глобалізація може мати вплив на зміну підходів до фінансування освіти, що може вплинути на якість навчання вчителів початкових класів. Зростання конкуренції та широке використання інформаційних технологій може змусити вчителів початкових класів швидко адаптуватись до змін в освітніх методах та підходах. Наприклад, вчителі можуть використовувати онлайн-ресурси та електронні підручники, щоб покращити якість своєї освіти та навчання своїх учнів. Також економічний аспект глобалізації може мати вплив на доступність освіти для вчителів початкових класів. Наприклад, зростання рівня життя та заробітної плати може зробити освіту доступнішою для більшої кількості людей, що може призвести до збільшення кількості вчителів початкових класів та підвищення якості навчання. З іншого боку, зменшення фінансування освіти може призвести до зниження якості навчання, що може вплинути на розвиток особистості вчителя початкових класів та їхню підготовку до роботи з учнями. Отже, економічний аспект глобалізації може мати різні наслідки для розвитку особистості вчителя початкових класів, як позитивні, так і негативні, тому важливо враховувати цей аспект при розробці стратегій підвищення якості навчання та підготовки вчителів.

Список використаної літератури:

1. Бір М. Викладання та навчання в глобальну епоху. Harvard Business Review Press, 2020.
2. Стігліц Дж. Ю. Глобалізація та її невдоволення. W.W. Norton & Company, Нью-Йорк, 2018.

Вдовика Ірина (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – проф. Мієр Т. І.

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ САМОРОЗВИТОМ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

XXI століття схарактеризовано у контексті прискорення темпів розвитку суспільства, запровадження швидких змін виробничих і освітніх технологій, зростання вимог суспільства до особистості педагога та функціонування інноваційно-розвивального професійного середовища, що безпосередньо пов'язано з постійним процесом саморозвитку особистості вчителя початкової школи та управлінням цим процесом. Актуальність зазначеного підтверджено результатом наукових пошуків. Так, у працях учених відображено: основні положення теорії управління, основу якої складають положення теорії соціальних систем і кібернетики (В. Бондар, В. Маслов, Н. Островерхова, В. Пікельна та ін.); ключові підходи до процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами як соціальними системами, які чутливо реагують на інноваційні зміни початку XXI століття (Г. Єльнікова, Г. Дмитренко, Л. Калініна, Л. Карамушка, В. Олійник, В. Пікельна); систему психологічних умов підвищення результативності процесу управління (Л. Карамушка, Н. Коломінський); основні чинники, що зумовили необхідність докорінної перебудови системи управління школою, та умови ефективності управління, характерні ознаки наукового управління (В. Пікельна).

Проблема особистості набула ґрунтового розкриття у наукових працях вітчизняних (І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Моляко, В. Рибалка та ін.) та зарубіжних (Е. Еріксон, К. Роджерс, Г. Оллпорт та ін.) учених. Проблема розвитку особистості різноаспектно відображена, зокрема: у теорії особистості як суб'єкта праці (С. Максименко, Н. Ничкало та ін.); співвідносно з кризовими змінами розвитку сучасної цивілізації (О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.); стосовно формування особистості майбутнього вчителя (Б. Баєв, А. Капська, С. Максименко, О. Мороз, В.А.Семиченко, Н. Чепелєва, Т. Яценко та ін.); у контексті розвитку особистості як майбутнього суб'єкта професійної діяльності (С. Максименко та ін.)% у контексті проблеми адаптації особистості до соціальних змін, що спричинені соціальною нестабільністю (О. Вознюк та ін.).

Одним із завдань дослідження було узагальнити інформацію про визначення поняття «особистість», які є значущими для розуміння процесу управління процесом саморозвитку особистості вчителя початкової школи. За результатами наукового пошуку можемо зробити такі узагальнення:

Особистість розглядається:

- у широкому розумінні як особа (особистість – це конкретна, цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей) [1]);

- у філософському розумінні як індивід (особистість – суб'єкт соціальної діяльності, властивості якого детерміновані конкретно-історичними умовами життя суспільства) [1]);

- у психолого-педагогічному розумінні як особа з певним поєднанням психічних властивостей (особистість – особа з певним поєднанням психічних (включаючи психофізіологічні та соціально-психологічні) властивостей, зокрема спрямованостей (потреб, мотивів, інтересів, світогляду, переконань тощо), рис темпераменту й характеру, здібностей, особливостей психічних процесів (відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, уваги, емоційно-вольової сфери) [1]).

- у гностичному розумінні як суб'єкт пізнання та об'єкт вивчення (особистість – це суб'єкт пізнання і активного перетворення світу; особистість - це об'єктом вивчення багатьох наук – філософії, соціології, психології особистості, соціальної психології та ін. [2]);

- у соціальному розумінні як соціальний індивід (особистість – це соціальний індивід, який поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуально неповторного; особистість формується в соціокультурному середовищі в процесі спільної діяльності й спілкування [3]);

- у трансформаційному розумінні як особлива якість людини, що набувається нею в процесі діяльності, спілкування і відносин (особистість має природну основу для трансформування, зокрема біологічні особливості; формуючись як особистість, людина не перестає бути природною істотою, її вроджені дані розглядаються як підґрунтя для виховання; у той же час особистість має здатність до вибору життєвого шляху та самопізнання; особистість постійно планує і спрямовує процес саморозвитку і самовиховання, творення себе у власному життєвому світі; особистість розглядається як особлива якість людини, що набувається нею в процесі діяльності, спілкування і відносин (А. Бойко)).

Отже, для розуміння процесу управління саморозвитком особистості вчителя початкової школи важливо враховувати різні аспекти, зокрема зважати на те, що це: 1) особа з певним поєднанням психічних властивостей; 2) суб'єкт пізнання, який здатний до розвитку та саморозвитку; 3) соціальний індивід, який поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуально неповторного; 3) особлива якість людини, що набувається нею в процесі діяльності, спілкування і відносин.

Список використаної літератури:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

2. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. Київ: Вища шк., 1982. С. 216.

3. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник. Київ: Каравела, 2012. С. 328.

Черногрицька Яна (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – проф. Мієр Т. І.

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інноваційна освітня діяльність учителів початкової школи - педагогічна діяльність, яка цілеспрямована та орієнтована на зміну й розвиток освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

Згідно розробкам Л. Даниленко, існує декілька видів інновацій. А саме [3]:

Педагогічні інновації – нововведення в навчальному й виховному процесах, що сприяють підвищенню у підвищенню ефективності навчання і виховання.

Науково-виробничі – нововведення у сфері розробки сучасних матеріально-технічних засобів для освітніх закладів.

Соціально-економічні – нововведення у правовому та економічному забезпеченні системи освіти.

Освітні інновації – поліпшені чи нові освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи або їх компоненти; освітні технології, що суттєво модернізують результати освітньої діяльності.

Локальні – змінюють освітній процес, забезпечують зміну його форм, методів та засобів навчання, виховання та управління.

Масштабні – розробляються та схвалюються у ході проведення експериментальних програм усеукраїнського рівня.

Управлінські – модернізовані економічні, психологічні, діагностичні, інформаційні технології, що дають можливість створити спеціальні умови для оперативного та ефективного схвалення керівником рішення.

За Л. Даниленком [3], ядром, основою будь-якої інновації є нова ідея; її джерелом – дослідницька діяльність ученого або дослідницька пошукова практика вчителя, керівника, колективу школи; носієм інновації є творча особистість, експериментатор-дослідник

Терміном «інновації у змісті навчання і виховання» вчені послуговуються у випадках, якщо йдеться про:

1. Запровадження державних стандартів початкової освіти, розроблення проєктів державних стандартів загальної середньої освіти, вищої та післядипломної освіти.

2. Розроблення загальнодержавних концепцій виховання дітей та молоді на засадах національних, родинних, громадських, індивідуальних цінностей особистості.

3. Створення авторських навчальних планів і програм, підручників, навчальних посібників, виховних систем.

4. Розроблення й впровадження нової системи оцінювання навчальних досягнень у загальноосвітній школі.

Будь-яка інновація має певний ефект від своєї появи. Це може бути економічний, соціальний, екологічний, виробничий ефект та багато інших. Який із них є більш бажаним, у більшості випадків залежить від суб'єкта інноваційного процесу [1].

Найважливішою умовою для інноваційної діяльності є наявність спеціально підготовлених кадрів [3]. Сьогодні в цій галузі наявні актуальні проблеми: учити інноваційно повинен учитель (викладач), власна підготовка якого здійснюється у більшості випадків за традиційною, чітко структурованою програмою. Успішне проведення інноваційної педагогічної діяльності передбачає усвідомлення педагогом практичного значення інновацій у системі освіти не тільки на професійному, а й на особистісному рівні.

Сучасна освіта, зокрема, початкова, під впливом науково-технічного прогресу, а також інформаційних технологій вже досить тривалий час перебуває в реформуванні, зміні цінностей. Тому, вчителям початкових класів варто змінювати свою освітню діяльність, на більш нову, додавати інноваційні методи та технології навчання. Оскільки школа має бути тим місцем, куди діти приходять не лише для того, щоб отримати знання, вони мають навчитися оволодівати ними, їх здобувати, вчитись використовувати в нестандартній, практичній діяльності, мають мислити критично, здобути компетентності, які знадобляться їм у майбутньому. Зазначене стає можливим за інноваційного розвитку освіти взагалі та вчителя зокрема.

Список використаної літератури:

1. Борисов В.В. Провайдинг інновацій в системі післядипломної педагогічної освіти / Фундаментальні прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів 1-ї Міжнародної науково-практичної конференції / редактори-упорядники А. Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря. Баку-Ужгород-Дрогобич: Посвіт, 2016. С. 119–120.

2. Інноваційна освітня діяльність педагога від теорії до успіху. Освітній проєкт «На

Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/innovaciyna-osvitnya-diyalnist-pedagoga-vid-teori-do-uspihu-211065.html>

3. Литвинов А. Педагогічний провайдинг інновацій в освіті. 2021. С. 22-48.

Патинок Анна (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – проф. Мієр Т. І.

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГОВОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ В РОБОТІ З УЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Під час дослідження теми про особливості застосування тренінгового методу в роботі з учителями початкової школи варто розглянути такі ключові поняття, як: метод, тренінг, тренінговий метод.

Тенденція розвитку освіти в Україні вимагає запровадження інноваційних процесів в освітньому середовищі, заміни типових освітніх моделей новими, нестандартними, креативними, прогресивними, ефективними та актуальними. У забезпеченні реформування професійної освіти важливу роль відіграє модернізація навчально-методичної роботи, яка передбачає стимулювання професійного зростання освітян, підвищення їх професійної кваліфікації, пошук нових ефективних форм і методів навчання.

У Філософському енциклопедичному словнику поняття метод розглядається як спосіб дослідження, системний підхід до досягнення теоретичних або практичних результатів, розв'язання завдань або отримання нової інформації, заснований на певних регулятивних принципах пізнання і дії, знанні специфіки предметної галузі, що вивчається, і закономірностей функціонування її об'єктів [1].

За О. Савченко [2], метод як педагогічна категорія є багатоаспектним поняттям, яке можна розглядати з різних позицій. Методи навчання – це спосіб взаємопов'язаної діяльності для вирішення виховних завдань. Це визначення повною мірою відображає мету виховання та взаємодію суб'єктів шкільної освіти.

Одним сучасних методів визначено тренінг. Розроблення цього методу пов'язують з американським психологом К. Левіна, який створював тренінгові групи задля вдосконалення навичок спілкування. Ним сформовані базові принципи тренінгу, які взято за основу в освіті. Згодом тренінги з'явилися і в Україні.

Слід зауважити, що в наукових джерелах сутність феномену *тренінг* трактується по-різному. Зазначене пояснюємо залежністю від галузі їхнього застосування чи реалізації.

Зокрема, тренінг слугує передачі та опануванні нових умінь, знань та навичок.

У виданні «Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій» [3] термін *тренінг* трактується, як активний метод здобуття нової інформації та теоретичних знань шляхом практичної перевірки запропонованих компетенцій та навичок. Термін *тренінг* перекладається як: навчання, виховання, тренування, дресирування. Тренінг є водночас цікавим обміном думок, та захоплюючим процесом пізнання себе та інших, водночас з ефективним способом отримати знання, розширити досвід, розвинути вміння та навички.

У педагогіці учені також послуговуються терміном *тренінговий метод навчання*. Це форма активного навчання, метою якої є передусім передача психологічних знань і розвиток певних умінь та навичок [4]. Методика, яку використовує тренер, повинна бути такою, що організовує тренування в активній формі. Засобом навчання є активне спільне створення учасниками якогось інтелектуального чи емоційного продукту. У ході спільної діяльності кожна людина робить свій внесок і має можливість порівняти власний погляд на проблему з поглядом інших і, можливо, змінити чи доповнити свій погляд.

Найчастіше використовуються такі методи, як групові дискусії, рольові ігри, психодрама та її адаптації, розумова гімнастика, ситуаційні методи. Вибір того чи іншого методичного підходу та конкретних інструментів у рамках цього підходу залежить від таких факторів: зміст тренінгу; особливості групи; особливості ситуації; можливості викладача.

Основні методи, які використовуються в тренінгу – це лекції, кейс-метод, змодельовані реальні ситуації, мозковий штурм, дискусії, ситуативно-рольові ігри. Під час тренінгу налагоджується неформальне, невимушене спілкування, що дає групі багато можливостей для розвитку та вирішення проблем. Тренінг істотно відрізняється від традиційних форм навчання. Традиційне навчання більше зосереджується на правильній відповіді та, по суті, є формою передачі інформації в запитання та пошук. На відміну від традиційних форм навчання тренінгове навчання повністю охоплює весь потенціал людини: рівень і розвиток здібностей (соціальних, емоційних та інтелектуальних), самостійності, навичок прийняття рішень, навичок взаємодії тощо.

Отже, тренінговий метод навчання – це спосіб організації діяльності, необхідної для підготовки учасників у навчальному просторі та часі, щоб внести зміни у своє життя та розвинути себе як особистість.

Список використаної літератури:

1. Філософський енциклопедичний словник / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАПН України. Київ: Абрис 2002. С. 373.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій /Автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 176 с.

4. Долинська Л. В., Темрук О. В. Тренінг особистісно-професійної зрілості. Київ: Марич, 2010. 128 с.

Черниш Олена (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук консультант - доц. Ліннік О. О.

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Професійно-педагогічна діяльність вчителя початкової школи супроводжується емоційним і розумовим навантаженнями, висувається високий рівень відповідальності у взаємодії із учасниками освітнього процесу. Тому професіоналізм вчителя визначається не лише його педагогічним стажем, глибиною предметних знань та гнучкістю мислення. Для забезпечення ефективності і продуктивності навчання здобувачів початкової освіти, вчитель має також розвивати свій емоційний інтелект, який має вагомий вплив на його особистість у першу чергу. До того ж, розвиток емоційного інтелекту відіграє важливу роль у міжособистісному спілкуванні з учнями та їхніми батьками (особи, які їх замінюють), колегами.

Емоційний інтелект - це здатність особистості розпізнавати та розуміти свої емоції та інших, реалізовувати самоконтроль над емоціями. Здійснений аналіз якостей, необхідних вчителю початкової школи, за результатами проведеного анкетування, свідчить, що відповідальність, самостійність, стресостійкість, толерантність та ініціативність - є актуальними якостями для вчителів. Для того, щоб привести сучасну професійну освіту у відповідність до стандартів європейського рівня, необхідно готувати розвинених всебічно, кваліфікованих фахівців та розширювати досвід уже практикуючих. Це потребує якісних змін, нових концептуальних засад та розвитку здатності оптимізувати вчителю свій професійний потенціал для конкурентоспроможності.

Розвиток емоційного інтелекту вчителів включає розвиток його складових, виокремлених Д. Гоулманом: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емоційна емпатія та соціальна компетентність. Вони є необхідними, оскільки освітній процес орієнтований на особистість учня, урахування його індивідуальності. Беручи це до уваги, можемо стверджувати, що формування емоційного інтелекту вчителя початкової школи є важливим завданням на сучасному етапі освіти. Щоденно, вчителям доводиться зіштовхуватись з

викликами у професійно-педагогічній діяльності, а саме - велике навантаження, яке не найкращим чином впливає на емоційний фон. Реформа Нової української школи встановлює, певною мірою, стандарти професійної діяльності вчителя до якого також входить його емоційна зрілість, яку він\ вона транслює у процесі взаємодії.

У Професійному стандарті визначена трудова функція “Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу”, до якої входить емоційно-етична компетентність - це комплексна здатність людини формувати та виражати моральні цінності, а також здатність взаємодіяти з іншими на моральному рівні, використовуючи свої емоційні навички. Таким чином, емоційний інтелект орієнтований на розуміння емоційних процесів, реакцій станів, і є складовою емоційно-етичної компетентності сутність якої передбачає конкретні дії.

Розвиток емоційного інтелекту - це усвідомлення особистістю впливу емоцій на себе та інших, уміння здійснювати самоаналіз. Після проведеного опитування серед вчителів початкової школи різних вікових груп виявилось, що 60% респондентів оцінюють свій рівень розвитку емоційного інтелекту як “високий”, а 40% з них як “достатній” (Див. Рисунок 1):

Як ви оцінюєте свій рівень розвитку емоційного інтелекту?
20 відповідей

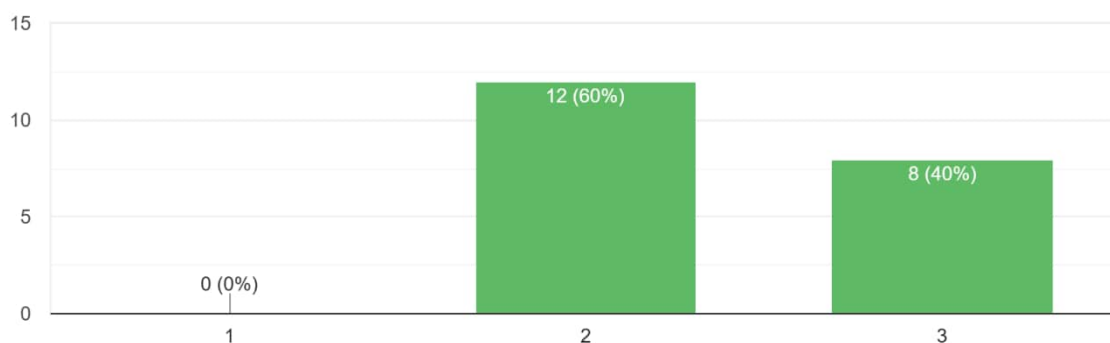

Рис. 1 Статистика самооцінювання рівня розвитку емоційного інтелекту вчителів початкової школи.

Отже, на основі здійсненого дослідження можемо узагальнити, що складові емоційного інтелекту є компонентами емоційно-етичної компетентності визначеної для вчителя початкових класів. А для успішної та ефективної професійно-педагогічної взаємодії має здійснюватись розвиток емоційного інтелекту особистості вчителя, який має бути їхньою внутрішньою потребою до саморозвитку та самовдосконалення.

Список використаної літератури:

1. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль, Астон 2020. - 192 с.

2. Професійний стандарт за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

Попіл Юлія (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)

Наук. консультант – проф. Мієр Т. І.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В РОБОТІ З УЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна педагогічна наука визначає принцип індивідуального підходу до учнів у навчанні як найважливіший в дидактиці. Такий підхід передбачає цілеспрямовану діяльність педагога з навчання й виховання особистості кожного учня в класному колективі. Спеціально організований процес має на меті максимально розвинути індивідуальні особливості вихованців завдяки їх неперервному вивченню та побудові на цій основі системи індивідуалізованих задач. Відповідно до пізнавальних можливостей кожного варіюється мета, форми, методи, темп навчання, а також кількість та складність виконуваних завдань.

В історії філософії уявлення про *індивідуальність* були тісно пов'язані з розумінням поняття «*індивід*». Сьогодні в психології індивідуальність розглядається як унікальна сукупність ознак (думок, почуттів, прагнень, бажань, потреб, інтересів, станів, звичок, дій, нахилів, здібностей), що відрізняє конкретну людину від інших і становить ієрархічну структуру, рівнями якого є особистість, характер, темперамент. Передумовами формування індивідуальності є біологічні задатки, які в процесі навчання та соціалізації трансформуються в її особливості. Формування цілісності особистості пов'язане із самоусвідомленням, самовизначенням, самоактуалізацією та розмежуванням власного «Я» і соціальних ролей. Людина стає індивідуальністю, коли її особистість наповнюється унікальними властивостями.

Розрізняють індивідуальні властивості особистості та особистісні властивості індивіда, тобто щось особливе в людині. Не кожен індивід є індивідуальністю, для цього необхідно стати особистістю. Тоді можна розглядати людину як суб'єкта культури, носія певної соціальної якості [1].

Поняття «індивідуальність» тісно пов'язане з поняттям «індивідуальний підхід». У рамках нашого дослідження під підходом ми розумітимемо сукупність єдино спрямованих за змістом принципів і методів, які не виходять за рамки підходу. Індивідуальний підхід залишається одним із провідних принципів педагогіки, який, на думку О. Коваленко, полягає в необхідності унікального підходу до кожного учня для успішного навчання та сприяння розвитку позитивних здібностей [2]. Під терміном «індивідуальний підхід» мається на увазі широкий спектр педагогічних дій: вибір методів, темп навчання відповідно до рівня підготовки та рівня розвитку здібностей дитини та ін. Завданнями індивідуального підходу можуть бути різними, але одне з головних – допомогти дитині «знайти себе», наблизитися до розуміння своїх особливостей і навчитися їх продуктивно використовувати.

Поняття «індивідуальність» є стрижнем особистості, що визначає її неповторну своєрідність і самоцінність. Термін «індивідуалізація навчання» означає планування та здійснення навчання відповідно до індивідуальних особливостей учнів. Йдеться, насамперед, про своєрідність їхніх почуттів, сприймання, мислення, пам'яті, уяви, про особливості інтересів, нахилів, здібностей, темпераменту, характеру.

О. Тамаркіна [3] під поняттям «індивідуалізація навчання» розуміє організацію навчального процесу, під час якої індивідуальні особливості учнів враховуються в усіх його формах і методах. В основу «індивідуального підходу» дослідниця вкладає цілеспрямовану діяльність учителя з навчання і виховання кожного учня класу в системі освіти. Для досягнення індивідуального підходу до учнів використовується індивідуалізація та диференціація навчальної діяльності. Якщо індивідуалізація навчання спрямована на врахування конкретних індивідуальних особливостей кожного учня в межах класу, то диференціація передбачає врахування подібних типових особливостей груп учнів. Індивідуальні відмінності – це, перш за все, відмінності фізіологічних задатків, які виражаються особливостями вищої нервової системи, на основі яких формується психологічне життя особистості з її індивідуальними психічними процесами.

Таким чином, якщо «індивідуальність» трактується як «неповторна своєрідність будь-якого явища, окремої істоти, людини», то «індивідуальний підхід» – важливий принцип педагогіки, запорука ефективності педагогічного процесу відповідно до якого досягається вплив на кожного, враховуються його можливості та різноманітність характеристик, статеві ознаки, темперамент, здібності тощо. *Індивідуальний підхід* ґрунтується на тому, що будь-який виховний вплив здійснюється крізь призму індивідуальних особливостей конкретної дитини. Тому реалізація індивідуального підходу означає врахування індивідуальної неповторності, неповторності кожної окремої дитини як особистості.

Список використаної літератури:

1. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-13357>
2. Коваленко О. В. Індивідуальний підхід в процесі формування логіко-математичної компетентності дошкільників як проблема. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/352/1/E_%20Kovalenko_ITSKPWT_PED_PI%D1%96%D0%B4.pdf
3. Тамаркіна О. Л. Індивідуальний підхід до навчання в сучасній вищій школі. URL: <https://t1p.de/yy9vj>

Самардак Юлія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Яремчук Н. Я.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Педагогічна освіта сьогодення знаково переживає трансформацію структурно-функціональних та змістово-методичних чинників, які у відповідності із професійним стандартом підготовки вчителя початкових класів потребують багатоаспектного наукового аналізу. Одним із інноваційних поглядів на професійне формування особистості майбутнього педагога є введення в теоретичні засади та прикладні методики психолого-педагогічного феномену «емоційний інтелект». Особливості його трактування відповідають системним характеристикам щодо здатності сприймати, усвідомлювати та ідентифікувати свою та чужу емоційно-почуттєву сферу задля спрямування суджень та умовиводів мислення, формування самосвідомості із проекцією у подальшу поведінку. Відповідно, механізми формування емоційного інтелекту потребують наскрізного представлення у системі професійної підготовки майбутнього педагога та із дослідженням усіх забезпечуючих аспектів.

На сучасному етапі розвитку освіти, проблема розвитку емоційного інтелекту майбутніх вчителів початкової школи ще не достатньо досліджена, мало опрацьована у науково-методичних розвідках, відсутні спеціальні програми та навчальні курси. Одним із системних підходів до введення даного поняття у практику підготовки майбутніх педагогів є формування педагогічних умов. Виокремлення педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту майбутнього вчителя початкової школи дозволить встановити особливості щодо відповідних інструментів освітнього середовища, змісту педагогічної освіти, мотиваційно-стимулювальних аспектів, форм організації навчання, методів і засобів навчання; професійно-особистісного розвитку педагога. Концептом відповідних педагогічних умов є

спрямованість на зміну особистісного начала майбутнього педагога, а не на володіння ним низки навчальних технологій та тематичних методик.

Метою дослідження є формування педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту у майбутніх вчителів початкової школи та їх теоретичне обґрунтування.

У психологічній літературі виділяють такі передумови розвитку емоційного інтелекту як біологічні, педагогічні та соціальні. До біологічних умов відносять властивості темпераменту, рівень емоційного інтелекту, тобто правопівкульний тип мислення. Педагогічні умови включають емоційність викладача, атмосферу емоційного комфорту та емоційне спілкування в освітньому середовищі, партнерські взаємини, використання парних та групових форм роботи, та активних форм під час навчальної та виховної діяльності, які викликають емоції та складають емоційний зміст навчального матеріалу, використання наочності, вправ та завдань, які допомагають розуміти та контролювати власні емоції та емоції інших. До соціальних умов відноситься рівень розвитку самосвідомості та впевненість у емоційній компетентності, рівень освіти батьків, емоційно стабільні відносини з оточуючими, зокрема з батьками, учнями чи колегами, гендерні особливості [1, с. 16].

Стельмашенко Ж. у своїй праці зазначає необхідність усвідомлення майбутніми вчителями початкової школи розуміння сутності емоційного інтелекту та її роль для особистісної реалізації та професійної діяльності в майбутньому. Вона зазначає про значення таких дисциплін як педагогіка, вступ до спеціальності, педагогічна майстерність, теорія і методика виховання [3, с. 223].

Деньга Н. вважає, що важливість такої педагогічної умови як рефлексія власного емоційного стану потребує самоаналізу, наводячи приклади запитань, відповіді на які студенти повинні знаходити в аналізі природи емоцій [2, с. 240]:

- 1) Які емоції вони відчують в різних ситуаціях (радість, страх, гнів...)?
- 2) Які фізичні відчуття супроводжували студентів під час переживання різних емоцій (біль у грудях, голові, горлі, тремтіння рук, судоми)?
- 3) Яка причина виникнення емоцій?
- 4) Чи можуть студенти опанувати та контролювати свої емоції?
- 5) Як потрібно б було вчинити в ситуації емоційного напруження?
- 6) Що потрібно робити для того, щоб контролювати власні емоції, щоб прийняти адекватно емоційний стан оточуючих?

Відповідно, першою педагогічною умовою – здобуття знань студентів про природу емоцій, різновиди емоцій, теорії емоцій, механізми виникнення і функціонування, особливості прояву у різних обставинах у різних типів людей тощо. Сумарність таких знань формується завдяки психолого-педагогічним навчальним курсам освітньої програми,

майстер-класам, воркшопам, вебінарам із відповідної тематики, самостійної пізнавальної діяльності студентів тощо.

Друга умова – створення сприятливого емоційного середовища в закладі вищої освіти, зокрема, це сприятливий психологічний клімат, підтримка, партнерство, співробітництво, розвиток творчого потенціалу у спільній педагогічній взаємодії. Створення суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі навчання, за допомогою яких підвищується пізнавальна активність студентів, створюється атмосфера співтворчості, яка впливає не лише на емоційний інтелект, а на загальний розвиток особистості. Тож важливо впроваджувати у навчальну діяльність студентів інтерактивні методи навчання, як спосіб пізнання емоційної поведінки інших людей. Інтерактивне навчання ґрунтується на використанні різних форм роботи, яка впливає на взаємодію слухачів та формує навички спільної діяльності, така взаємодія впливає на формування емоційного інтелекту майбутніх вчителів початкової школи.

Третя умова – створення комфортних та емоційно забарвлених стосунків під час комунікації, вміння керувати та регулювати власними емоціями та емоціями інших людей у процесі спілкування. Для цього варто впроваджувати тренінгові заняття, під час яких використовують різні форми та прийоми, що впливають на розвиток професійних умінь та навичок у формуванні емоційного самовираження у комунікації, емоційне сприйняття оточуючих (учнів, батьків та вчителів), формуванню емоційної культури. Використання тренінгів включає в себе застосування міні-лекції, дебатів, дискусій, інтерактивних вправ, рольових ігор та рефлексії.

Четверта умова - розвиток емоційного інтелекту через залучення студентів до поза аудиторної роботи, зокрема, участь у соціальних проєктах, волонтерській діяльності, акціях, різних заходах громади.

Отже, для розвитку емоційного інтелекту у майбутнього вчителя початкової школи важливе дотримання низки педагогічних умов, зокрема, це оволодіння глибинними знаннями про особливості емоційної природи особистості, створення емоційно забарвленого середовища у закладі вищої освіти, використання тематично інноваційних форм організації та методів, впровадження тематичних тренінгових занять та відповідних методик інтерактивного навчання. Завданням викладачів є навчити студентів розпізнавати та розуміти власні емоції, контролювати та регулювати їх, вміти розпізнавати емоційний стан оточуючих та контролювати емоції оточуючих, а це можливо лише за умови, якщо студент буде саморозвиватися, самовдосконалюватися, розвивати вміння самоконтролю та саморегулювання.

Список використаної літератури:

1. Августюк М. М. Методичні поради до підвищення рівня емоційного інтелекту в здобувачів вищої освіти. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2022. 94 с.
2. Деньга, Н. Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкових класів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. № 2 (26). С. 238–242
3. Стельмашенко Ж. Чинники розвитку емоційного інтелекту у майбутніх учителів початкової школи. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 12. С. 220-226

Войтенко Маргарита (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант –доц. Бондаренко Г.Л.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ PR-КАМПАНІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасному глобалізованому суспільстві, необхідним засобом взаємодії школи з громадською думкою є організація PR-кампаній. Вона сприяє не лише просуванню початкової школи як освітнього бренду, а й реалізує інформування громадськості про різноманітні проекти, заходи та досягнення здобувачів освіти та вчителів.

У тлумачному словникові поняття PR розкрито як «діяльність із встановлення взаєморозуміння між державними, іншими організаціями та різними соціальними групами, широкою публікою» [1].

Як показало наше дослідження, PR-кампанії – явище набагато глибше й ширше, ніж інструментарій, який для цього використовується. Теоретики, які досліджують цю систему дій та заходів взаємодії з громадськістю постійно наголошують, що це поняття являє собою науку та мистецтво мотивування формування громадської думки у бажаному напрямі, повноцінну соціальну інституцію, яка покликана допомагати налагодженню рівноваги в суспільстві [2].

Ми з'ясували, що для успішної організації PR-кампаній у початковій школі необхідно враховувати низку педагогічних умов. По-перше, це створення команди професійних фахівців, які володіють необхідними знаннями та навичками у сфері маркетингу та PR. Така команда може допомогти вчителям та керівникам шкіл розробляти та реалізовувати ефективні PR-стратегії. По-друге, необхідно забезпечити належну інформаційну базу для PR-кампаній, що означає створення публікацій, брошур, сайту та інших матеріалів, які

відображатимуть життя школи. Ці матеріали повинні бути доступними для всіх зацікавлених осіб та висвітлювати різні аспекти життя школи, щоб залучати до неї якомога більше учасників. По-третє, важливо залучати до PR-кампаній як можна більше учнів, батьків та вчителів. Це можна зробити, створивши клуб PR-менеджерів учнівської ради, залучивши батьків до організації заходів, проведення конкурсів тощо.

Педагогічні умови організації PR-кампаній у початковій школі включають і створення сприятливого середовища для їхнього розвитку. Крім того, важливо забезпечити належну підготовку вчителів та учнів до участі в PR-кампаніях. Наприклад, проведення тренінгів з основ маркетингу, PR та роботи з медіа може бути корисною діяльністю для всіх учасників освітнього процесу. Це допоможе вчителям розуміти, як краще комунікувати зі своїми учнями та батьками, а учням – як ефективніше презентувати свої ідеї та проєкти.

Отже, важливість PR-кампаній для початкової школи полягає в тому, що вони допомагають залучати більше учасників до життя школи та сприяють формуванню позитивного іміджу школи в громадськості. Для їхньої успішної реалізації потрібно враховувати педагогічні умови, які включають професійну команду фахівців, інформаційну базу, залучення до участі більшої кількості учасників та створення сприятливого середовища для їхнього розвитку.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
2. Королько В. Г., Некрасова О. В. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : Підручник. – Вид. 3-тє, доп. і перероб. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 832 с.

Коломієць Катерина (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – проф. Нежива Л. Л.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Навколишній світ розвивається досить стрімко. У недалекому минулому ніхто й уявити собі не міг, що штучний інтелект допомагатиме проєктувати будинки, до Лувру можна буде навідатися, не встаючи з власного ліжка, за допомогою віртуальної реальності можна буде досліджувати світ. Освіта теж розвивається, її завдання бути готовою до змін,

передбачати їх. Постає питання: як підготувати молоде покоління до динамічного життя, яке змушує постійно вчитися й вирішувати задачі, щоб бути успішним та конкурентоспроможним громадянином. Тому важливим кроком на шляху до якісної освіти є застосування компетентнісно зорієнтованого підходу, який є основою Концепції Нової української школи.

Вивченням проблем застосування компетентнісно зорієнтованого підходу займалися як вітчизняні (М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко, Т. М. Байбара, В. О. Мартиненко, О. В. Онопрієнко, О. Ю. Прищепка, К. І. Пономарьова та інші), так і зарубіжні дослідники (А. Барман, Е. Гарріс, Е. Гадсон, К. Казін).

Незважаючи на різноманітні дослідження в межах визначеної теми, залишаються недостатньо вивченими особливості організації діяльності вчителя початкових класів з моделювання уроків навчання грамоти на засадах компетентнісно зорієнтованого підходу.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні ефективності та доцільності застосування компетентнісно зорієнтованого підходу на уроках української мови у 1 класі.

Завданнями дослідження є: на основі аналізу наукової літератури визначити особливості поняття компетентнісно-орієнтованого підходу; визначити особливості впровадження компетентнісної освіти у сучасній українській школі.

Термін «компетентнісно зорієнтований підхід» передбачає викладання теми через створення проблемних ситуацій, надання практико-орієнтованих завдань, які пов'язані із життям. Завдяки їм учні мають можливість проводити аналіз та синтез отриманої інформації, оцінювати її та створювати новий унікальний продукт власної діяльності.

Щоб реалізувати даний підхід вчитель повинен спрямувати свою роботу на організацію самостійної пошукової діяльності школярів з метою розв'язання відповідних життєвих проблем. Уроки навчання грамоти, побудовані на основі компетентнісно зорієнтованого підходу мають бути діяльними, передбачати практичну ситуацію, будуватися на актуальному для учнів матеріалі.

У сучасній українській освіті нових обертів набирає Концепція НУШ. Вона передбачає всебічний розвиток особистості через формування ключових компетентностей. Для яких спільними є наскрізні вміння: читання й розуміння прочитаного, вміння усно і письмово висловлювати і логічно пояснювати власну думку, критичне мислення, творчість тощо. Їх основи закладаються на уроках навчання грамоти. Саме на цих уроках учні оволодівають початковими вміннями читати, писати, висловлювати власні думки, сприймати та аналізувати отриману інформацію. Щоб навчання було ефективним і не зводилося до механічного запам'ятовування і відтворення, вчителю вкрай важливо дотримуватися компетентнісно зорієнтованого підходу під час моделювання уроків навчання грамоти.

Наприклад, школяреві потрібно прочитати рецепт і з'ясувати, яких продуктів не вистачає для приготування страви, а потім скласти та записати список необхідних покупок. Це завдання не лише стимулює учня до роботи, а ще й навчить його базовим навичкам самообслуговування, в яких необхідно застосовувати здобуті на уроках навчання грамоти знання.

Нині суспільство потребує виховання незалежних, свідомих і відповідальних громадян, які здатні ефективно співпрацювати задля вирішення соціальних, виробничих та економічних завдань. Нові умови життя вимагають розвитку особистісних якостей і творчих талантів, здатності здобувати нові знання та самостійно розв'язувати проблеми, вміння соціалізуватися. Саме ці пріоритети покладені в основу удосконалення освіти в Україні. Її головне завдання – підготувати компетентну особистість, яка здатна знаходити ефективні та правильні рішення у заданих життєвих, навчальних, професійних ситуаціях.

Від якісної освіти молодого покоління залежить подальший розвиток майбутньої держави. Адже через декілька років вони обиратимуть президента, створюватимуть чи підписуватимуть петиції, працюватимуть за обраною професією, створюватимуть власні сім'ї. Тому всі зміни варто починати робити вже із початкової школи, актуальним завданням якої є реалізація компетентно зорієнтованого підходу в навчанні. Що передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості.

Отже, одним із основних і відносно нових векторів розвитку освіти в Україні та Європі є компетентно зорієнтований підхід. За умови його ефективного використання уроки навчання грамоти в першому класі не лише допомагають учням розвивати навички читання та письма, а й сприяють формуванню компетентностей та готують їх до основної школи і життя. Формування свідомої особистості, яка здобуває знання для власного розвитку, критично мислить, розв'язує життєві задачі є амбасадором позитивних змін, удосконалення громадянського суспільства та розбудови держави, в якій хочеться жити та працювати.

Список використаної літератури:

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. Початкова школа. 2010. №8.
2. Вашуленко О. В. Навчання грамоти: моделюємо урок на засадах компетентнісного підходу. *Учитель початкової школи*. 2016. № 10.
3. Пономарьова К. І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови. Початкова школа. 2010. № 7. URL: <http://surl.li/fwsqy> (Дата звернення: 25.04.2023)

ВАЖЛИВІСТЬ СПІВПРАЦІ БАТЬКІВ ТА ВЧИТЕЛЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ДИТИНИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальність. Часто конфлікти між вчителем та батьками мають негативний вплив як на засвоєння учнем нових знань, так і на повноцінний розвиток самого учня. Саме тому співпраця батьків та вчителя під час навчання дитини в початковій школі завжди буде актуальним питанням, адже саме від нього залежить наскільки якісним буде навчання учня.

Особливості співпраці батьків та вчителя розглянуто у наукових працях Т. М. Бабко, О.В. Банах, А.В. Вознюк, С.Г. Іванової, А.Г. Коломоєць, Л.Г. Кудрик, О.М. Мельник, В.О. Сухомлинського, Н.Г. Тіхонової, О.П. Шевчук.

Мета. Проаналізувати важливість співпраці батьків та вчителя під час навчання дитини в початковій школі.

Основний текст. Педагогіку партнерства між учасниками освітнього процесу, зокрема між батьками та педагогом розглянуто у Концепції НУШ. Нова українська школа передбачає, що батьки та учитель утворюють партнерство, центром якого є дитина [3].

Згідно вимог нової української школи, робота з батьками – це важлива умова успішної діяльності закладу освіти на етапі модернізації системи освіти. Співпраця педагогів і батьків – це рівність позицій партнерів. Шанобливе ставлення один до одного взаємодіючих сторін з урахуванням реальних можливостей. Деякі шкільні активності можуть функціонувати лише на основі базової моделі – педагогіки партнерства. Без участі всіх суб'єктів навчального процесу реформування школи неможливе [2, ст. 8] .

Налаштування ефективного педагогічного партнерства потребує, щоб учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями були добровільними і зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [2, ст. 3] .

Важливість співпраці батьків з учителем полягає насамперед в тому, що кожен з них є учасником освітнього процесу та відіграє роль в результатах навчання. Якщо вчитель ніяк не контактує з батьками, то це завадить йому дізнатися всі індивідуальні особливості учнів, що значно погіршує якість здобуття ними знань, умінь та навичок. Відповідно, батьки, не взаємодіючи із вчителем, не можуть дізнатися як проходить навчальний процес у їхніх дітей, що погіршує їхнє усвідомлення всіх труднощів, які можуть виникнути у дитини при вивченні якогось матеріалу.

Вчителі та батьки – це рівноправні партнери та союзники, тому основою такого партнерства має бути взаємоповага, довіра та підтримка. Звичайно, не всі батьки відразу стають одностайними. Заслужити їхню прихильність можна лише тоді, коли, поєднавши в собі позитивні риси педагога і громадянина, перетворюєшся зі звичайного наставника у щирого друга [2].

Варто також зазначити, що співпраця батьків та вчителя дозволяє їм вирішувати важливі питання або ж проблеми, що значно полегшує життя самому вчителю, адже він має змогу обговорити з батьками як краще вчинити в тій чи іншій ситуації та знайти вирішення будь-якої проблеми. Для цього проводяться батьківські збори, на які збирається більшість батьків, з якими вчитель може обговорити різні питання, успішність учнів, труднощі, які у них виникають тощо.

Коли батьки, співпрацюючи з учителем, беруть участь у різних заходах, зокрема дитячих святах, дитина бачить, що всі важливі для неї дорослі її підтримують, тому вона відчуває впевненість в собі і це дає змогу уникнути стресових ситуацій та зайвих переживань.

Розглянувши особливості співпраці батьків та вчителя під час навчання дитини в початкових класах можемо зробити висновок, що така співпраця відіграє дуже важливу роль у розвитку дитини, її успішності під час навчання, формування її як особистості та сприйняття світу в цілому. Коли існує налагоджений зв'язок між вчителем та батьками, рівень здобуття учнями нових знань, умінь і навичок значно покращується та полегшується. Відповідно, і вчителю легше, і батькам.

Список використаної літератури:

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]-Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.04.2023)
2. Іванова С.Г., Тіхонова Н.Г. Налагодження партнерських відносин вчителя з батьками як важлива умова формування життєвих компетентностей молодших школярів. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/372/368> (дата звернення: 28.04.2023)
3. Шевчук О.П. Взаємодія вчителів та батьків на шляху формування в учнів готовності до самореалізації. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=296> (дата звернення: 28.04.2023)

Зінченко Анастасія (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – доц. Нежива Л.Л.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ 3 КЛАСІВ

Навчити учнів добре читати, це одне з найважливіших завдань школи. Ще В. Сухомлинський писав, що читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе.

Пріоритетною метою навчання читання у початковій школі є формування читацької компетентності школяра. Як зазначено у Державному стандарті початкової загальної освіти читацька діяльність розглядається як “комунікативна мовна пізнавальна діяльність, спрямована на сприйняття, осмислення і відтворення прочитаного”.

А у сучасному світі, коли інформаційні технології займають все більш важливе місце в житті людей, формування навичок читання та розвиток інтересу до книг має велике значення для успішного соціального та особистісного розвитку дитини. Тому важливо знати, які педагогічні умови сприяють формуванню досвіду читацької діяльності в учнів молодшого шкільного віку.

Перша педагогічна умова - це створення сприятливого середовища для читання. Дитина повинна мати можливість читати в затишному та комфортному місці, що не відволікає її увагу від книги. Класна кімната, бібліотека або домашня обстановка можуть стати ідеальними місцями для занурення у світ читання.

Друга умова - це формування читацької мотивації. Дитина повинна бачити в читанні цікаву та захопливу забаву, а не обов'язковий предмет для вивчення. Вчителі можуть використовувати різноманітні методики, такі як ігри, конкурси, дискусії та інші, щоб стимулювати дітей до читання.

Третя умова - це використання різноманітних видів літератури. Учні повинні мати можливість вибирати книги за своїми інтересами та настроєм. Для цього можна використовувати багату бібліотеку, яка містить книги різних жанрів та тематик.

Четверта умова - це індивідуалізація навчання. Кожна дитина має свої індивідуальні особливості, і вчителі повинні враховувати їх при формуванні досвіду читання. Наприклад, деякі діти можуть потребувати більше часу, щоб зосередитися на книзі, тоді як інші можуть швидко читати та розуміти матеріал. Вчителі повинні використовувати різні методики та підходи до кожної дитини окремо, щоб забезпечити ефективне формування досвіду читання.

П'ята умова - це постійне вдосконалення техніки читання. Вчителі повинні

використовувати різні методики та підходи до вдосконалення техніки читання учнів. Це може бути використання різних видів текстів, від різних жанрів до різних рівнів складності. Також можна використовувати спеціальні вправи та тренажери, щоб розвивати техніку читання.

Варто зазначити, що педагогічні умови формування досвіду читацької діяльності в учнів 3 класів включають створення сприятливого середовища, формування читацької мотивації, використання різноманітних видів літератури, індивідуалізацію навчання та постійне вдосконалення техніки читання. Виконання цих умов допоможе дітям стати активними та компетентними читачами, які зможуть успішно вчитися та розвиватися в майбутньому. Педагоги повинні стежити за процесом формування досвіду читання та вносити необхідні корективи в роботу з кожним учнем, щоб забезпечити ефективність навчального процесу.

Список використаної літератури:

1. *Вашуленко О.В.* Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Дайджест 1 / О. В. Вашуленко. 2011. — 94 с.
2. Коваль Г. П. Методика читання : навчальний посібник / Г. П. Коваль, Л.І.Іванова, Т. Б. Суржук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. - 280с.
3. Паламарчук Л. Формування та удосконалення навичок читання // Початкова освіта. – 2004. – № 2. – с. 6-10.

Рубчик Ірина (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – проф. Мієр Т. І.

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

Під час дослідження теми про педагогічні умови організації діяльності вчителя початкової школи з обдарованими учнями варто розглянути такі ключові поняття, як: обдарованість, умова та педагогічна умова.

У контексті аналізу поняття «обдарованість» доцільно зазначити, що важливим завданням сучасної системи освіти в Україні є збереження і розвиток інтелектуального, фізичного, творчого і соціально-лідерського потенціалу особистості. Вирішення цієї проблеми актуалізує необхідність формування інноваційної системи освіти, яка слугуватиме розвитку її інтелектуальності, моральності, духовності і освіченості та сприяє розвитку

здібностей та обдарованості.

На думку Н. Лалак [1], обдарованість можна спостерігати стосовно дітей, в яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності. Розвиток обдарованих дітей випереджає рівень розвитку їхніх однолітків. Відчутною ознакою обдарованості є прискорений розвиток її інтелектуальних здібностей. Для обдарованої дитини характерними є висока розумова активність, підвищена схильність до інтелектуальної діяльності, інтерес до певного виду діяльності, оригінальність в діях, схильність до творчості.

Аналізуючи роботу з обдарованими дітьми, доречно звернути увагу на інтерпретування психологами обдарованості як прояву природних можливостей людського організму, значно вище середнього. Так, Н. Сейко вважає, що обдарованими дітьми є:

- діти з високим IQ (визначається спеціальними тестами інтелекту (IQ));
- діти з високим рівнем креативності;
- діти, які досягли успіху в конкретних видах діяльності;
- діти, які в школі навчаються на високому рівні.

Під час роботи з талановитими дітьми, зокрема, з обдарованими учнями незмінно з'являються педагогічні та психологічні складності, обумовлені різноманіттям типів обдарованості, віковими особливостями, великою кількістю суперечливих теоретичних підходів і методів, інноваційністю сучасної освіти. Тому, на наш погляд, важливо проаналізувати витоки проблем обдарованого школяра з різних сторін і точок зору.

Для обдарованих дітей характерний випереджальний пізнавальний розвиток [2]:

1. Відрізняючись широтою сприйняття, вони гостро відчувають усе, що відбувається в навколишньому світі і надзвичайно зацікавлені у відношенні того, як влаштований той чи інший предмет; здатні стежити за кількома процесами одночасно і схильні активно досліджувати все оточуюче.

2. Обдаровані діти мають здатність сприймати зв'язки між явищами і предметами і робити відповідні висновки; їм подобається у своїй уяві створювати альтернативні системи.

3. Відмінна пам'ять у сполученні з раннім мовним розвитком і здатністю до класифікації і категоризування допомагають такій дитині накопичувати великий обсяг інформації й інтенсивно використовувати її.

4. Обдаровані діти володіють великим словниковим запасом, що дозволяє їм вільно і чітко викладати свою думку. Однак заради задоволення вони часто винаходять власні слова.

5. Поряд зі здатністю сприймати смислові неясності, зберігати високий поріг сприймати протягом тривалого часу, із задоволенням займатися складними, і навіть тими, що

не мають практичного рішення задачами, обдаровані діти не терплять, коли їм нав'язують готову відповідь.

б. Обдаровані діти відрізняються тривалим періодом концентрації уваги і великою завзятістю в рішенні тієї чи іншої задачі.

Необхідно зауважити, що обдаровані діти за рядом причин стикаються з проблемами: прояв агресивних реакцій (непряма, вербальна та фізична); неприязнь до школи; ізоляція від однолітків; занурення у філософські проблеми; невідповідність між фізичними, інтелектуальними і соціальним розвитком; почуття незадоволеності; гіперчутливість; потреби в увазі дорослих та ін.

Вчителю в роботі з обдарованими учнями доводиться стикатися, перш за все, з соціально-психологічними проблемами, що ускладнює взаємодію вчителя з обдарованими дітьми або перешкоджає розвитку конструктивних відносин.

Таким чином, в роботі з обдарованими дітьми слід враховувати їх специфічні особливості, що зустрічаються як в комплексі, так і в різному поєднанні: труднощі соціально-комунікативного характеру; неадекватна Я-концепція; зростаючі в зв'язку з пубертатним періодом енергетичні витрати; складна структура мотивації; різноманітні психологічні реакції самозахисту і т. п.; дослідницька активність; власне обдарованість того чи іншого типу.

Варто зазначити, що на сучасному етапі для обдарованих дітей створено безліч можливостей для реалізації власного потенціалу у вигляді конкурсів, олімпіад, форумів, тобто заходів, які надають можливості для розвитку та прояву обдарованості.

Отже, обдарованість інтерпретується як прояв природних можливостей людського організму, значно вище середнього. Дослідження показують, що обдарованість є багатофакторною моделлю. Найвищі досягнення – це продукт таланту, особистих характеристик і найближчих без сумніву, вчитель є ключовою фігурою у створенні освітнього середовища, яке сприяє творчій суті обдарованої дитини, що, в свою чергу, ставить особливі вимоги до її професійної та особистої підготовки.

Список використаної літератури:

1. Лалак Н.В. Теоретичні засади навчання обдарованих дітей молодшого шкільного віку в контексті реформування освіти. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Педагогіка»: збірник наукових праць. Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2016. Вип. 2(17). С. 31–37.

2. Клименко В. В. Психологія творчості. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.

Марченко Марія (факультет педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка)
Наук. консультант – проф. Мієр Т. І.

ПРО ХІД ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Для того, щоб дослідити педагогічні умови розвитку дослідницьких умінь учителів, ми сформуваємо термінологічне поле дослідження з ключових понять, до якого віднесли поняття *уміння, дослідження, дослідницькі уміння*.

Аналізуючи джерела, ми досліджували психологічний контекст визначення поняття *уміння*. В одному з таких визначень зазначено, що *уміння* - освоєний суб'єктом тип виконання дії, яка забезпечується сукупністю набутих знань і навичок. Утворюється вона шляхом вправ і створює можливість виконання дії не тільки в звичних, але й в змінних умовах. У поєднанні з навичками і знаннями *уміння* забезпечує точне відтворення в уявленнях і мисленні світу, законів природи і суспільства, взаємин людей, місця людини серед інших та її поведінки [3].

Також ми зробили такі узагальнення: якщо розглядати *дослідження* в психологічній парадигмі, то учені [2] акцентують увагу на таких етапах дослідження: 1) формулювання проблеми; 2) висування гіпотези; 3) перевірка гіпотези – одержання емпіричних даних і їхню обробку; 4) інтерпретація результатів перевірки – співвіднесення отриманих результатів з вихідною гіпотезою, висновки про вірогідність гіпотези і подальше співвіднесення її з теорією, у рамках якої формувалася гіпотеза; у разі необхідності – перегляд певних положень, що породжує нові проблеми, нові гіпотези.

Дослідження, проведене нами, дало можливість уточнити сутність терміну *дослідницькі уміння*, з'ясувати та класифікувати компоненти та їх структуру. За проведеним аналізом можемо зробити висновок, що *дослідницькі уміння* не виокремлюються як певний клас чи група, тому що вони і є сукупністю вмінь і розбираються як такі, що містять взаємопов'язані та взаємозалежні компоненти. Також хочемо зазначити, що *уміння* - це інтегроване психічне утворення особистості, що показує її здатність та можливості у пошуковій науковій діяльності.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що вчителям з творчим складом мислення притаманні під час проведення дослідження такі процеси, як:

- комплексний підхід до вирішення теми дослідження;
- виявлення нових способів та засобів їх розв'язання;
- постійне вдосконалення стилів, методів і прийомів своєї діяльності;

- вияв здатності швидко переходити від репродуктивної до творчої діяльності;
- формування на основі отриманого досвіду нових комбінацій дослідницьких умінь.

За С. Мартиненко [1], вчитель початкової школи, який працює чотири роки з одними і тими ж дітьми, має створити такі педагогічні умови, за яких відкриється весь позитивний потенціал навчання, виховання та розвитку особистості молодшого школяра. Вчитель має пов'язати всі ці процеси з дошкільним періодом дитинства і встановити наступність цих фаз, потрібно забезпечити перспективний розвиток особистостей молодших школярів, їх інтелектуальний, психологічний, фізичний, емоційний та соціальний розвиток в умовах та межах класно-урочної системи освіти.

На сьогодні суспільство та все, що воно створює, дуже швидко розвивається. Ті знання, досягнення, методи та винаходи які в нас є, дуже швидко стають неактуальними та потребують чогось нового, більш сучасного. І це означає, що в сучасному світі вчителям не достатньо просто передавати знання, використовуючи традиційні та роками перевірені методи та форми навчання і виховання, вони просто наразі неактуальні та неефективні. У наслідок цього виникає гостра потреба в тих спеціалістах, які швидко навчаються. Ті, які налаштовані на зміни, які розуміють всю відповідальність, яку на них покладає суспільство і при цьому не бояться проявлять сміливість та імпровізацію у непередбачуваних ситуаціях, де приймати рішення та діяти потрібно тут і зараз.

Отже, освітні педагогічні технології, які застосовуються в сьогоднішній початковій школі, вимагають покращення дослідницького фактору в професійній діяльності вчителя початкової школи. Розуміння психології дитини молодшого шкільного віку, індивідуальних та вікових особливостей, а саме: особливості поведінки, характеру, темпераменту, психологічних процесів мислення, сприйняття, мовлення, уваги, індивідуальних нахилів та здібностей повинне допомогти педагогу відкрити кожному дитину та її сильні сторони, для того щоб їх удосконалювати та розвивати нові. А для цього потрібно працювати над покращенням та підбором ефективних прийомів та методів роботи і тільки тоді вийде реалізувати можливості та розвинути нові здібності у кожного учня. Узагальнюючи зазначимо, що *дослідницькі вміння початкової школи* ми розуміємо та характеризуємо це поняття, як інтеграційний набуток індивідуальності вчителя, який показує його вміння до адаптації та наукового пошуку, яке розвивається в процесі дослідницької діяльності при наявності певних знань, умінь та навичок, що дає можливість до самовизначення, самореалізації та саморозвитку його особистості.

Список використаної літератури:

1. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка. Навч. посіб. / С. М. Мартиненко, Л.Л. Хоружа. Київ: МАУП. 2002. 176 с.

2. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. // Укладач О. Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 23 с.

4. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. С. 554.

Шайнога Анна, Пешкова Ольга,

(факультет педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Заячук Ю.Д

МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність. Сучасний ритм і спосіб життя вимагає високого рівня креативності та вміння швидко знаходити нестандартні рішення. Власне, ці навички потрібно розвивати ще в дитинстві, зокрема, в початковій школі. Розвиток креативного мислення здобувачів початкової освіти – процес довгий та проблемний, проте досить реальний.

Одним з засобів розвитку креативності є малювання. Сучасний вчитель має безліч можливостей, щоб організувати ефективний та цікавий урок, застосовуючи навички креативного мислення.

Мета доповіді – висвітлити особливості застосування технік малювання як засобу розвитку креативного мислення учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У дітей молодшого шкільного віку домінує наочно-дійове та наочно-схематичне мислення. Тобто, учні початкових класів вміють створювати план уявлень, що передбачає майбутнє перетворення або уявлення ситуації, об'єктів. Власне, завданням вчителя початкових класів є розвиток вміння співвідносити відомі засоби з новими умовами, тобто, креативне мислення. Відповідно, Ніколенко М. та Атрошенко Т. стверджують “під креативним мисленням ми розуміємо психічний процес відображення дійсності, який характеризується гнучкістю й оригінальністю та пов'язаний з умінням аналізувати проблему й ефективно і багатовекторно вирішувати її” [1].

Педагог має розвивати мислення дітей і спрямовувати їх на творче розв'язання проблем. Для забезпечення різнобічного розвитку дитину варто використовувати різноманітні методи навчання, що вміщують в собі техніку малювання. Прикладом цього є нетрадиційне малювання, яке розкриває внутрішній світ дитини, сприяє виявленню комплексів чи страхів дитини, допомагає з пошуками їх вирішення. Нетрадиційне малювання

формує у дітей не стереотипне мислення, [1] а, як відомо, вчителю потрібно навчити дитину не боятися власного світосприйняття і тому варто звертати увагу на сам процес, а не на кінцевий результат. [2]

Щодо процесу нетрадиційних технік малювання, то до них можна віднести наступні: малювання пальчиками, штампування, колаж, малювання мильними бульбашками, кляксографія, ниткографія та інші. Коли учні будуть думати про те, які техніки використати на одному малюнку, то це буде розвивати їхню уяву, самостійне мислення, креативне втілення думок у реальність дітей [2]

В освітньому процесі техніки малювання слід застосовувати на уроках. Спершу вчитель повинен пояснити як отримати зображення з обраної техніки, прослідкувати за виконанням зображень учнів, продемонструвати результати учнівських робіт, відомих художників, а тоді з практичної точки зору, застосування даної техніки [2]

Хочемо зазначити, що якщо педагог має можливість обрати, яку техніку малювання застосовувати, то найкращим варіантом буде нетрадиційна. Тому що під час такого заняття учням можна запропонувати обрані предмети, сюжети казок чи мультфільмів, працювати у групі або колективно, тут обмежень у креативному мисленні дітей не має [2].

Отже, нетрадиційні техніки малювання забезпечують різнобічний розвиток дитини, що є метою Нової української школи. Урок – це не просто виклад нового матеріалу, він має сприяти розвитку креативних навичок дитини. Використання техніки малювання на уроці не тільки зацікавлює учнів до навчання, а ще й допомагає їм розвивати увагу, фантазію та мислення.

Список використаної літератури:

1. Ніколенко М., Антрошенко Т. Нетрадиційні техніки малювання як засіб формування креативного мислення дітей старшого дошкільного віку. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції: зб. наук. праць. 2021. № 69. С. 84–87.
2. Савчин Г. В. Нетрадиційні техніки малювання як засіб творчого розвитку учнів закладів початкової мистецької освіти. Modern science: innovations and prospects. 2021. С. 281–286.

Гураль Олена (спеціальність «Початкова освіта
ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського
національного університету імені Івана Франка»)
Наук. консультант – асист. Михайлишин Р.Р.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПИСЬМА ЛІВШІ

Проблема навчання письма першокласників завжди актуальна.

До школи приходять маленькі особистості зі своїм індивідуальним розвитком. І тут, навчаючись письма, вони зустрічаються з певними проблемами.

Проблема ліворукості є однією з найменш досліджених та найскладніших для педагогів-практиків. Тривалий час вважалося, що дітей, які працюють лівою рукою активніше ніж правою, необхідно перевчати, зважаючи, на загальні вимоги до навчально-виховного процесу. Але, перевчаючи ліворуких дітей, педагоги зіткнулися з надзвичайними труднощами, наслідки яких, як правило, виявлялися і в подальшому житті таких дітей: ліворукі діти переучувалися важко, без бажання, у них часто з'являлися невротичні реакції.

Ліворука – людина, яка надає перевагу в різних видах діяльності лише лівій руці.

Лівша – людина, у якої провідними є не тільки ліва рука, а й ліва нога, ліве вухо та ліве око.

Амбідекстр – людина, яка однаково володіє і лівою, і правою рукою.

Навчання письма однаково складний процес як для першокласника лівші, так і правші. У 1 класі навчити писати обох швидко неможливо, бо необхідні навички формуються поступово і повільно. Вони залежать від суб'єктивних і об'єктивних чинників.

Важливим є психофізіологічний стан дитини на час навчання письма: достатньо міцні м'язи всієї руки і особливо дрібні м'язи кисті, щоб утримувати ручку у рухливому стані, досконало регулювати рухи під час письма, витримувати невеликі напруження, можливість контролювати кілька дій одночасно, орієнтуватись у площинному просторі та ін.

Графічні помилки лівшів:

- «перевертання», «дзеркальне» зображення літер;
- деформація, порушення пропорцій у зображенні графем;
- неправильна послідовність, напрям написання літер;
- пропуски елементів в окремих літерах і самих літер у слові;
- змішування та заміна подібних літер;
- недописування окремих елементів літер;
- неправильне поєднання літер між собою.

Види ліворукості:

Генетично закріплена – передана у спадок як по жіночій, так і по чоловічій лінії.

Компенсаторна – з'являється в наслідок порушень функціонування лівої півкулі головного мозку;

Змушена – виникає внаслідок травми правої руки, що відбулася в період активної роботи руками.

Співвідношення рукості

За даними Маріон Аннет, серед людей земної кулі:

- 80% - праворуких;
- 16% - ліворуких;
- 4% - амбидекстрів.

Теорія зв'язку з мовленням

Формування центру мовлення в лівій півкулі мозку веде до більшої активації й відповідно більшої роботи правої руки. Якщо центр мовлення формується у правій півкулі мозку, то активнішою буде ліва рука.

Ліва півкуля відповідає за:

1. виконання психічних функцій, пов'язаних із мовою;
2. оперування словесно-знаковою інформацією;
3. здійснення розумових логічних операцій;
4. здатність до мовного спілкування.

Права півкуля відповідає за:

1. Оперування образами;
2. Орієнтацію в просторі;
3. Розрізнення музичних тонів і мелодій;
4. Розпізнавання подібностей і розбіжностей складних систем.

Психологічні особливості ліворуких дітей:

1. труднощі зорово-моторної координації – погано виконують завдання на змальовування графічних зображень, мають поганий почерк;
2. недоліки просторового сприйняття і зорової пам'яті – труднощі аналізу просторових співвідношень, дзеркальність письма, оптичні помилки;
3. синтетичний стиль пізнання – для розуміння їм необхідне триваліше поетапне опрацювання матеріалу;
4. слабкість уваги – труднощі переключення та концентрації;
5. мовні порушення – помилки звуко-буквеного аналізу;
6. порушення наочно-образного мислення, зниження працездатності та підвищення стомлюваності.

Труднощі навчання письма не звільняють ліворуких дітей від виконання тих вимог, які ставляться до праворуких учнів:

- зберігати сталий нахил письма;
- правильно писати букви і поєднувати їх з іншими;
- дотримуватись однієї відстані між буквами, словами;
- дотримувати гігієнічних правил письма.

Щоб зменшити стомлюваність під час письма, варто у 1 класі робити розминки для всього тіла.

Для розминки і зміцнення м'язів кисті пропонуємо кілька вправ з ручкою, які можна комбінувати, виконувати під рахунок:

- коливати її між пальцями (великим і вказівним, вказівним і середнім і т.д.);
- перекочувати між долонями;
- качати чотирма пальцями ручку у долоні;
- перекидати ручку із долоні в долоню;
- перевертати ручку трьома, двома пальцями, пересовуючи її від кульки до протилежного кінця та ін.

Уважне ставлення вчителя до особливостей розвитку ліворуких дітей та дотримання ними вказаних настанов не викличе великих проблем під час навчання письма, якщо не відбудеться переучування на праву руку. Переучування лівші без попереднього обстеження лікарем часто призводить до порушення функціонального стану нервово-психічної сфери. Такий стан уже не підлягає медико-педагогічній корекції і вимагає серйозного й довготривалого лікування.

Список використаної літератури:

1. Василенко І. Ю. Проблеми навчання дітей-лівшей і ліворуких дітей у початковій школі. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. 2005. Т. 7. Вип. 4. С. 34-45.

2. Підлужна Г. В., Стрельченко О. М. Особливості навчання каліграфічного письма ліворуких першокласників. *Проблеми філології в педагогічному дискурсі*. 2013. С. 1-6.

3. Прищепа О. В. Проблеми навчання письма дітей, які пишуть лівою рукою. *Початкова школа*, 2010. № 5. С. 10-13.

Цєпова І. В. Особливості навчання письма ліворуких дітей. Інтерактивна школа творчого вчителя. 2017. URL: https://www.slideshare.net/e-ranok_2010/ss-74643942

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасні проблеми взаємодії суспільства і природи поставили низку завдань і перед сучасною освітою. Екологічна криза в світі загострюється з кожним днем. Вирішення екологічних проблем насамперед залежить від самої людини. Оволодіння елементарними екологічними поняттями, знаннями загальних основ природоохоронної діяльності є нагальною необхідністю сьогодення. Тому формування екологічної компетентності кожної людини і всього суспільства в цілому, є таким же важливим завданням школи, як і формування цінностей. Молодший шкільний вік є важливим етапом формування екологічної культури школяра. У цей період у дитини формується образ світу, в якому знаходиться місце існуючим екологічним проблемам.

Формування екологічної компетентності учнів початкової школи неможливе без введення активних методів навчання. Особливу роль у сучасному розвитку системи освіти набуває впровадження різноманітних інновацій у традиційне навчання, пошук нових форм організації навчання. Одним із таких методів є метод проектів. Потрібно зазначити, що «проектна діяльність є способом організації педагогічного процесу, що базується на взаємодії педагога і учнів між собою і довкіллям. Саме виконання учнями конкретного проекту забезпечує поетапний практичний підхід формування їх світогляду» [6, с. 26].

На основі концепції прагматизму Дж. Дьюї його послідовники В. Кілпатрік і Ф. Паркер розробили «проектну систему навчання». Вона передбачала активну пізнавальну діяльність учнів на основі їхньої спільної пошукової діяльності в процесі роботи над проектом, який спрямовано на вирішення конкретної практичної проблеми (соціальної, побутової, виробничої) [4, с. 45].

Науковця Л. Левашова визначає певні педагогічні функції методу проектів такі як:

1. Дидактична: (вироблення вміння конструювати свої знання; ознайомлення зі способом роботи з інформацією; формування вміння презентувати результати своєї роботи; формування навичок самоорганізації).
2. Пізнавальна: (підвищення мотивації до отримання нових знань; формування вміння продукувати, аргументувати та захищати свої ідеї; формування навичок емоційно-вольової сфери).
3. Розвивальна: (розвиток творчих і дослідницьких здібностей особистості; розвиток

здібності та самовизначення цілепокладання; розвиток критичного мислення, навичок аналізу та рефлексії; розвиток комунікативних умінь і навичок).

4. Виховна: виховання значущих загальнолюдських цінностей; виховання почуття відповідальності та самодисципліни).

5. Соціальна: формування навичок спілкування в соціумі; формування власного погляду на події; осмислення своїх можливостей та усвідомлення власної значущості у командній роботі [5, с. 17].

Значної уваги вимагає також процес осмислення, цілеспрямованого набуття та засвоєння знань, необхідних для реалізації проекту, постановки навчальної мети та оволодіння прийомами проектування. Тому у процесі роботи корисними будуть такі запитання: «Чи все ви знаєте, щоб виконати завдання проекту?», «Яку інформацію вам треба отримати?», «До яких джерел інформації слід звернутися (Інтернет, довідники, художня література, підручники)?», «Які вміння знадобляться для виконання цього проекту?» «Чи володієте ви цими вміннями в достатній мірі?» Яким чином ви зможете опанувати ці вміння?» «Де ще знадобляться вам такі вміння?» тощо [1, с. 47].

Як зазначає дослідниця О. Грошовенко «еколого-виховна робота, організована у вигляді проекту, передбачає: детальний аналіз ситуації, стану, у якому перебуває природа чи окремий її об'єкт; визначення напрямів та завдань проекту, виховання активної екологічно доцільної поведінки в природі. Ефективний вибір завдань проектної діяльності забезпечує її яскравість та оригінальність» [2, с. 27].

Доцільно також у початковій школі залучати батьків на етапі підготовки або здійснення проекту. Але важливо, щоб вони допомагали дітям, а не виконували завдання замість них. Продуктом проекту може бути плакат, картки, книги в малюнках, індивідуальна розповідь, таблиця, письмова розповідь з ілюстраціями, малюнок із підписами, проведене свято тощо.

У контексті нашого дослідження, наведемо приклади проектів.

1. Тема. «Сортування сміття – безпечне майбутнє» (автори: Верхуша Я., Гончар О., Лісовська Ю.). Мета даного проекту – сформувати у дітей екосвідомість та навички правильного сортування сміття; змінити ставлення до довкілля та зменшити кількість відходів на сміттєзвалищах та виховувати в учнів любов до природи [5, с. 34].

2. Тема. «Джерела енергії» (автор – Осадча М.). Мета даного проекту дати уявлення здобувачам початкової освіти про економне використання енергії; закріплювати знання про енергію і про те, як людина її використовує; вчитись робити висновки, узагальнення, доводити власну думку; розвивати вміння висувати проблему, шукати шляхи її

розв'язання; проводити досліди, спостерігати та обробляти одержані результати; продемонструвати, як, змінивши звички, можна економити енергію [5, с. 51].

3. Тема. «Червона книга України». Мета даного проекту нагадати про існування Червоної книги, про занесення до цієї книги тих видів тварин, рослин та птахів, які зникають, формувати уявлення учнів про охоронну діяльність нашої держави, про природу, розширювати уявлення дітей про ставлення до лісів, про їх значення для життя планети, виховувати пізнавальну активність, бажання пізнавати та берегти природу [3, с. 160].

У проєктній діяльності для формування екологічної компетентності учнів початкової школи доцільно використовувати такі актуальні теми як: «Від зернинки до рослини», «Забруднення водойм», «Чисте повітря – це можливо», «Прісна вода теж вичерпується» тощо.

Отже, використання проєктної діяльності є важливим, оскільки сприяє формуванню екологічної компетентності учнів, збагаченню їх життєвого досвіду у процесі безпосередньої взаємодії з об'єктами живої природи, формуванню понять про взаємозв'язки у природі, вихованню відповідальності за свої вчинки та шанобливого ставлення до природи.

Список використаної літератури:

1. Гільберг Т. Г. Проєктна діяльність учнів на уроках природознавство. *Учитель початкової школи*. 2013. № 5. С. 46–48.

2. Groshovenko O. P. Екологічне проєктування у процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Наук. вісник Південноукраїнського педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. Сер. Педагогічні науки, 2017. С. 22–27.

3. Даніліна. І.В., Конопельнюк М. В. Тиждень початкової школи: навч. – метод. посібник/ І.В. Даніліна., М.В. Конопельнюк. – Харків, 2012. 176 с.

4. Жаркова І. І. Формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів шляхом використання проєктної технології. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Педагогіка. 2015. № 1. С. 43–49.

5. Організація проєктної діяльності екологічного спрямування в початковій школі : навчально–методичний посібник / Упорядники: Коваль О. В., Карпенко О. Ф. – Чернігів: Десна Поліграф, 2020, 96 с.

6. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» / [Електронне видання] : методичні рекомендації/ Андрусенко І.В. — Київ: Педагогічна думка, 2020, 75 с.

СКОРОМОВКИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ДИКЦІЇ ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження. Виразне мовлення учнів початкової школи надалі залишається актуальною проблемою навчальної діяльності. Щоб сформувати у дітей якісне і правильне мовлення необхідно використовувати різні методи. Але вони будуть без результативними, якщо м'язи артикуляційного апарату не достатньо розвинені. Існує чимала кількість способів тренування м'язів. Найпоширеніший - вправлення у швидкому читанні скоромовок.

Мета: описати методичні особливості роботи над скоромовкою.

Основний матеріал. Нова українська школа виокремлює 11 ключових компетентностей, які повинні сформуватися в учнів до закінчення школи. Одна з них – спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.

«Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування» [1, с. 12]. Саме тому, вчителю необхідно створити належні умови для досягнення формування в учнів даної компетентності. Існує ряд методичних умов, які впливають на дитяче мовлення, зокрема дикція.

У Великому тлумачному словнику «дикція» трактується як манера вимовляти слова або вимова [2, с. 295]. Іншими словами, це методично правильно вимовляти сполучення звуків. Таке вміння можна розвинути завдяки промовлянню скоромовок, де завжди переважає багаторазове повторювання одного або декількох звуків.

Матюхова Ю. зазначає, що «використання такого типу фонетичних вправ допомагає початківцям відтренувати вимову та нарощувати темп мовлення. Тим ж, хто володіє мовою на достатньо високому рівні, вони слугують своєрідною розминкою» [3, с. 174]. Та головна проблема полягає у неправильній роботі з скоромовкою вчителями початкових класів, що знижує ефективність скоромовок.

«Часто, через не коректний підхід до вивчення скоромовки, цей процес перетворюється у довготривалий та складний. Варіант, коли текст просто починає зазубрюватись без ретельної та правильної підготовки є не зовсім вірним та дієвим» [3,

с.174].Тому, для початку доцільно було б провести декілька артикуляційних вправ, щоб розігріти м'язи губ, язика, нижньої щелепи та голосових зв'язок.А вже потім переходити до вивчення скоромовки.

Вашуленко М. пропонує певний алгоритм роботи над скоромовкою:

- 1) «повільне, ритмічне промовляння скоромовки вчителем;
- 2) усвідомлення змістової сторони з використанням за необхідності наочного матеріалу;
- 3) повторне промовляння скоромовки вчителем з посиленою (яскравішою) артикуляцією;
- 4) виявлення учнями повторюваного звука і хорове ритмічне промовляння скоромовки;
- 5) індивідуальне промовляння учнями відповідно до поставленого завдання;
- 6) аналіз виконання вправи з погляду правильності дикції та інтонації» [4, с. 324-325].

Дотримуючись такої послідовності вчитель забезпечить високий рівень оволодіння скоромовкою дітьми та розвиватиме виразне мовлення.

Висновки. Як бачимо, обов'язково треба дотримуватись алгоритму роботи з скоромовкою для її результативності. Варто пам'ятати, що виразне мовлення позначатиметься на успіху дітей в різних аспектах життя. Правильне сполучення звуків спочатку впливає на формування складів, речень, тексту, а в подальшому й на висловлення своїх думок.

Список використаної літератури:

1. Концептуальні засади реформування середньої школи. Нова українська школа. 2016. 36 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 04.05.2023)
2. Бусел В. Великий тлумачний словник української мови. 2005. 1728 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 04.05.2023)
3. Матюхова Ю. Ефективність використання скоромовок при вивченні іноземної мови як засіб до вдосконалення фонетичних навичок на прикладі французької та англійської мов. *Збірники наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. С. 173-175. URL: <https://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/10322> (дата звернення: 04.05.2023)
4. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С.Вашуленка. Київ. : Літера ЛТД, 2011. 364 с. URL: <https://www.slideshare.net/bilole1/ss-55852777> (дата звернення:

04.05.2023)

Козій Ірина (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Яремчук Н.Я.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Наше сьогодні вимагає розробки низки проблем цифровізації в усіх галузях людської діяльності. Теж стосується й освіти, адже пандемія COVID-19 і війна проти України змушують шукати найбільш оптимальні шляхи підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти

Головними компонентами цифрової компетентності майбутнього вчителя початкових класів серед інших є здатність застосовувати інтерактивні та цифрові технології в професійному та особистому житті, здатність використовувати набуті знання для роботи у цифровому середовищі, знати та слідкувати за новинками функціональних можливостей цифрових технологій.

Аналізуючи сучасні педагогічні дослідження як українських, так і зарубіжних учених також різноманітні практики вітчизняної освіти, слід зазначити, що сьогодні дедалі зростає інтерес до проблеми цифрової освіти у контексті компетентнісного підходу. Від так необхідне розуміння того, що саме тут закладається фундамент формування майбутнього професіонала та подальший його успіх у діяльності, яка визначатиметься тим, наскільки він спроможний реалізувати власний потенціал у практичній діяльності.

Низка науковців наголошують на тому факті, що формування компетентності проходить шляхом набуття компетенцій, які є певною комбінацією характеристик і забезпечують виконання професійних обов'язків на доволі високому рівні. Тому окрім стрижневих цифрових компетентностей майбутнього професіонала сучасний вчитель повинен володіти низкою інноваційних практик, що у свою чергу уможливають впровадження таких моделей навчання, як: адаптивне навчання, синхронне та асинхронне навчання, самостійно направлене навчання, дистанційне навчання, змішане навчання, перевернутий клас, хмарне та мобільне навчання, віртуальні класи, система управління навчальним процесом тощо. Саме тому цифровій підготовці згаданих фахівців слід приділити ключову увагу. З метою постійної підтримки власного належного рівня вчителі мають можливість підвищувати свої ключові компетентності (у тому числі і цифрову).

Тож успішне формування цифрової компетентності у даних умовах є дієвим інструментом для майбутнього вчителя у межах забезпечення організації освітнього простору як з учнями, так і їх батьками. Саме тому цифрова грамотність є необхідною складовою успішності викладача, який сьогодні працює з цифровим поколінням. Цифрова грамотність характеризується обсягом знань та вмінь, що необхідні для ефективного використання цифрових технологій і ресурсів інтернету. Адаптація освіти до цифрового середовища поглибила розрив між поколіннями, що мають різне культурне, економічне і технологічне походження. Зазначимо, що уперше поняття «цифрова грамотність» було введено в США і використано в національній реформі вищої освіти. Згідно за американськими освітніми стандартами, студент, який володіє достатньою цифровою грамотністю, може швидко відшукати потрібну інформацію, а також ефективно застосувати її.

Пріоритетним завданням в процесі навчання майбутніх фахівців слід вважати опанування інфографіки, використання інтегрованого підходу та STEM-освіту. У XXI ст. особа вчителя уже не розглядається як єдине джерело знань, натомість здобувачі можуть швидко віднаходити інформацію з того чи іншого питання, опанувавши цифрові гаджети які забезпечують доступ до мережі інтернет.

Отже, для сучасного покоління педагог виступає саме тією людиною який ідеально розуміється на предметі та володіє сучасними цифровими технологіями. Те, що минулі покоління називали «технологіями майбутнього», покоління центеніалів вважає невід'ємною частиною повсякденного життя. Саме це, передусім, відрізняє їх від інших поколінь [3]. У зв'язку з цим, у педагогіці постають проблеми впровадження цифрових методів і засобів навчання майбутніх учителів початкових класів, які б посилили сприйняття та розуміння змісту будь-якого навчального курсу. Значної уваги потребує підготовка майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, оскільки саме їхня робота – це фундамент, закладений у розвиток особистості учня, формування його світогляду, життєвої позиції тощо. Важливо розуміти, що сучасним учням важко тримати увагу на одному об'єкті тривалий час, тому потрібно швидко змінювати види та форми діяльності; вони активно приймають остаточне рішення; цінують свою безпеку в Інтернеті; надають перевагу спокою та стабільності; вони здатні без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження людей іншої раси; виділяють мінімум часу на придбання речей (краще менше, але якісніше). Дане покоління намагається вести здоровий спосіб життя та з повною відповідальністю ставиться до свого здоров'я. Таким чином можемо стверджувати що педагогіка нового покоління увібрала в себе основні здобутки як традиційної педагогіки, так і цифрового її варіанту.

Таким чином для того, щоб майбутній учитель відповідав вимогам часу він повинен на достатньому рівні володіти цифровими технологіями. Серед пріоритетних знань та навичок насамперед можемо виділити вільне володіння джерельною базою та уміння нею користуватися, перетворювання даних у вербальну, графічну та числову форми, вміння виконувати та обробляти інформацію у найрізноманітніших форматах, уміння використовувати доступ до баз даних з метою розв'язання поставлених завдань.

Список використаної літератури:

1. Діти XXI століття: знайомтесь, центеніали! URL: <http://studway.com.ua/centenial>.
2. Гуревич Р., Гордійчук Г., Кадемія М. та ін. Інформаційно-освітній портал у підготовці майбутніх учителів : монографія. Вінниця, Нілан -ЛТД, 2017 р. 502 с.
3. Ребрина В.А. Цифрова культура педагога. ІКТ-компетентності сучасного вчителя. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти. URL: [http:// dn.hoipro.km.ua/ckp/ckp.pdf](http://dn.hoipro.km.ua/ckp/ckp.pdf).
4. Яремчук Н.Я. Імерсивні технології у професійній дистанційній підготовці вчителів початкової школи. Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки) № 4 (73), 2022. С. 61-68.

Хацко Вікторія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Крива М.В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сьогоднішній день в Україні проходить повномасштабна війна. Це складне суспільно-політичне явище, яке значною мірою впливає на здоров'я і психологічний стан людей. Велика частина суспільства не в змозі самостійно впоратися із жахливим знеціненням людського життя. Люди впадають у відчай, депресію, у них з'являються поведінкові розлади (агресія, схильність до насильства, злочинів), а також виникає залежність від алкогольних і тютюнових виробів, наркотичних засобів.

Велику надію щодо збереження здоров'я громадян нашої держави ми покладаємо на майбутніх вчителів початкової школи. Адже саме вони мають змогу допомогти учням зрозуміти цінність здоров'я, і берегти його впродовж життя. Але для того, щоб вони змогли знайти підхід до здобувачів початкової освіти, у них повинна бути сформована

здоров'язбережувальна компетентність. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи – це процес, який вимагає не лише зусиль від педагогів, але й правильно створених педагогічних умов, які допоможуть краще сформувати цю компетентність.

У Професійному стандарті вчителя початкових класів зазначається, що майбутньому педагогу необхідно виконувати такі завдання межах здоров'язбережувальної компетентності:

1. Організувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу;
2. Здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни;
3. Формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя;
4. Зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності;
5. Надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу [3, с. 8].

Для того, щоб ефективно сформувати здоров'язбережувальну компетентність вчителя, необхідно забезпечити відповідні педагогічні умови.

На думку дослідника М. Балух, «педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкових класів – це сукупність форм, методів, засобів та змісту навчання, які впливають на якість освітнього процесу і становлять оптимальне освітнє середовище для засвоєння майбутніми учителями знань, умінь і навичок здоров'язбережувальної діяльності на основі мотиваційно-ціннісного ставлення до здоров'я та в кінцевому результаті підвищують рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у системі вищої освіти» [1, с. 52].

На сьогоднішній день в науковій літературі можна зустріти різноманітні класифікації педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності. Науковець М. Балух виокремив наступні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи:

1. Формування ціннісного ставлення в майбутніх учителів до власного здоров'я та здоров'я інших на основі їх самовираження у процесі дотримання здорового способу життя. Зазначена умова відображає специфіку педагогічного процесу, яка підвищує ефективність виховного процесу, що дає змоги максимально враховувати індивідуальні здібності, потреби, інтереси майбутніх учителів та забезпечує поєднання знань та досвіду в галузі здоров'язбереження;
2. Активізація пізнавальної діяльності майбутніх учителів за допомогою наповнення дисциплін фахової підготовки здоров'язбережувальним змістом;

3. Набуття досвіду ведення здорового способу життя для формування вмінь і навичок зміцнення та збереження здоров'я у процесі використання ефективних форм і методів забезпечення здоров'язбережувальної діяльності в середовищі [1, с. 52].

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу та практику, пропонуємо наступні педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи:

1. Актуалізація цінності власного здоров'я. Ми вважаємо, що лише той зможе зберегти здоров'я іншого, хто піклується про своє. Професія вчителя належить до соціальної сфери. Дуже часто педагоги потерпають від професійного вигорання, яке виникає внаслідок стресів. Вчителі стають черствими, не бажають розвиватися, працювати, слухати і поважати думки учнів. Педагоги перестають «горіти» своєю роботою. На нашу думку, для того, щоб не було вигорання вчителю необхідно:

- знаходити час для себе (займатися спортом, читати улюблені книги, гуляти ввечері);
- вчасно брати відпустку (цей час варто проводити з користю, наприклад, записатися на курси. Коли ми розвиваємось, ми стаємо впевненіші у своїх силах);
- чути себе (тут можна використати методику «Моє професійне дерево», яка допоможе перевірити, чи є у вас професійне вигорання).

2. Включення в навчальний план курсів здоров'язбереження та фізичного виховання. Цікавим, на нашу думку, є курс науковиці Г. Мешко: «Професійне здоров'я педагога». Цей курс передбачає детальне ознайомлення майбутніх учителів з основними професійними труднощами, спрямовується на розуміння і знання майбутніми учителями самого себе, на корекцію особистісних рис, що заважатимуть ефективному виконанню професійних завдань, розвиток особистісних ресурсів, що сприятимуть особистісно-професійному зростанню, формуванню позитивної «Я-концепції», продуктивних стратегій розв'язання складних, конфліктних ситуацій, навичок асертивної поведінки [2, с. 99].

У процесі викладання курсу використовується комплекс різноманітних методів і засобів, що спрямовуються на розвиток внутрішніх сил майбутнього вчителя, розширення його професійної самосвідомості, послаблення психічного напруження, формування саногенного мислення, гармонізацію його внутрішнього світу. Це і використання психодіагностичних методик для визначення потенційних можливостей свого організму, рольові ігри, розв'язування педагогічних задач з елементами драматизації, психомалюнки («Я-реальний педагог – Я-ідеальний педагог», «Яким я є і яким мене бачать учні», «Я в стресовій ситуації» тощо); психологічні ігри («Думки про характер», «Внутрішній промінь», «Життєва мозаїка» і ін.); вправи (наприклад, «Написати своєму кривднику невідправленого листа», «Намалювати карикатуру на свого кривдника», «Координати життя», «Подорож у

дитинство», «Змивання», «Чарівна паличка»); вирішення проблемних ситуацій (складні ситуації педагогічного спілкування для програвання і обговорення пропонують самі студенти зі свого життєвого досвіду) тощо [2, с. 99].

3. Використання сучасних гаджетів для здоров'язбереження в навчальному процесі. Наприклад, можна запропонувати майбутнім педагогам ознайомитись з таким девайсом, як пульсовий оксиметр. Він покликаний стежити за частотою серцевих скорочень та рівнем кисню у крові. Приносить цінність для людини також і смарт годинник, який допомагає у веденні здорового способу життя. За допомогою нього можна контролювати свою активність протягом дня, слідкувати за пульсом, підраховувати калорії і кількість пройдених кроків. Ще одним корисним гаджетом є безконтактний термометр, який вимірює температуру тіла за кілька секунд. Ми вважаємо, що вибір надійних і сучасних пристроїв для самодіагностики – це ще одна корисна звичка, яка необхідна для майбутнього вчителя.

4. Залучення до здорового способу життя та правильного харчування. Можна запропонувати майбутнім вчителям до перегляду такі вебінари та корисні відео: «Здоровий спосіб життя вчителів та учнів у «новій реальності»: основні принципи та корисні поради», «Що ми їмо і чому хворіємо. Тарілка здорового харчування. Євген Клопотенко і Юнісеф», «Як правильно харчуватися? Здоровий раціон, меню на тиждень від дієтолога».

5. Здатність розуміти та об'єктивно оцінювати вплив різних факторів на здоров'я. Варто створювати групові проекти, у якому майбутні вчителі зможуть оцінювати фактори, що впливають на здоров'я людини. Також потрібно проводити лекції на яких можна буде обговорити питання щодо негативного впливу на здоров'я куріння, наркотиків, неправильного харчування, фізичної недостатності тощо.

Отже, педагогічні умови – це сукупність певних чинників, які допоможуть майбутнім педагогам у формуванні здоров'язбережувальної компетентності. Визначені педагогічні умови спрямовані на ефективність процесу формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх вчителів початкової школи. Загалом, формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя базується на комбінації теоретичних знань та практичних навичок. Можна впевнено сказати, що ця компетентність належить до ключових, яку потрібно розвивати.

Список використаної літератури:

1. Балух М. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальних компетентностей майбутніх учителів початкових класів. *Професійна ідентичність і майстерність педагога. Наукові записки*, 2020. №2. С. 49–54.

2. Мешко Г. Курс «Професійне здоров'я педагога» в системі підготовки майбутніх учителів до здоров'ятворчої діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*, 2014. № 30. С. 98–100.

3. Професійний стандарт вчителя початкових класів: Наказ від 23.12.2020 №2736. База даних «Міністерство економіки України». URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 28.04.2023)

Комар Ірина (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Науковий консультант – доц. Луцинська О. В.

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Нині основною метою початкової освіти є формування гармонійно розвинутої особистості, конкурентного спеціаліста, що вміє критично мислити, аналізувати, порівнювати, практично вирішувати життєві та професійні проблеми. Однією із причин цих змін стало невміння учнів використовувати теоретичні знання у повсякденному житті.

В Новій українській школі ключова зміна для учнів відбувається саме у підході до навчання. Замість запам'ятовування фактів та понять вони набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті [1].

Державний стандарт початкової освіти визначає одинадцять ключових компетентностей. Однією з них є математична, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини [2].

Над дослідженням проблеми формування математичної компетентності працювали такі науковці та педагоги: Онопрієнко О., Скворцова С., Іщенко І., Шпак С., Скріпниченко Л. та інші.

Вивчаючи математичну освітню галузь учні початкової школи повинні зосередитись на досягненні таких вмінь:

- ✓ досліджувати ситуації та визначати проблеми, які розв'язуються застосуванням математичних методів;
- ✓ моделювати процеси та ситуації, розробляти алгоритми дій для розв'язання різних задач;
- ✓ критично оцінювати дані, процес і результат розв'язання навчальних і практичних задач;
- ✓ застосовувати досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу.

Формування математичної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках математики відбувається шляхом оволодіння новими знаннями, вміннями та навичками. Воно має відбуватись системно і включати такі форми освітнього процесу: урок, факультативи, самоосвіта, позакласна робота з математики.

Однією з найбільш практичних та поширених форм роботи з формування математичної компетентності є урок. Готуючись до уроків математики вчителю варто значну увагу приділяти компетентісному підходу до навчання, що поєднує знання, вміння та цінності. Варто зауважити, що знання не є самоціллю, а швидше засобом для формування вмінь.

Вивчення нової теми за компетентісного навчання базується на проблемному та діяльнісному підходах. Відбувається воно шляхом створення проблемних ситуацій, розв'язання практично-орієнтованих завдань, аналіз та синтез інформації, оцінювання її та створення нового продукту. Одним із важливих етапів компетентісного підходу до навчання є співпраця учнів між собою та з вчителем [3].

Щоб формувати математичну компетентність учнів початкової школи варто звернути увагу на наступні завдання.

- ✓ Навчально-ігрові ситуації. Сюжет має бути максимально близьким до реального життя. Наприклад, гра «Магазин», використання казок, побутових ситуацій тощо.
- ✓ Проблемні запитання. Урок математики дуже добре підходить для створення проблемних запитань. Саме на цих уроках в учнів виникають питання: «Чому?», «Як?», «Звідки?».
- ✓ Логічні завдання, головоломки, ребуси. Допомагають розвивати критичне мислення.
- ✓ Задачі. Створення авторської задачі, оберненої, аналогічної – допомагає закріпити вивчений матеріал. Також можна попросити розв'язати іншим способом, зобразити умову задачі у вигляді малюнка чи схеми, розділити текст задачі на окремі логічні елементи тощо.

Учням початкової школи подобаються задачі, в яких головними героями є сучасні персонажі чи однокласники.

✓ Наочність. Використання наочності допомагає ефективніше формувати математичні уявлення.

✓ «Щоденні 3» - педагогічна технологія навчання математики, яка передбачає щоденне виконання учнями трьох видів діяльності: «Математика самостійно», «Математика разом із другом», «Математика письмово».

Використання проблемних життєвих ситуацій дасть мотивації та бажання їх розв'язувати. Таким чином збережеться не лише інтерес до заняття, а формуватиметься математична компетентність.

Впровадження компетентнісного підходу в організацію навчального процесу є одним із шляхів оновлення змісту освіти. На сучасному етапі проблема формування математичної компетентності учнів є актуальною та потребує більш змістовного її вивчення.

Список використаної літератури:

1. Нова українська школа [Електронний ресурс] // Міністерство освіти та науки – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
2. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
3. Що таке компетентнісний підхід у навчанні? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/questions/zo-take-kompetentnisnyj-pidhid-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osvity/>.

Локатир Юліанна (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Проц М.О.

ВИКОРИСТАННЯ ПОРТФОЛІО ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Весь світ стрімко розвивається і змінюється, в той же час вдосконалюється і реформа освіти в Україні. Важливим кроком у впровадженні концепції «Нової української школи» є реформа початкової освіти. Майбутнє нашої країни ґрунтується на початковій ланці освіти, оскільки саме тут повною мірою реалізується гармонійний розвиток дитини, її виховання, розвиток творчих здібностей, допитливості, самостійності.

Тенденції розвитку суспільства визначають пріоритетні напрями модернізації освіти,

насамперед пов'язані із забезпеченням її якості. Важливим чинником, що впливає на якість початкової освіти, є системно організований контроль результатів учнів на кожному етапі навчання [3].

Це відображено в освітніх нормативних документах: Концепції «Нова українська школа» (2016), Державному стандарті початкової освіти (2018) та Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020).

На сучасному етапі у вітчизняній теорії і практиці освіти вкрай актуальною є проблема організації контролю та оцінювання як ефективного інструменту забезпечення якості освіти, розв'язання якої, як свідчить аналіз передового зарубіжного досвіду, неможливе без упровадження в освітній процес такого виду оцінювання, як формувальне [1].

Ця тема досліджувалася різними українськими науковцями, а саме: О. В. Барною, В. П. Вембер, Н. Б. Ларіоною, Н. В. Морзе, О. В. Онопрієнко, О. В. Стребною, Н. М. Стрельцовою, О. Л. Фідкевич та іншими.

Основною умовою ефективного впровадження формувального оцінювання є вмотивованість педагога, який повинен усвідомлювати, що формувальне оцінювання принципово відрізняється від традиційного низкою критеріїв [1].

Учитель перестає бути єдиним суб'єктом оцінювання, повноваження оцінки делегуються самому здобувачу освіти, учитель не тільки здійснює оцінювання, а й організовує його як діяльність учнів з оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання, що відповідає сучасним тенденціям зміни ролей педагога в освітньому процесі [1].

Серед переваг формувального оцінювання називають формування в учнів потрібного в сучасних умовах уміння вчитися та загальної культури оцінювання вчителів. Формуванню уміння вчитися, зокрема, сприяють такі характеристики формувального оцінювання, як акцентування самого процесу навчання та включення у нього учнів, формування вмінь самооцінювання та оцінювання ровесників, сприяння усвідомленню учнями важливості навчання й розроблення та реалізації його стратегії. А формування культури оцінювання вчителів обов'язково включає краще усвідомлення цілей навчання і цілей оцінювання для їхнього досягнення [2].

Використання формувального оцінювання дозволить відстежувати особистісний розвиток дитини та хід опанування навчального досвіду як основи компетентності, вибудовувати як індивідуальну освітню траєкторію, так й індивідуальну траєкторію розвитку особистості [1].

Воно поціновується за сприяння у формуванні й розвитку особистості учня, що досягається за рахунок: забезпечення ефективного зворотного зв'язку з учнем, активної участі учня в процесі навчання, постійного корегування навчального процесу, мотивування

учня, усвідомлення ним відповідальності за власне навчання. Застосування методики формувального оцінювання перетворюється на сучасному етапі на один із ключових критеріїв якісної освіти [2].

Одним зі способів формувального оцінювання виступає портфоліо. На відміну від звичних засобів контролю результатів навчання, портфоліо містить об'єктивніші дані, які показують різнобічну діяльність учня: його участь у гуртковій роботі, у суспільно-корисних справах, в олімпіадах, навчальних проєктах. Такий зміст не лише самоствердитись у колективі ровесників, а й усвідомити свої можливості, визначити пріоритети, спланувати подальше навчання [3].

Важливо, щоб у процесі організації портфоліо учень навчався самостійно відбирати необхідні матеріали, вносити їх до відповідних розділів. Він повинен докласти зусилля, оскільки більшу педагогічну вартість має осмислення школярем своїх досягнень [3].

Портфоліо як форма контролю й оцінювання досягнень учнів впливає на освітній процес: воно не лише адекватно відображає реальні досягнення дитини, а й водночас забезпечує підвищення якості навчання [3].

Як зазначає О.В. Онопрієнко, педагогічна цінність портфоліо, як технології формувального оцінювання полягає в:

- особливих можливостях забезпечити активність, емоційність, цілеспрямованість і відповідальність учнів у навчальній діяльності;
- створити сприятливі умови для осмислення ними мотивів, цілей і прийомів навчання;
- розширити й поглибити сферу застосування навчального досвіду [3].

Оцінювання у початковій школі є важливим для визначення сильних сторін дитини, розуміння змісту й методів навчання, сприяння успішності дитини, розвитку саморефлексії в дітей, визначення дітей, яким потрібно більше підтримки, кращого розуміння батьками, адміністрацією школи прогресу дитини [1].

Вимоги до організації учнівського портфоліо дозволять удосконалити процес контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів [3].

Загалом використання портфоліо в початковій школі допомагає підвищити мотивацію учнів, відстежувати їх навчальний прогрес і особистісний розвиток, а також забезпечує спілкування між учнями, батьками та вчителями.

Список використаної літератури:

1. Ларіонова Н.Б., Стрельцова Н.М. Формувальне оцінювання в освітньому процесі початкової школи: навч.- метод. посіб. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 83 с.

2. Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досягнень учнів у шкільній освіті країн Європейського Союзу. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 2. С. 107-114.

3. Онопрієнко О. В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.

Шмигель Анна (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – асист. Собчук А.А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУПАХ

У програмі «Українське дошкілля» чітко вказані певні вимоги та різні вікові особливості дошкільників щодо їх різних вікових груп або категорій. Третій рік життя є переломним, у розвитку дитини відбуваються якісні зміни не тільки у психіці, а й особливо у мовленні. У словнику з'являється займенник ми, словниковий запас трирічної дитини становить приблизно 1300 -1500 слів.

Третій рік життя започатковує період словотворчості дитини, у якому особливо яскравою є мовленнєва активність. В цей період вихователю важливо розвивати у дитини здатність слухати і розуміти мову дорослого, збагачувати словник дитини різними частинами мови, вводити в активний словник слова ввічливості та узагальнювальні слова.

Показники лексичної компетентності дитини третього року життя:

-розуміє мову дорослого, звернену до неї та всіх дітей;

-уміє співвідносити слова, що звучать, з реальними або намальованими предметами

[1].

Четвертий рік життя найбільш сензитивним щодо мовленнєвого розвитку. Словник дитини налічує 1800-2000 слів. На четвертому році життя відбувається подальше зміцнення артикуляційного апарату: стають більш координованими рухи м'язів, що беруть участь у творенні звуків. Дитина починає правильно вимовляти слова. Дуже важливо у цей період розвивати мовленнєвий слух та моторику артикуляційного апарату, виробляти чітку дикцію під час вимови звуків, вчити користуватися засобами інтонації виразності мовлення.

Показники компетентності дитини четвертого року життя:

-оволодіває основними граматичними формами (рід, число, відмінок), правильно вживає рід і число іменників;

- правильно вживає теперішній, минулий і майбутній час;
- вживає ступені порівняння прикметників;
- Вітається, називаючи і'мя дитини, і'мя по батькові дорослого [1].

Дитина п'ятого року життя характеризується надзвичайною мовленнєвою активністю, що виражається у нескінченних запитаннях (чому?). Словник дитини становить 2200-2500 слів. У ньому наявні всі частини мови. Впродовж п'ятого року відбувається розквіт, нові словоутворення, дитина утворює слова від усіх частин мови. На цьому етапі збагачується словник, розвивається здатність до узагальнення. Лексичний розвиток дитини відбувається не тільки шляхом поповнення словника, а й в процесі пізнавальної ігрової діяльності, адже граючись діти навчаються. У цей період важливо поповнювати та уточнювати словниковий запас, сприяти активізації слів у мовленні, особливо слів, що позначають якість та дію. Вчити правильно вживати слова відповідно до ситуації. Забезпечувати подолання розриву між активним і пасивним словником. Порівнювати предмети, вчити визначати суттєві ознаки.

Показники компетентності дитини п'ятого року життя:

- правильно вимовляє всі звуки рідної мови;
- вживає слова всіх частин мови
- добирає синоніми та антоніми до слів
- утворює нові слова від інших частин мови;
- складає речення з наочним матеріалом [1].

Мовлення дитини шостого року життя досягає високого рівня розвитку. Словниковий запас дитини збільшується швидкими темпами, рівномірно використовуються всі частини мови, складні слова, слова з абстрактним значенням. Дитина цього віку володіє побутовою лексику на рівні розмовного мовлення дорослих. Водночас залишаються ще певні недоліки: спостерігаються семантичні помилки, неправильне розуміння окремих абстрактних, часових понять і просторових понять, багатозначних слів, прислівників. Діти старшого дошкільного віку здатні брати активну участь у бесіді, повно і точно відповідати на запитання, доповнювати відповіді інших дітей. Діалоги в системі «дитина-дитина» характеризуються більш повним та активним застосуванням різноманітних мовленнєвих засобів, зрозумілістю, зв'язністю. Діти беруть участь у переказуванні художніх творів, що свідчить про активний розвиток мовленнєво-творчої діяльності.

Показники компетентності дитини шостого року життя:

- Вживає слова всіх частин мови; багатозначні, складні, узагальнювальні слова; слова які означають абстрактні поняття;
- Користується в мовленні образними виразами, порівняннями;

- Добирає синоніми, антоніми, фразеологічні звороти;
- Володіє словотворенням і словозміною;
- Використовує в мовленні багато ввічливих слів і звертань [1].

Словник дитини дошкільного віку поділяють на два зрости: кількісне збагачення словникового запасу та його якісний розвиток, тобто розуміння та оволодіння значеннями слів.

Кількісний ріст словника. Відомо, що в основі оволодіння словником лежить вроджена реакція, безумовний рефлекс, який проявляється протягом першого року життя у вигляді крику, гукання, лепету. Ці перші голосові реакції тісно пов'язані з емоціями або ж відбивають емоційний стан дитини раннього віку. Дошкільний вік - період швидкого збагачення словника. Його зростання залежить від умов життя та виховання тому дані про кількість слів дошкільників дуже різняться між собою.

Якісний розвиток словника. Лексичне значення слів це – позначення реальної дійсності: предмети (стіл, стілець, ніж), явища (сонце, дощ, сніг), дії (бігати, стрибати), властивості (солодкий, твердий, кислий), числа (десять, сім, чотири). Значення слова і його відображення предметного змісту лежить саме в основі якісного розвитку словника у дошкільників. Початковий досвід дитини базується на узагальненні предметів або якихось дій словом. Також невід'ємною частиною розвитку якісного словника у дошкільників, є засвоєння та використання слів у переносному значенні. Засвоєння дітьми переносного значення поділяють на три етапи:

Перший етап – заміна. Дитина називає незнайомі предмети, використовує весь запас слів, намагається відповідним словам дати належну характеристику, спираючись на зовнішню схожість слів, відбувається це у середньому та старшому дошкільному віці.

Другий етап - порівняння, яке є більш поширене і використовується ще в молодшому дошкільному віці. Порівняння є найефективнішим етапом розвитку якісного словника, адже воно включає назви предметів і паралельно їх властивості та ознаки. Дитина порівнює нове з вивченим, засвоєним, зрозумілим. Порівняння дітей до трирічного віку в більшості супроводжується мовою звуків, тобто звуконаслідуванням. У три, чотири роки використання методу порівняння збільшується, а до початку шкільного віку (сім, шість років) дошкільник оволодіває всіма видами цього мовного явища.

Третій етап - власне засвоєння переносного значення. На цьому етапі відбувається перенесення значень з живого об'єкта на неживий. Цей етап розвивається лише за таких умов, коли дитина має широке коло спілкування як з однолітками так із дорослими, відвідує або спостерігає за різними сферами людської діяльності. Отже дітям дошкільного віку в процесі оволодіння мовленням необхідна допомога як з боку батьків так і з боку педагогів.

У світі сучасності особливе значення виділяється вихованню культури усного мовлення – як найважливішого засобу людського спілкування. Починати виховання щодо мовлення слід з перших років життя. Цьому етапу сприятиме дорослий, у житті дитини дошкільного віку а особливо раннього віку дорослий є зразком у всьому, діти наслідують дорослих. Зі сторони практики культура мовлення це ніщо інше як, бездоганно правильне користування лексичними, граматичними, орфоепічними, фразеологічними нормами української мови, а також вживання слів з правильним наголосом. Культура мовлення є загальноприйнятим мовленнєвим етикетом: використання різним формул побажання, вітання, запрошення, привітання, прощання, які змінюються у різних колах спілкування.

Список використаної літератури:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»-Т. Мандрівець, 2019.-255 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка,-К.,2004.- 450 с.

Федорович Юлія (факультет педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка

Наук. консультант – доц. Породько М. І.

СТРАТЕГІЇ ОНЛАЙН КОНСУЛЬТУВАННЯ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Із розвитком сучасних технологій логопедична робота онлайн стає все більш поширенішою. Популярності набувають і різноманітні інноваційні інтерактивні технології, завдяки яким логопедична робота онлайн стає все більш ефективнішою та цікавішою для самих дітей. Оскільки дислалія є одним із найпоширеніших порушень в дітей дошкільного віку, онлайн-логопедична робота саме з цим порушенням є важливою та актуальною темою для досліджень.

Інноваційні технології відіграють все більшу роль у розвитку нових засобів комунікації та корекції мови, особливо в роботі з дітьми із різноманітними порушеннями мовлення. Зокрема, застосування інтерактивних технологій забезпечують більш ефективну організацію корекційної роботи з дітьми, формування нових візуальних підходів та використання альтернативного спілкування з метою покращення повсякденного життя та інтеграції дітей у суспільство.

Включення в корекційну роботу технологій сприяє формуванню нової епохи

досліджень мовних порушень, оскільки ресурси та обладнання для онлайн-терапії швидко збільшуються в кількості, а отже вони роблять терапевтичний процес більшим гнучким і цікавим для дітей [2, ст. 92].

Логопедична робота онлайн пропонує таку необхідну гнучкість, яка дозволяє дітям і дорослим продовжувати відвідувати заняття. Терапія-онлайн також є більш доступною порівняно з очною терапією. Це сприяє позитивному досвіду клієнтів. Наявність кількох платформ також сприяє бажанню клієнта продовжувати терапію. В роботі логопеди можуть використовувати онлайн-інтерактивні інструменти під час заняття з клієнтами. Онлайн-заняття менш відволікають і зручніші для більшості клієнтів, а також для їхніх логопедів. Обидві сторони повідомляють про менший час очікування, оскільки вони знають точну годину початку та завершення заняття. Такі фактори, як погода, затори чи інші не впливають на онлайн-заняття.

До недоліків корекційної логопедичної роботи онлайн можна віднести: відсутність якісного мережевого підключення, відсутність надійного гаджета (смартфона/планшета/ноутбука), порушення слуху в дитини, СДУГ чи інші порушення поведінки в дитини (сюди можна віднести і РАС та інші). І онлайн, і офлайн логопедія має свої переваги та недоліки. Обидва можуть допомогти впоратися з порушеннями мовлення та спілкування, але перед початком онлайн занять потрібно обговорити потенційні переваги та недоліки цього способу корекційної роботи.

До переваг онлайн роботи з логопедом можна віднести такі аспекти:

- Діти працюють із терапевтом у більш спокійній атмосфері, що часто пов'язано з покращенням результатів. Зокрема для дітей, які сором'язливі або їм важко знайомитися з новими людьми, ідеально підійде формат онлайн. Також корекційна робота може бути навіть більш ефективною для деяких дітей, оскільки вони почуваються комфортніше у власному домашньому оточенні. Заняття можна проводити вдома, що є менш тривожним і більш терапевтичним середовищем для дитини.
- Дітям, які мають труднощі з відвідуванням очних сесій чи порушеною увагою краще підійде онлайн робота, оскільки онлайн-заняття зазвичай коротші за тривалістю, ніж очні.
- Швидкі переходи між завданнями та миттєвий зворотний зв'язок роблять онлайн-терапію чудовим вибором для дітей, яким потрібна більша структура та підтримка. Онлайн логопедична терапія забезпечує миттєвий зворотний зв'язок, який діти бачать і чують, що мотивує їх продовжувати працювати над своїми цілями.
- Робота онлайн з логопедом може допомогти батькам чи іншим родичам вивчити нові стратегії роботи з дитиною. Оскільки батьки мають можливість брати участь в

онлайн-заняттях, дивлячись або беручи участь у них, це дозволяє їм вивчати нові стратегії роботи з дитиною та краще зрозуміти, як допомогти своїй дитині практикувати мовлення вдома [3].

Логопед, працюючи із інноваційними технологіями, повинен мати такі характеристики:

- Бути гуманним (як до дітей так і до їх батьків);
- Володіти емпатією щодо дитини, прагнути зрозуміти її та допомогти в разі необхідності;
- Вміти активно співпрацювати (з дітьми, батьками, іншими спеціалістами);
- Володіти навичками ведення діалогу (уміти підтримати діалог на рівні співрозмовника);
- Мати особистісну позицію – вміти творчо самовиражатись, не позбавляти себе індивідуальності в роботі, володіти певними компетентностями, набутими на власному досвіді, що дасть можливість справлятися із проблематичними ситуаціями, які можуть виникати в ході логопедичної роботи [1, ст. 53].

Одним із дієвих і важливих засобом логопедичної роботи є відео, які є особливо популярними при використанні інтерактивних технологій. Відео можна використовувати під час відеоконференцій для синхронного спілкування логопеда та пацієнтів або використовувати як навчальні відео, які містять наприклад інформацію про артикуляційну гімнастику чи логопедичний масаж і до яких пацієнти можуть дистанційно отримати доступ у зручний для них час. Ще однією важливою складовою таких відео є одночасно написаний та озвучений текст, що дає можливість орієнтування на аудиторію різного віку. Проте, немає дослідження щодо цінності такого методу подання інформації та невідомо чи створює це стороннє когнітивне навантаження для дитини. Також відео мають бути деталізованими (за допомогою стрілок і інших засобів) задля кращого розуміння.

За даними досліджень батьки і діти віддають перевагу електронному навчанню під час корекційної логопедичної роботи, що краще впливає і на виконання дитиною домашньої роботи для закріплення вивчених на заняттях знань, а також дозволяє дітям виконувати ці логопедичні завдання вдома, незалежно від географічного розташування, соціально-економічного статусу чи сімейних обставин.

Використання інноваційних (цифрових) технологій, зокрема багатокомпонентного підходу, ефективно впливають та мотивують дітей виконувати домашні завдання від логопеда. Насамперед позитивний вплив використання інтерактивних ігор відзначається на підвищенні рівня уваги, концентрації, мотивація та ефективнішому залученні дітей до корекційної роботи [1, ст. 97].

Загалом онлайн-терапія зараз ще тільки стає популярною, в ній є багато переваг та недоліків, але тільки вдала діагностика та кваліфікованість логопеда дають розуміння в якій саме формі краще проводити логопедичну корекційну роботу з дитиною. Завдяки розвитку інноваційних технологій, логопеди мають все більші можливості щодо проведення онлайн-занять не тільки із нормотиповими дітьми, але і з дітьми з особливими потребами. Проте онлайн-терапія також будується на певних принципах і має мати індивідуальний підхід до створення завдань для кожної дитини окремо відповідно до її особливостей.

Список використаної літератури:

1. Черніченко Л. А. Підготовка майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти : дис. на здобуття наук. ступ. д-ра філософії в галузі педагогіки : 011. Умань, 2020. 330 с.
2. Dychkivska I., Rudenko N., Yurchuk O., Pavliuk T., Fedorova N. Innovative technologies as a means of overcoming speech disorders in preschool children. AD ALTA: Journal Of Interdisciplinary Research. Volume 11, Issue 1, Special Issue XVI. February, 2021. PP. 92-98.
3. Hancox B. Online speech and language therapy: 10 facts you need to know. Home | Counselling & Speech Therapy | Mable Therapy. URL: <https://www.mabletherapy.com/blog/onlinetherapy10facts> (date of access: 07.04.2023).

Дейнега Марія (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)
Наук. консультант – доц. Подановська Г.В.

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ В СІМ'Ї ТА РОДИНІ: ПРОБЛЕМИ, ОСОБЛИВОСТІ, ФОРМИ, МЕТОДИ

Виховання особистості - це процес цілеспрямований, багатогранний за завданнями і змістом, складний щодо формування і розкриття внутрішнього світу вихованця, різноманітний за формами, методами і прийомами, безперервний, тривалий у часі. В «Концепції національного виховання» одним із основних напрямів виступає родинне виховання: «Родинне національне виховання – природне, провідне виховання; батьки – головні вихователі протягом усього життя дитини» [4].

У сім'ї однаково важлива роль належить як батькові так і матері. А. Макаренко писав: «Виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. Наші діти- це майбутні батьки і матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками і матерями. Але це – не все: наші діти – це

наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це – наші сльози, це – наша провина перед іншими людьми, перед усією країною» [1]. Як влучно передав педагог роль виховання у сім'ї.

Окремо визначеної моделі виховання не існує, бо кожна людина – це окрема, не схожа на інших, особистість, яка має свій власний світ, свій власний шлях розвитку.

Всебічний розвиток людини – це важкий і довготривалий процес, результат якого залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників. На формування особистості найбільший вплив мають *сім'я*, в якій живе і виховується дитина, *школа* та *суспільство*. Мета виховання має об'єктивний характер і виражає ідеал людини в загальній формі. Загальною метою виховання є всебічний гармонійний розвиток особистості: її розвиток в анатомо-фізіологічному, психічному і соціальному напрямку. Таку мету виховання ставило перед собою суспільство завжди. Людина повинна бути завжди фізично, розумово і духовно розвинута.

Проблема впливу сімейного виховання на формування особистості широко розглядається у педагогічній та психологічній літературі. Проблема сім'ї та вплив сімейного виховання на формування особистості дитини залишається актуальним для сьогодення. На відміну від радянських часів, коли основою формування особистості вважався колектив, сучасні дослідники і вчені виділяють сім'ю як первинний інститут виховання і соціалізації особистості.

1. Виконання основних сімейних функцій і стилі сімейного виховання впливають не лише на організацію життя дитини в сім'ї, а й на її подальшу самореалізацію, соціалізацію і життєвий шлях.

2. Основними функціями сім'ї є матеріально-економічна, житлово-побутова, репродуктивна (демографічна), комунікативна, виховна та рекреативна.

3. Найбільш поширеними стилями виховання в сучасній педагогіці є авторитарний, демократичний, ліберальний

4. У сучасній сім'ї, з багатьох причин (економічна нестабільність, педагогічна неосвіченість, низький культурний рівень, матеріальна скрута тощо) недостатня увага надається вихованню особистості. Цей обов'язок покладають на державу, навчальні, навчально-виховні та позашкільні заклади.

5. Для педагогів, які працюють з батьками одним з найважливіших завдань є організація тісної співпраці з батьками щодо формування гармонійно розвиненої особистості. Просвіта батьків і формування в них педагогічної культури виховання – провідне завдання сучасної педагогіки.

Негативний вплив у родинному вихованні має розходження батьків у своїх вимогах до дітей, що спричиняє дезорієнтацію дитини та підриває авторитет батьків. У родинному вихованні дитини потрібно йти середнім шляхом, тобто уникати зайвої суворості і не покладатися на природу, задовольняти тільки здорові потреби дитини, застосовуючи при цьому певну дисципліну.

Сім'я виступає домінуючим інститутом у формуванні особистості дитини. Тільки та сім'я має позитивний вплив, яка допомагає дитині відчувати себе рівноправним членом сімейного колективу, де її люблять; вона має у сім'ї права і обов'язки; до її потреб ставляться з розумінням. Саме в таких сім'ях діти найбільше цінують поради і допомогу батьків, наслідують їх особистий приклад. У нормальній сімейній обстановці дитина виростає доброзичливою, гуманною, врівноваженою, здатною до співчуття, оптимістичною, з почуттям гумору, має тверді етичні правила, дотримується загальнолюдських цінностей.

Родинне виховання, завжди досягає свого повного довершення тоді, коли воно здійснюється у нерозривній єдності з педагогічним впливом школи та громадськості, а основою формування особистості виступає родинно-шкільне виховання. «Родина і школа – дві могутні сили виховання», - писав М. Стельмахович []. Родинне виховання повинно духовно збагачувати дитину, формувати її як особистість, впливати на її розвиток, пробуджувати добрі почуття, сприяти виробленню морально-етичних норм співжиття у суспільстві, формувати майбутнього громадянина незалежної держави України.

Ефективність виховання дітей у сім'ї залежить від створення в ній належних умов. Головна умова сімейного виховання — міцний фундамент сім'ї, що базується на її непорушному авторитеті, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, материнському покликанні жінки, піднесенні ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища, забезпеченні на їх прикладі моральної підготовки молоді до подружнього життя.

Метою сімейного виховання є формування таких рис і якостей особистості, які допоможуть гідно подолати життєві труднощі, перешкоди й негаразди. Розвиток інтелекту і творчих здібностей, пізнавальних сил і початкового досвіду трудової діяльності, морального та естетичного формування, емоційної культури і фізичного здоров'я дітей - все це залежить від сім'ї, від батьків і все це є завданнями сімейного виховання.

Виховання - це такий процес взаємодії батьків і дітей, який неодмінно приносить задоволення як одним, так і іншим. Сімейне виховання розпочинається з любові до дитини.

Вибір методів залежить від педагогічної культури батьків: розуміння мети виховання, батьківської ролі, уявлень про цінності, стилю взаємин у сім'ї. Тому методи сімейного

виховання несуть на собі яскравий відбиток особистості батьків і невіддільні від них. Скільки батьків – стільки різновидів методів.

Вибір і застосування методів батьківського виховання спираються на ряд загальних умов.

1. *Знання батьками своїх дітей, їх позитивних і негативних якостей:* що читають, чим цікавляться, які доручення виконують, які труднощі відчують, які відносини з однокласниками та педагогами, дорослими, маленькими, що понад усе цінують в людях і т. д. Багато батьки не знають, які книги читають їхні діти, які фільми дивляться, яка музика їм подобається, більше половини батьків нічого не можуть сказати про захоплення своїх дітей.

2. *Особистий досвід батьків, їх авторитет, характер стосунків у сім'ї, прагнення виховувати особистим прикладом також позначаються на виборі методів.* Ця група батьків зазвичай вибирає наочні методи, порівняно частіше використовує закачування .

3. Якщо батьки віддають *перевагу спільній діяльності*, то зазвичай переважають практичні методи. Інтенсивне спілкування під час спільної праці, переглядів телепередач, походів, прогулянок дає добрі результати: діти більш відверті, це допомагає батькам краще зрозуміти їх. Немає спільної діяльності – немає і приводу, і можливості для спілкування.

4. *Педагогічна культура* батьків робить вирішальний вплив на вибір методів, засобів, форм виховання.

Поради батькам:

Будьте для дітей прикладом у всьому.

Зробіть для своїх дітей куточок для занять.

Вчіть дітей бути у всьому бережливими.

Частіше бувайте у школі, радьтеся з педагогами з питань виховання дітей

Прищеплюйте дітям любов і повагу до школи.

Слідкуйте за чистотою і охайністю дитини. Чистота і акуратність дисциплінує дітей.

Дотримуйтеся режиму дня, слідкуйте, щоб дитина не перевтомлювалась

Виховуйте повагу до старших і молодших.

Не застосовуйте фізичного покарання до дітей, спокійно поясніть їм неправильність їх вчинків.

Завжди пам'ятайте: ми виховуємо дітей власним прикладом, системою власних цінностей, звичним тоном спілкування, ставленням до праці та дозвілля. Тож давайте вчитися виховувати наших дітей, пізнавати те, чого ми не знаємо, знайомитись з основами педагогіки, психології, права, якщо насправді любимо їх і бажаємо їм щастя.

Не викликає сумніву, що правильно встановленими, цілими, міцними, безпечними сходами можна кого завгодно вивести на будь-яку висоту.

Список використаної літератури:

1. Макаренко А.С. Книга для батьків / Про батьківський авторитет. Київ, 1998. с.263-271.
2. Мірошник В.І. Родинне виховання в сучасних умовах. *Розкажіть онуку*. 2005. № 19-20 (вересень). С. 29-31
3. Сухомлинський В. Моральні цінності сім'ї // *Вибрані твори: В 5 томах*. Київ: Рад.школа, 1977. Т.5. С. 343-347.
4. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка: Навч.-метод. посіб. Київ, 1996. 180с.

Федчишин Юлія, Любович Аліна

(факультет педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – асист. Хланта Є.М.

АФІНСЬКА СИСТЕМА ВИХОВАННЯ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ

Афінська система виховання виникла ще в V ст. до н.е. але навіть зараз її основні принципи залишилися актуальними. Це відображено в тому, що в основу афінської системи покладено розвиток особистості, який займає важливе місце в вихованні кожного учня. Акцент фокусується не тільки на отриманні знань, а на навичках, які допомагають розвивати самостійність, творчість та креативність. Також афінська система залучає учнів до різноманітної діяльності, де вони вчаться співпрацювати, вирішувати конфлікти та комунікувати. Всі ці навички є важливими для виховання і їх розвиток є актуальним і сьогодні. Наше завдання полягає в аналізі афінської системи виховання, її основних принципів та методів, що вона передбачає і які особливості такого виховання.

Окрім того, важливою складовою афінської системи виховання було навчання моралі та духовності. Учні вивчали давньогрецьку міфологію та філософію, щоб розвивати свій розум і моральність. Важливим елементом було також навчання ритуалам та традиціям грецької культури.

Афінська система виховання залишила слід в історії педагогіки як провісниця високої духовної культури, формування гармонійної людини, основними якостями якої були духовне багатство, моральна чистота та фізична досконалість. Афінська система прагнула до морального розумового естетичного та фізичного розвитку. Мета виховної системи - формування гармонійно розвиненої особистості. [3, с.16] Тобто, виховання йшло в комплексі

із всіма аспектами, і в результаті, методи були спрямовані на всебічний розвиток, а не на розвиток лише однієї складової особистості.

У цій системі виховання були визнані два основні принципи: співпраця та автономія. Співпраця полягала в тому, що учні вчителів працювали разом, щоб досягти спільних цілей, тоді як автономія дає учням свободу вибору і самостійного навчання. Завдяки такій унікальній системі, саме в Афінах розвиваються та процвітають такі види мистецтва як архітектура, живопис, скульптура; набуває високого статусу математика, історія, географія; філософські науки стають підґрунтям суспільного розвитку Стародавнього світу [2, с.20]

Цій системі було притаманне виховання дітей до семи років. Хлопців, які досягли віку семи років, відправляли в школи граматистів. В тих школах вони вчилися читати, писати та лічити. Окрім того, були школи кіфаристів, в яких діти отримували літературне та естетичне виховання. Отже, хлопців навчали елементарної грамоти, співати, декламувати вірші та грати на музичних інструментах. Заняття проводили вчителі-дидакалі. В цих школах домашнього завдання не давали та фізична праця була відсутня, бо це було справою рабів. Проте, юнаки всіляко вдосконалювали свою спортивну форму тіла.

А дівчат виховували матері і це виховання було дуже обмеженим. Вони жили в окремих частинах будинку, які мали назву - гінекеї. Там їх навчали читати, писати, грати на музичних інструментах, а найголовніше – займатися рукоділлям. Якщо жінки хотіли здобути підвищену освіту, то могли отримати її в школах відомих філософів та ораторів. Проте, заплативши велику суму за навчання. Також, коли дівчата виходили заміж, то в їх становищі нічого не змінювалося: вони переходили з однієї гінекеї в іншу.[4]

Престиж професії вчителя був невисокий, спеціальної підготовки для вчителів не існувало, тому ними часто були випадкові й погано підготовлені люди, які не змогли знайти собі поважніших занять. Одна з головних ролей вчителя у системі виховання Афін - це була передача етичних ідей та загальних правил поведінки. Вчителі навчали учнів про те, як правильно поводитися у суспільстві, відноситися до інших людей з повагою та шанобою, а також виховували в них віру в богів і патріотизм до своєї країни. [1, с.563]

Висновок. Отже, афінська система виховання була однією з найбільш розвинених систем виховання в античному світі. Вона базувалась на принципах демократії, рівності, свободи та розвитку особистості. Розглянута система виховання відіграла важливу роль у розвитку античної Греції та вплинула на подальші системи виховання в інших країнах світу. Вона наголошувала на важливості освіти, розвитку особистості та моральних цінностей і залишається актуальною і до наших часів.

Список використаної літератури:

1. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Академвидав, 2007. 618 с. (Серія «Альма-матер»).

2. Дубініна В. Концептуалізація освіти в історико-філософському контексті. Античність і Середньовіччя. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2014. С. 18-23.

3. Левківський М. В. Історія педагогіки: навч. посіб. 4-е вид., – К.: Центр учбової літератури, 2011, 190 с.

4. Москаленко А. М. Афінське виховання // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D1%84%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (дата звернення: 27.04.2023)

Боднар Христина

(спеціальність «Соціальна робота»,

ВСП «Педагогічний фаховий коледж

Львівського національного університету імені Івана Франка»)

Наук. Консультант - асист. Михайлишин Р. Р

СПІЛКУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У загальній структурі педагогічної науки чільне місце посідає спілкування, культура мовлення, мовленнєвий і комунікативний етикет педагога.

Спілкування – це один із виявів соціальної взаємодії. В його основі лежить обмін думками, оцінками, почуттями, волевиявленням з метою інформування, емоційного впливу, спонукання до спільної діяльності тощо.

Культура мовлення педагога віддзеркалює ціннісні орієнтації, гармонію професійних знань, комунікативних і морально-психологічних можливостей, характеризує його вихованість, уміння висловлювати думки, дотримуватись етичних норм спілкування та ін. Передумовою ефективності професійної та особистісної комунікації є опанування педагогом культури мови і мовлення, мовленнєвого етикету. Учасники спілкування повинні дотримуватись мовленнєвого етикету з метою налагодження міжособистісного контакту, підтримання доброзичливої атмосфери, тональності спілкування.

Відомий французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері називав людське спілкування найбільшою розкішшю у світі. Однак випадку це «розкіш», а в іншому – професійна необхідність.

Для соціального педагога спілкування є одним з головних інструментів професійної діяльності. Важливу роль відіграє стиль спілкування, який виявляється у ділових і особистих відносинах, керівництві, способах прийняття рішень, розв'язанні конфліктів, прийомах психолого-педагогічного впливу на клієнта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що вчені розглядають у своїх працях питання структури професійного спілкування (О. М. Савчук, Н. В. Кабаченко), міжособистісного розуміння та можливостей деформацій у професійному спілкуванні соціальних педагогів (І. М. Гріга), комунікативні особливості діяльності соціального педагога (А. Й. Капська).

Спілкування за своєю моделлю нагадує двосторонній потік інформації. У цій моделі оцінюються якості передавання інформації, її повнота, зміст, форма. Це дає змогу не лише оперативно і правильно сформулювати уявлення і про відповідну проблему, але й вибрати партнерів, розробити педагогічну тактику, визначити адекватні методи, засоби реалізації конкретних цілей.

Соціальні психологи виокремлюють такі функції спілкування: контактну, спонукальну, розуміння, емотивну, налагодження стосунків, здійснення впливу.

У соціально-педагогічній діяльності виділяють три основних види спілкування:

- ділове — спілкування в офіційно-діловій сфері з представниками організацій, соціальних інститутів із метою вирішення певних проблем (правових, матеріальних, житлових тощо);
- консультативне - спілкування з метою надання допомоги;
- особистісне – спілкування, засноване на дружніх, довірливих відносинах між співрозмовником (клієнтом) і соціальним педагогом.

Характерні ознаки спілкування на рівні ділового: пунктуальність, конфіденційність, люб'язність, доброзичливість, привітність, увага до оточуючих, грамотність. Від спілкування залежить результат ділових переговорів соціального педагога із представниками структур влади, ділових кіл, різних закладів та організацій.

Спілкування соціального педагога в рамках посадових обов'язків відбувається через бесіду, роботу з учнями та батьками, ділові наради і збори, публічні виступи тощо.

Педагог повинен комунікативної етики дотримуватися соціально-педагогічної в процесі консультативного та і особистісного спілкування на рівні соціальний педагог-учень, соціальний педагог-батьки.

Важливою умовою забезпечення ефективності співпраці є налагодження конструктивного процесу спілкування соціального педагога з педагогічним колективом.

Зважаючи на особливість соціально-педагогічної роботи, важливою й необхідною якістю соціального працівника є комунікативність. У загальному розумінні це психологічна готовність людини до організаційно – комунікативної діяльності. Соціально-педагогічна діяльність у будь-яких умовах є організаційною й комунікативною.

Виділяють такі комунікативні якості соціальних педагогів (працівників):

- стриманість, урівноваженість (володіння собою, уміння керувати емоціями, організовувати спілкування без прояву роздратування, гострого тону тощо);
- доброзичливість, привітність у спілкуванні з людьми (готовність сприяти благополуччю інших людей, прояв співучасті й щирості у спілкуванні з ними);
- повага (прояв поваги до інших у процесі спілкування, шанобливе ставлення до них, визнання їхньої гідності тощо);
- довіра, відкритість (прояв довіри до клієнта);

З огляду на те, що соціальний педагог (працівник) повинен уміти вислухати, почути, зрозуміти і роз'яснити, довести, відповісти, переконати, створити позитивну емоційну атмосферу для довіри чи ділового настрою, знайти підхід до клієнта, то кожен із них має володіти відповідними професійними якостями - знаннями та уміннями, які можна віднести до «комунікативної професіограми» соціального педагога:

- знати професійний мовленнєвий етикет і володіти ним;
- формулювати цілі та завдання професійного(ділового) спілкування;
- ставити запитання і професійно на них відповідати;
- володіти навичками ділового спілкування і вміти управляти ними залежно від визначених цілей;
- аналізувати конфліктні й кризові ситуації, адекватні висновки;
- доводити, аргументувати, спростовувати, переконувати, досягаючи водночас узгодженості й компромісу;
- вести бесіду, полеміку, дискусію, співбесіду, ділову розмову, диспут, круглий стіл, переговори тощо, спрямовуючи їх на вирішення прогнозованого, позитивного і вмотивованого результату;
- володіти технікою та логікою мовлення; відповідними мовленнєвими структурами і лексичними одиницями, що впливають на емоційно - експресивний стан клієнта;
- вміти говорити лише тоді, коли є «що» сказати співбесідникові (клієнтові).

Для характеристики й оцінення професійних комунікативних умінь розроблені критерії професійних рівнів готовності до комунікативної дії: високий рівень-фахівець вільно володіє мовленнєвими уміннями, вміє - прогнозувати результати комунікативного

процесу; середній рівень-фахівець на достатньому рівні володіє мовленнєвими вміннями в комунікативному процесі; низький рівень характеризується недостатніми мовленнєвими вміннями.

Навіть володіючи всіма якостями мовлення на високому рівні, соціальний педагог має ще володіти мовленнєвим етикетом (сукупність правил, принципів і конкретних форм спілкування). Стосовно роботи соціального педагога ми розглядаємо це як норму культурного ділового спілкування.

Комунікативний процес педагога передбачає наявність деяких обов'язкових елементів мовленнєвого етикету, зокрема, привітання, звертання, знайомства, запрошення, комплімент, прощання.

Отже, можемо зазначити, що спілкування є найважливішою, а часто й найскладнішою сферою діяльності в соціальній роботі. Розгортається воно в конкретних обставинах (комунікативній або мовленнєвій ситуації).

У професійному портреті соціального педагога (працівника) зазначено, що комунікативні вміння соціального педагога передбачають володіння культурою міжособистісного спілкування, налагодження контакту з клієнтом у позитивному, емоційному напрямі, чітке, послідовне, логічне висловлювання своїх думок і переконань; підтримання гармонійної соціальної мережі ділових та особистісних контактів як передумови психічного здоров'я й ділового успіху. Важливе місце посідає комунікативна етика, зокрема, бути комунікабельним, контактним посередником між клієнтом і його оточенням та іншими суб'єктами соціальної роботи; уміти слухати клієнта, виявляти витримку, делікатність, тактовність, будувати взаємини на основі діалогу «рівний з рівним».

Список використаної літератури:

1. Богданова І. М. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ: Знання, 2008. С. 112.
2. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. Капської А. Й. Київ: Центр учбової літератури, 2009. С. 74-87.
3. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. Безпалько О. В. Київ: Академвидав, 2013. С. 74-75.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ ЗВУКОВИМОВИ

Проблема порушення звуковимови у дітей дошкільного віку є актуальною, оскільки з нею часто зустрічаються батьки, вихователі та логопеди. Велике значення має рання діагностика та вчасно проведена корекційна робота, адже саме вона значно підвищує ймовірність повноцінного та правильного оволодіння дитиною звуковимовою.

Проблему порушення звуковимови вивчали та висвітлювали у своїх наукових працях такі вчені, як Шеремет М.К., Ревуцька О.В., Мартиненко І.В., Рібцун Ю.В., Пінук Ю.

Дослідження вчених дозволили виявити причини та форми дислалії. До причин виникнення порушення ми можемо віднести аномалії або порушення будови артикуляційного апарату, копіювання батьків та вивчення декількох мов. Порушення звуковимови у дітей дошкільного віку проявляється у відсутності звуку, його заміні, спотворенні або не автоматизації.

Мовлення дитини безпосередньо формується під впливом дорослого, залежить від розвитку всіх психічних процесів, навчання та виховання у перші роки життя. Оволодіння рідною мовою відбувається паралельно з фізичним, інтелектуальним, психічним розвитком дитини та являється показником для її здоров'я. У міру свого зростання діти спочатку вимовляють окремі звуки, склади, слова та фрази. В ранньому віці мовленнєвий розвиток дітей поділяється на такі періоди: підготовчий та активно-мовленнєвий.

Дислалія є одним з найбільш поширених логопедичних порушень, які не пов'язані з порушеннями в роботі центральної нервової системи або слухового апарату. Слід зазначити, що в початковій школі кожна п'ята дитина та кожна друга дитина в дошкільному закладі має дислалію та потребує втручання фахівців. Це може пояснюватись неспроможністю артикуляційного апарату до правильної вимови, копіюванням батьків, які неправильно вимовляють певні звуки, вивчення декільком мов, короткою вуздечкою чи надто великими губами.

Чи піддається це порушення корекції? Так. Якщо ви помітили, що ваша дитина пропускає звуки, замінює тверді на м'які або глухі дзвінками і навпаки, вам необхідно звернутись на консультацію до логопед. Своєчасно проведена діагностика та корекція допоможе попередити дисграфію та дислексію.

Під час обстеження фахівець детально вивчає будову артикуляційного апарату та

рухливість його органів, обстежує фонематичний слух, просодичну сторону мовлення та звуковимову. На основі отриманих результатів логопед робить висновки про причини, характер, форми та шляхи подолання дислалії. Важливо диференціювати дислалію з порушеннями мовлення, що виникають внаслідок випадання чи зростання молочних зубів у дітей. Для цього може знадобитись додаткова консультація ортодонта або стоматолога хірурга. Не менш важливою є систематична корекційна робота, яка складається з 4 основних етапів: підготовчий етап, постановка, автоматизація та диференціація звуків. На кожному з них педагог виховує у дитини самоконтроль, уважність та цілеспрямованість. Кожне наступне заняття з дитиною вимагає повторення та закріплення вивченої інформації, оскільки для закріплення нової навички потрібно чимало часу. На заняттях з дітьми логопеди часто використовують ігрові технології, адже вони підвищують мотивацію, розвивають допитливість та збільшують ефективність корекційно-розвиткової роботи. Такий принцип роботи допомагає перетворити важкі логопедичні заняття на цікаву гру, додаючи дітям задоволення. Дидактичні, рухливі ігри з тестом, пальчикова гімнастика, творчі вправи, мовні завдання, загадки, сюрпризи, ігрові життєві ситуації спілкування, в яких дитина виконує роль мовця широко застосовуються в педагогічній практиці. Гра допомагає дітям створити комфортний для себе світ в якому присутні всі умови для розкриття їхнього потенціалу. Такий метод роботи зосереджує увагу, знімає психологічне та фізичне напруження в дітей, а також розвиває творчі здібності. Під час проведення таких занять, не варто забувати про поставлену мету. Це може бути розвиток фонематичних процесів, постановка звуку, його автоматизація чи диференціація. Створення плану поетапної організації кожного заняття дозволить сформулювати перелік відповідних ігрових технологій. За класичною класифікацією ігри поділяються на дві групи: ігри з правилами та творчі ігри. Між собою вони відрізняються за правилами, метою, характером впливу на дитину, організацією, змістом та походженням [3, ст. 54].

Важливим критерієм під час вибору гри є врахування можливостей дитини і ступінь її участі в грі. Такі умови допоможуть створити дружні стосунки між дошкільником і педагогом, активізувати інтерес дитини до мовлення та розвинути бажання оволодіти певними навичками та вміннями. Під час ігрової процесу у дошкільника розвиваються всі психічні процеси, збагачується словниковий запас, здійснюється підготовка до переходу на новий рівень мовленнєвого та всебічного розвитку.

Тісна співпраця логопеда з батьками, вихователями та вчителями зробить процес корекційної роботи швидшим та ефективнішим, адже діти потребують закріплення навичок на заняттях, уроках та вдома. Роботу над виправленням звуковимову необхідно проводити вчасно та систематично, тому що дислалія може призвести до порушення навичок

комунікації [1, ст. 253].

Гра – це найближчий і доступний вид діяльності для кожної дитини. Вона спонукає пізнавати світ, розвиває логічне мислення, допомагає наслідувати мовлення старших, їх поведінку та працю. Під час її реалізації в дитини удосконалюються всі пізнавальні процеси: увага, пам'ять, мислення та мовлення. Відомий педагог В.О.Сухомлинський зазначив, що «Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку». Адже вона залучає дитину рухатися, говорити, думати, сприймати. Розвивальні ігри можна використовувати для дітей з різними порушенням, проте важливо враховувати мовленнєві можливості дитини і ступінь її участі в ній. До переваг використання педагогічних ігор можна віднести:

- підвищення зацікавленості дітей
- врахування інтересів, потреб, індивідуальних особливостей школярів
- розвиток всіх психічних процесів
- засвоєння правил поведінки
- розвиток емпатії
- розвиток вміння працювати в команді [2, ст. 70].

На сучасному етапі розвитку освітнього процесу ігрові технології отримують широке визнання та сприяють ефективному результату. Адже гра – це природний вид діяльності кожної дитини, який приносить в життя радість, задоволення. Не слід забувати про психологічний аспект ігрових технологій, який допомагає морально врівноважити, заспокоїти дитину. Тому при таких обставинах дошкільники та школярі більше ніж коли-небудь здатні виражати індивідуальне «Я». Ігри допомагають розвивати самосвідомість, самоконтроль, у дітей знижується напруга, страх до помилок та необґрунтоване занепокоєння. Це сприяє збереженню психологічного стану дитини та проходження процесу навчання без травматизації, переживань чи негативних емоцій. Особлива цінність цього методу полягає в тісній взаємодії виховної, розвивальної та освітньої функції, адже сучасна організація навчання спрямована не лише на формування знань, а й на різнобічний розвиток кожного учня.

Список використаної літератури:

1. Звєкова В. Дислалія як вид мовного порушення. Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., м.Тернопіль, 20 трав. 2021 р./ ЗУНУ. Тернопіль, 2021. С. 252—255.
2. Іванова В. П. Малишевська В.О. Дидактичні ігри в логопедичній роботі. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, м.Суми, 14 квітня 2017 р./ М-во освіти і науки України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка, Навчально-науковий ін-т фізичної

культури, Кафедра логопедії; Управління освіти і науки Сумської міської ради. Суми : ФОП Цьома С. П., 2017. – С. 67–71.

3. Шермет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Слово», 2009. 244 с.

Шевчук Каріна (факультет педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка)

Наук. консультант – доц. Породько М.І.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ УЧНІВ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

В умовах сьогодення велике значення має правильна організація навчального середовища та процесу навчання для дітей з особливими освітніми процесами. Все частіше у класі зустрічаються діти з розладами аутистичного спектра (РАС), які потребують спеціальних умов для навчання.

У 2020 році, CDC повідомив, що за оцінками, 1 із 36 8-річних дітей мають аутизм, порівняно з 1 із 44 у 2018 році. Поширеність становила приблизно 4% серед хлопців і 1% у дівчат [3]. Зі статистичних даних можемо спостерігати, що щороку кількість дітей з розладами аутистичного спектра збільшується, тому успішність дітей буде багато у чому залежати від правильно організованого освітнього процесу.

Кожна дитина з розладами аутистичного спектра індивідуальна, що вказує на те, що не всім дітям будуть притаманні однакові умови у закладі освіти. Самі умови можуть бути подібні, але потрібно безпосередньо опиратися на особливості кожної дитини окремо.

Для того, щоб правильно організувати навчальний процес для дітей з розладами аутистичного спектра потрібно знати основний перебіг зазначеного порушення нейророзвитку, ознайомитися з індивідуальними особливостями дитини, яка буде навчатися та підійти до цього питання комплексно. У процесі організації навчального середовища повинні брати участь адміністрація закладу освіти, вчителі, асистенти вчителя, фахівці (логопед, корекційний педагог, психолог, реабілітолог тощо) та батьки.

Під час створення сприятливих умов для навчального процесу потрібно звернути увагу на:

- Емоційно-вольову сферу. Діти з розладами аутистичного спектра не вміють розрізняти свої та чужі емоції, тому часто можуть проявляти не дуже типову реакцію на

якусь ситуацію (наприклад, якщо хтось впав, то дитина може почати сміятися). Також діти потребують коментування та пояснення з боку дорослих [1].

- Зорове та слухове сприйняття. У дітей з розладами аутистичного спектра є особливості сприймання сенсорних подразники. Одні діти можуть дивитися на яскраві предмети, візерунки впродовж тривалого періоду часу, а інші навпаки можуть негативно реагувати. Також під час гучних звуків є діти, які закривають вуха та починають себе стимулювати або ж виникає аутоагресія чи агресія на інших, а є діти, яким не вистачає сенсорного насичення і вони можуть шукати чи викликати предметами гучні звуки [2].

- Тактильну чутливість. Серед дітей з розладами аутистичного спектра є діти з гіперчутливістю або гіпочутливістю. Це свідчить про те, що діти з гіперчутливістю будуть уникати обіймів, різних матеріалів на дотик (наприклад, фарби, пластилін), через це буде проявлятися харчова вибірковість у плані консистенції продуктів тощо. Діти з гіпочутливістю навпаки будуть потребувати сильних обіймів, різних сенсорних матеріалів для сенсорного насичення, можуть надавлювати собі на очі для того, щоб отримати певні відчуття [2].

- Ігрову діяльність. У дітей з розладами аутистичного спектра гра відмічається однотипністю, стереотипністю, збідністю порівняно з однолітками. Такі діти будуть гратися на одинці, їх може не цікавити функціонал іграшки, а окремі її деталі, можуть негативно реагувати на втручання когось в їхню гру, сама гра буде нести стереотипний характер. Окрім цього, діти з розладами аутистичного спектра можуть проявляти інтерес не до іграшок, а до таких предметів, як палички, кришечки, шнурки і т.д. [1].

- Поведінкові прояви. Дуже часто у дітей з розладами аутистичного спектра виникає небажана поведінка. Це може бути пов'язано з різними чинниками. Наприклад, якщо дитина немовленнева вона може проявити небажану поведінку через те, що не може донести дорослим про свою потребу, або ж їй щось не виходить і т.д. [1, 2].

Вищенаведені особливості дітей з розладами аутистичного спектра відіграють важливу роль при створенні навчального процесу. Після вивчення індивідуальних потреб дитини потрібно переходити вже до самої організації.

У закладі освіти потрібно роздрукувати картинки на двері, які позначатимуть, що це за кабінет. Наприклад, кабінет музики, їдальня, спортивний зал тощо. Візуальне підкріплення знизить тривогу дитини, оскільки вона буде чітко бачити, де який кабінет при тому, якщо не вміє читати. Також варто забезпечити візуальний розклад у класі. Дитина перед початком навчального дня повинна ознайомитися з розкладом і це знизить її небажану поведінку чи також тривогу, адже буде розуміти, що її чекає впродовж дня.

У самому класі потрібно уникати тих сенсорних подразників, які дитина негативно

переносить. Це покращить зосередженість дитини на роботі та не буде викликати у неї дискомфорт, який може перейти в агресію. Також у класі повинен бути виділений куток для дитини, де вона змогла б відпочити та розгрузитися від насиченості.

Під час проведення уроків для дитини з розладами аутистичного бажано застосовувати систему жетонів чи інший спосіб підкріплення. Тобто, після виконання кожного завдання дитині видається жетон, де в кінці виконаних завдань вона може отримати бажане. Це дасть дитині певну мотивацію до виконання завдань та позитивно закріпиться у засвоєнні матеріалу.

У закладі освіти для дітей з особливими освітніми потребами повинна бути оснащена сенсорна кімната. Тобто, якщо у дитини під час уроку виникає небажана поведінка, асистент дитини повинен відвести дитину в сенсорну кімнату, де вона зможе задовільнити свої сенсорні потреби та заспокоїтись.

Дуже важливо підтримувати комунікацію з батьками та фахівцями для постійного вдосконалення навчального процесу. Також перед початком навчального року потрібно провести бесіду з учнями класу для ознайомлення з таким порушенням як розлади аутистичного спектра та пояснити, які особливості будуть в їхнього однокласника чи однокласниці.

Отже, таким чином, можемо сказати, що організація навчального процесу буде залежати від індивідуальних особливостей дитини з розладами аутистичного спектра та комплексного підходу до вирішення цього питання.

Список використаної літератури:

1. Островська К.О., Островський І.П., Х.Я. Сайко. Індивідуальний маршрут дитини з розладами спектру аутизму. Навчальний посібник. 2017. Львів: Малий видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 52с .
2. Породько М. І. Корекція психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка». Київ, 2021. 201 с.
3. Data & Statistics on Autism Spectrum Disorder. Web-site Centers for Disease Control and Prevention. URL <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/data.html>

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ РОЗЛАДАМИ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Одним із головних завдань мовного розвитку у дітей молодшого шкільного віку є розвиток зв'язного мовлення. Зв'язне мовлення – форма розумової діяльності, яка визначає рівень як мовного, так і розумового розвитку дитини[2]. Від рівня розвитку зв'язного мовлення залежить її соціалізація, має велике значення для формування особистості та успішності в навчанні.

Проблему розвитку мовлення та його формування висвітлені в роботах О.Л. Богініч, А.М. Богуш, Л.В. Зданевич, І.М. Кардаш, І.О. Луценко, О.В. Мироненко, М.К. Шеремет.

Зв'язне мовлення – це розгорнутий виклад певного змісту, який відбувається логічно, послідовно та точно, граматично правильно та образно[2]. Зв'язне мовлення має комунікативну та соціальну функцію. Основною функцією є комунікативна. Вона проявляється у монологі та діалозі. Зв'язне мовлення виконує важливі соціальні функції, такі як допомога дитині встановлювати зв'язки з оточуючими людьми, визначення та регулювання норм поведінки в суспільстві, що сприяє розвитку особистості. Зв'язне мовлення є важливою соціальною функцією, яка відіграє важливу роль в спілкуванні між людьми. Основною метою зв'язного мовлення є передача інформації між співрозмовниками, але воно також виконує інші соціальні функції, такі як: підтримка соціальних зв'язків; регулювання поведінки (тобто допомагати людям зрозуміти, які дії є прийнятними в певних соціальних ситуаціях), вираження емоцій (це може допомогти іншим людям краще зрозуміти її стан та підтримати її в складні моменти); забезпечення координації дій (зв'язне мовлення допомагає людям координувати свої дії та досягати спільних цілей. Наприклад, у командній роботі зв'язне мовлення може допомогти людям домовитися про свої обов'язки та розподілити роботу). Зв'язне мовлення відіграє важливу роль у спілкуванні людей та допомагає забезпечувати ефективну взаємодію між ними. [2]

Розвиток зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку є дуже важливим, оскільки мова є засобом вираження мислення. Діти з кращим рівнем зв'язного мовлення можуть більш ефективно взаємодіяти з оточуючими, зрозуміти та висловлювати свою думку та переживання. [2].

Діти, які мають затримку психічного розвитку, мають особливості у формуванні мовних навичок. Наприклад, їх словниковий запас є бідним, що стосується узагальнених

понять, та вони часто роблять помилки в розумінні значення слів. Крім того, у них виникають труднощі з граматиною, поєднанням слів у реченні та усвідомленням значення кожного слова в фразі. Звукова сторона мови також не засвоюється належним чином через недостатньо сформований фонематичний слух та звуковий аналіз слів. Діти з затримкою психічного розвитку також мають проблеми з розвитком зв'язного мовлення, включаючи збіднілість монологічного мовлення та труднощі зі складанням описових оповідань та складані речень. Вони також мають труднощі з логічним продовженням фрази, переказом тексту та розповіданням по серії сюжетних картинок. Проте, зв'язне мовлення є важливим елементом розвитку дитини, оскільки воно допомагає їй взаємодіяти зі світом та отримувати нові знання[2].

Для покращення зв'язного мовлення у дітей з розладами психічного розвитку молодшого шкільного віку І.М. Омельченко, Л.О Федорович зазначили, що можна використовувати різні методики та техніки, такі як:

- Мовні вправи та ігри: створення простих речень, складання оповідань, вправи на розвиток вимови тощо.
- Використання візуальної підтримки: використання малюнків, схем, картинок, щоб допомогти дитині краще розуміти мову та збагачувати свій словник.
- Розвиток мовленнєвої моторики: вправи на розвиток мовленнєвої моторики можуть допомогти дитині краще контролювати мовленнєві м'язи, що сприятиме покращенню вимови.
- Індивідуальний підхід: важливо пам'ятати, що кожна дитина з розладами психічного розвитку є унікальною, тому використовувати індивідуальний підхід до кожної дитини [4].

Також важлива підтримка родини.

У дітей молодшого шкільного віку більш розвинена зорова пам'ять, що дозволяє використовувати наочне моделювання як засіб для розвитку зв'язного мовлення. Наочне моделювання - це метод, який передає ключові характеристики досліджуваного об'єкту за допомогою схем, рисунків або моделей. [1]

Використання наочних моделей в процесі логопедії допомагає вирішувати різні корекційні завдання, такі як:

- цілеспрямований розвиток імпресивного та експресивного мовлення дітей;
- актуалізація, збагачення та активізація словникового запасу дітей, закріплення вміння вживати синоніми, антоніми та узагальнюючі поняття;
- навчання та закріплення навичок відмінювання та узгодження різних частин мови в роді, числі, відмінку, а також навичок словотворення та словозміни;

- формування та вдосконалення вміння використовувати мовні одиниці в різних конструкціях речень;
- сприяння розвитку психічних функцій та емоційно-вольових якостей особистості[1].

Крім вдосконалення зв'язного мовлення у молодших школярів, потрібно працювати над розвитком інших вищих психічних функцій, таких як пам'ять, увага і мислення. Ці психічні процеси взаємодіють між собою, і недолік в одному може впливати на інші.

Тому, зв'язне мовлення є ключовим для дітей молодшого шкільного віку і залежить від їхнього оточення та рівня пізнавальних психічних процесів. У дітей з порушеннями психічного розвитку, рівень зв'язного мовлення та пізнавальних психічних процесів нижчий, ніж у нормотипових дітей. Для розвитку дітей з порушеннями психічного розвитку необхідна допомога, терпіння, любов та підтримка. Комплексний підхід, який включає спеціальні методики, корекційні заняття та індивідуальний підхід, допоможе розвивати дітям з порушеннями психічного розвитку, враховуючи їхні потреби та особливості. Важливо працювати не лише над зв'язним мовленням, але також над мисленням, пам'яттю та увагою, які безпосередньо впливають на формування мовлення. Крім того, необхідно враховувати фактори середовища, у якому зростає дитина.

Список використаної літератури:

1. Бойко М.І., Мороз Л.В. Наочне моделювання як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації м.Суми. 15.02.2019

2. Кравченко А.І., Цатурова Е.Ю. Теоретичні засади зв'язного мовлення в дітей із затримкою психічного розвитку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. 2016 р. С. 108–110.

3. Ткачук Т. А. Особливості корекції затримок психічного розвитку дітей. Практична психологія в інклюзивному середовищі : матеріали І Всеукр. наук. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 21 лют. 2019 р.). Переяслав- Хмельницький, 2019. С. 109–115.

4. Омельченко І.М., Федорович Л.О. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_programy/1-programa-zpr-rozv-movl-pid-1-4-kl.pdf

КОРЕКЦІЯ СПЕЦИФІЧНИХ ПОМИЛОК ПРИ РІЗНИХ ФОРМАХ ДИСГРАФІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мовленнєва діяльність – це активний і цілеспрямований процес сприймання чи передавання інформації, що здійснюється у таких видах як, усне і писемне мовлення[1].

Писемне мовлення – процес перекодування змісту мислення з розумового коду через посередництво звукової ланки на графічний буквений код [1].

Набір елементів коду називається алфавітом, а самі елементи – буквами. Головними поняттями писемного мовлення вважають алфавіт, графіку і орфографію [1].

Усне мовлення – процес комунікації, здійснюється через мовні знаки, які відбуваються тоді коли писемне мовлення використовує мовні знаки, які бачимо на папері чи на дошці.

Багато праць науковців, а саме: В.Гука, О.Корнєвим, В.Тарасун, В.Тищенко, Н.Чередніченко, М. Шеремет та ін., присвячено проблемі формування навичок письма.

Щодо процесу навчання письма, то він вимагає певного рівня підготовки, знань та навичок. Як правило, діти вчаться читати та писати в школі, але можна починати навчання письма вдома або у підготовчих курсах до школи. Важливо дотримуватися методики навчання та тренуватися писати регулярно, щоб зміцнити навички і звикнути до процесу [1].

Окрім того, важливою умовою розвитку навичок письма є формування у дитини мотивації до письма. Для цього важливо, щоб дитина бачила практичне значення письма, знала, що за допомогою письма можна виразити свої думки та ідеї, спілкуватися з іншими людьми, відстоювати свої права тощо. Також важливо підтримувати позитивний настрій у дитини під час процесу письма, підкреслювати її успіхи та досягнення, щоб зміцнити її інтерес до письма [2].

Класифікація дисграфії відбувається на основі різних критеріїв, до яких відносять: ураження порушених аналізаторів, порушення розвитку психічних функцій, несформованість операцій письма[3].

Одним з українських дослідників, який класифікував види дисграфії, є В. Р. Гука. У своїх дослідженнях Василь Романович Гука класифікував дисграфію за декількома критеріями, зокрема за типом порушення письма (моторна, акустико-моторна, акустична, візуально-моторна), за ступенем вираженості (легка, середня, важка) та іншими [3].

Моторна дисграфія - порушення письма, що виникають через недостатню контроль м'язів руки, рухливість пальців, або незручний захват олівця.

Акустико-моторна дисграфія - порушення письма, які пов'язані зі слуховим аналізом слів та їх фонетичної структури. Діти з цією формою дисграфії можуть неправильно сприймати та розуміти звуки мови.

Акустична дисграфія - порушення письма, що виникають через недостатню здатність розрізняти звуки мови [3].

Візуально-моторна дисграфія - порушення письма, які виникають через недостатній контроль рухів ока та координацію рухів руки під час письма.

Кожен з цих видів дисграфії може бути легким, середнім або важким, залежно від ступеня вираженості порушень письма.

Класифікація дисграфії В. Р. Гука дозволяє більш точно визначати вид порушень письма та відповідні методи діагностики та корекції. Вона застосовується в практиці дефектологічної роботи та сприяє розвитку методів навчання дітей з дисграфією [3].

Для дітей з дисграфією на основі порушення мовного аналізу та синтезу найбільш характерними є наступні помилки на письмі:

- пропуск, перестановка та додавання до слів зайвих літер, що пов'язані з неформованістю у них фонематичного аналізу та синтезу;
- написання слів разом з іншими словами, найчастіше мова йде про прийменники,
- написання разом частин двох різних слів,
- роздільне написання частин одного слова, найчастіше – це відривання префікса від кореня;
- відсутність відповідних позначень та неправильне визначення меж речень: відсутність великої літери на початку речення та крапки в кінці,
- пропуск окремих слів та частин речень
- порушення послідовності слів у реченні [3].

Перша і найважливіша операція, яка забезпечує ефективне формування писемно мовленнєвої діяльності - це фонематичний аналіз.

Фонематичний аналіз – мовленнєва і розумова дія, яка передбачає поділ слова на звуки, визначення його звукового складу. Уміння визначити наявність, місце, перший і останній звук у слові [4].

Щоб дослідити операційний компонент письма дітям пропонується усно виконати такі завдання:

- виділити перший, останній звук;
- визначити місце звука в слові;

- назвати кількість і послідовність звуків у слові [4].

Для зручності систематизації та з метою кращої організації корекційного впливу доцільним є застосування принципу рівневого аналізу специфічних помилок. Що дозволило виділити наступні групи специфічних помилок у писемному мовленні дітей:

- помилки лише на рівні букви і складу;
- помилки лише на рівні слова;
- помилки лише на рівні речення (словосполучення) [4].

Діти можуть мати проблеми зі сприйняттям мови і розумінням правил мовлення та орфографії, або з контролем рухів руки та пальців, необхідних для письма. Зміст методики логопедичної роботи з корекції порушень письма залежить від виду дисграфії, характеру помилок та порушень механізмів письма.

Корекція дисграфії при порушенні мовного аналізу та синтезу проводиться за такими 3-ма напрямками:

1. Розвиток аналізу структури речень;
2. Розвиток складового аналізу і синтезу;
3. Розвиток фонематичного аналізу синтезу [4].

Навчання дітей письма має бути повільним та регулярним, зважаючи на індивідуальні якості дитини. І також пам'ятати про похвалу за успішні кроки в навчанні письма. Бо письмо є нелегкий процес, котрий вимагає відповідних знань та підготовки, але з достатнім навчанням і практикою, кожен зможе володіти навичками письма.

Список використаної літератури:

1. Конопляста С. Ю. Хрестоматія з логопедії: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2006. 360 с.
2. Гаврилюк І. О.. Дисграфія у дітей: причини та методи корекції. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2015. Вип.1(1).С. 32-37.
3. Гука В. Р. Дисграфія: діагностика, клініка, корекція. Київ: Вища школа, 1984. 160 с.
4. Клименко В. В. Дисграфія як складова порушення навчання. Психолого-педагогічні науки. 2011. Вип.1(2). С. 132-137.

Михайлів Сніжана

(спеціальність «Музеезнавство, пам'яткознавство»)

ВСП «Педагогічний фаховий коледж

Львівського національного університету імені Івана Франка»)

Наук. консультант – проф. Караманов О. В

РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ВЗАЄМОДІ ШКОЛИ І МУЗЕЮ.

Експозиційна робота з відвідувачами, особливо коли йдеться про дитячу та студентську аудиторію, потребує спеціальних дидактичних засобів, які уможливають її педагогічне осмислення, наповнюють відповідним змістом різні види активності, сприяють усвідомленню глибинного значення музейних предметів тощо.

Кожне заняття, що проводиться у музеї, – це глибоко продуманий крок на шляху формування в учнів здатності до глибокого сприйняття та засвоєння історичного матеріалу. Приміром, урок – це збагачення емоційно-естетичного досвіду школярів у ході сприймання «живої історії» (експонатів), духовний розвиток учня, формування мистецьких уявлень, потреби у творчій самореалізації.

Музейний урок створює надзвичайні можливості в сфері формування художньо-естетичної культури учнів, дає можливість реалізувати інтегровані підходи у ході вивчення певних тем, збагаченню знань школярів, формуванню культури поведінки в музеї.

Музейні експонати впливають водночас на інтелектуальні й емоційні процеси розвитку дитини, а кожна експозиція є своєрідним транслятором через предмети знань, навичок, суджень, оцінок і почуттів, сприяючи формуванню особистісного ставлення дитини до цінностей культурної спадщини, її естетичному вихованню та розвитку креативного мислення.

Музейне заняття базується на демократичних засадах, адже проводиться разом з учнями, а не для них, що передбачає активну й творчу співпрацю. Учні отримують задоволення від спілкування «живим» матеріалом, вчаться мислити, слухати, спостерігати й вести діалог, послуговуючись науковою історичною термінологією. У цьому процесі визначальну роль відіграє творча співпраця вчителя і музейного співробітника, які володіють елементами педагогічної техніки в управлінні діяльністю учнів у ході їхнього розвитку, виховання і навчання

Під час підбиття підсумків уроку учні проговорюють свої «музейні здобутки» та одержують нескладні практичні завдання для самостійного виконання, які обов'язково повинні мати творчий, ненав'язливий характер.

Інтерактивна взаємодія у музеї та інтегрований зміст уроків є найкращим підґрунтям для:

- формування загальнокультурних естетичних якостей і здібностей (знання, почуття, переконання);
- опанування вміннями та навичками практичного застосування історичної термінології то що

Хочу зазначити про важливість розуміння засобів навчання в просторі музею як важливих елементів творення нового освітнього простору в контексті взаємодії академічної й неформальної освіти. Новий освітній простір, будучи за своєю специфікою відкритим до інновацій, медіативним та компетентнісним, у такий спосіб узгоджується із сучасним розумінням простору музею.

Перебуваючи в просторі музею й беручи участь у різних формах комунікації та виконуючи різні завдання, учні та студенти можуть швидко навчитися не лише критично мислити, а й набувати навичок опрацювання інформації, проведення експериментів, конструювання моделей та різних алгоритмів діяльності.

Так, перед відвідинами музею можна вивчати інформацію про нього за допомогою музейних каталогів, журналів або матеріалів наукових конференцій; безпосередньо в музеї якраз виникає потреба в якісних дидактичних засобах (путівниках, інформаційних листках, «робочих зошитах» тощо), що закріплюється разом з музейним педагогом у форматі екскурсії, лекції, наукового семінару, майстер-класу, урочистості, різних творчих акцій за допомогою різних стратегій музейної комунікації.

Якісне проектування музейної роботи неможливе без розробки засобів навчання – продуктів спільної розробки вчителів, методистів, музейних педагогів з метою підвищення якості й результати вності навчальної та просвітницької ді-єяльності. У цьому контексті відзначимо так званий візуальний ряд – комбінацію різних образів і зображень, які сприймаються у своїй сукупності і створюють «загальне зорове враження». Ідеться про візуальні засоби навчання в просторі музею, які ототожнюються з терміном «засоби музейної педагогіки».

Візуалізація в просторі музею за своєю спрямованістю передбачає унаочнення різних історичних подій, процесів, явищ, що відповідає типу та профілю відповідного закладу. Застосування візуальної музейної дидактики у взаємодії зі шкільною та студентською аудиторією під час реалізації різних форм навчання дозволяє забезпечити ефективність заняття в музеї, створюючи ефект «причетності» та присутності.

Отже, дидактичні засоби навчання є потужним розвивальним чинником та елементом комунікації для організації навчальної та пізнавальної діяльності в музеї в контексті

формування нового освітнього простору закладу середньої та вищої освіти. Я вважаю, що роль таких засобів на сучасному етапі реформування вітчизняної середньої та вищої освіти є недооціненою, адже вони можуть якісно змінити конфігурацію застосування різних засобів навчання в середній та вищій школі.

Ціж Мар'яна

(спеціальність «Музеєзнавство, пам'яткознавство»)

ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка»)

Наук. консультант – проф. Караманов О. В

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У СУЧАСНИХ МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДАХ

Сучасні музеї використовують різноманітні технології віртуальної реальності для того, щоб забезпечити відвідувачам більш збагачене та цікаве досвід взаємодії з експозиціями та колекціями. Ці технології дозволяють створювати іммерсивні віртуальні середовища, в яких відвідувачі можуть не тільки досліджувати виставки, а й взаємодіяти з ними, переживати емоції та отримувати нові знання.

Одним із основних видів технологій віртуальної реальності, який використовують у музеях, є віртуальна реальність з використанням шоломів VR. Ці шоломи дозволяють відвідувачам перенестися в інше місце чи час та отримати новий досвід взаємодії з експозиціями. Наприклад, у музеї історії можуть використовувати VR для створення віртуальної подорожі до минулого, а у музеї науки – для дослідження віддалених планет. Ще одним видом технологій віртуальної реальності, які застосовують у музеях, є аугментована реальність AR. Ця технологія дозволяє відвідувачам бачити додаткову інформацію про експонати та їхню історію, яку вони можуть отримати, використовуючи свій смартфон чи планшет. AR дозволяє доповнювати експозиції новими цифровими елементами, що дозволяє покращити візуальний та інформаційний досвід відвідувачів.

Крім цього, у музеях дедалі частіше використовують інтерактивні ігри, що поєднують в собі технології віртуальної та доповненої реальності. Ці ігри дозволяють відвідувачам досліджувати експозиції та взаємодіяти з ними, розвиваючи свої здібності та отримуючи нові знання. Наприклад, в інтерактивній грі у музеї історії відвідувач може стати героєм давньої епохи та розгадати загадки, що допоможуть йому знайти цінні артефакти. Крім того, в останні роки в музеях поширюється використання технології мікропроекторів. Ця технологія

дозволяє відображати цифрові зображення безпосередньо на експонатах та стінах, що дозволяє підвищити візуальну ефективність та ефективність передачі інформації.

Наприклад, у музеї мистецтва можуть використовувати мікропроектори для відображення елементів живопису, що дозволяє відвідувачам побачити деталі творів мистецтва, які раніше були недоступні. Загалом, використання технологій віртуальної реальності у музеях дозволяє створювати іммерсивне середовище, що допомагає відвідувачам краще зрозуміти та оцінити експозиції та колекції. Ці технології дозволяють підвищити рівень інтерактивності та ефективності відвідування, створюючи нові можливості для навчання, розвитку та розваг.

Однак, варто пам'ятати, що технології не повинні ставати головним фокусом музейної діяльності, а лише доповнювати та підсилювати її. Важливо зберігати баланс між використанням технологій та збереженням основних цінностей та традицій музейної педагогіки. Крім того, важливо забезпечувати доступність технологій віртуальної реальності для всіх категорій відвідувачів. Це може бути особливо важливо для людей з обмеженими можливостями, які можуть мати складнощі з фізичним доступом до музею.

Технології віртуальної реальності можуть допомогти їм отримати повноцінний досвід відвідування музею та відкрити нові можливості для інклюзії. У сучасних музеях технології віртуальної реальності також використовуються для збору та аналізу даних про відвідування та експонати. Це дозволяє музеям зрозуміти, які експонати найбільше цікавлять відвідувачів, які моменти відвідування є найбільш активними та які аспекти експозиції потребують уваги та покращень.

Наприклад, за допомогою датчиків руху та аналізу даних про відвідування, музей може визначити, які експонати найбільше привертають увагу та наскільки довго відвідувачі проводять час біля кожного з них. Ця інформація може бути використана для оптимізації розташування та показу експонатів, що допоможе зробити відвідування більш ефективним та цікавим для відвідувачів. Також важливим аспектом використання технологій віртуальної реальності в музейній сфері є їх потенціал у покращенні музейної освіти та педагогіки.

Використання віртуальної реальності може допомогти створити інтерактивні та цікаві програми для відвідувачів, які дозволять їм отримати глибше розуміння та сприйняття експозиції. Наприклад, створення віртуальних турів або ігор, які базуються на експонатах музею, може бути ефективним інструментом для привернення уваги молоді до музейної тематики та залучення їх до навчального процесу. Також віртуальні експонати можуть бути використані для розширення знань відвідувачів про об'єкти, які не можна фізично показати або які знаходяться на значній відстані від музею. Застосування технологій віртуальної реальності дозволяє також розвивати творчість та інновації в музейній галузі. Музеї можуть

експериментувати з різними технологіями та засобами віртуальної реальності, що допоможе відкривати нові можливості для створення унікальних та захоплюючих музейних програм та виставок.

На сьогоднішній день віртуальна реальність вже стала не просто експериментальною технологією, а досить поширеним інструментом в музейній галузі. Багато відомих музеїв по всьому світу активно використовують технології віртуальної реальності для покращення якості своєї роботи та забезпечення більш ефективного та цікавого досвіду для своїх відвідувачів.

Один з прикладів використання віртуальної реальності в музейній галузі - це проект "The VR Museum of Fine Art". Цей проект дозволяє відвідувачам музею отримати досить реалістичний досвід взаємодії зі знаменитими картинами, які знаходяться в музеї. Що стосується музеїв України, то досить часто можна зустріти проекти з використанням віртуальної реальності, наприклад "Віртуальний тур по Національному музею історії України у Другій світовій війні", що дозволяє відвідувачам отримати більш детальне уявлення про історичні події, пов'язані з Україною.

Разом з тим, використання віртуальної реальності не є панацеєю для музейних закладів. Є кілька проблем, які пов'язані з цією технологією. Наприклад, віртуальні тури та ігри мають свої обмеження, так як вони не можуть замінити фізичне відвідування музею, де люди можуть бачити, торкатися та відчувати експонати. Також віртуальна реальність може бути досить складною технологією для рядових відвідувачів, які можуть відчувати незручності в користуванні або не мати необхідних знань та навичок для роботи з нею. У цілому, технології віртуальної реальності можуть бути великим плюсом для музейних закладів, які бажають покращити свою освітню та культурну місію. Використання цих технологій може забезпечити відвідувачам цікавий та цікавий досвід, а також привернути нову аудиторію до музейних закладів. Також, використання віртуальної реальності може допомогти музеям зберегти та дослідити цінні експонати, що можуть бути викладені на віртуальній платформі та доступні для відвідування з усього світу. Проте, музейні заклади повинні мати на увазі, що використання віртуальної реальності не є універсальним рішенням для всіх музейних завдань та проектів. Необхідно враховувати особливості своєї аудиторії, мету та цілі проекту, а також витрати на розробку та впровадження віртуальної реальності. Також, необхідно розглядати віртуальну реальність як один із інструментів для розширення можливостей музеїв, а не як заміну фізичному відвідуванню музею. Важливо зберігати баланс між використанням віртуальної реальності та традиційними методами музейної педагогіки. У сучасних музеях використання технологій віртуальної реальності є невід'ємною частиною освітнього процесу та культурної місії. Вони дозволяють

відвідувачам отримати новий досвід, поглибити знання про культуру та історію, а також збільшити доступність музеїв для людей з обмеженими можливостями або з віддалених регіонів. Важливо ретельно підходити до використання віртуальної реальності, зберігаючи баланс між традиційними методами музейної педагогіки та новими технологіями, що дозволяють розширювати можливості музеїв та покращувати якість їх обслуговування. Наприклад, одним із успішних прикладів використання віртуальної реальності є проект Google Arts & Culture. Цей проект дає змогу відвідувачам досліджувати колекції музеїв з усього світу, дивитись віртуальні експозиції та експонати, а також детальніше ознайомлюватись з культурними та історичними пам'ятками. Також, деякі музеї використовують віртуальну реальність для створення віртуальних турів по їхніх експозиціях, що дозволяє відвідувачам отримати більш детальні та цікаві враження від музейного візиту. Інший приклад використання віртуальної реальності в музеях - це створення інтерактивних віртуальних ігор та експозицій, які дозволяють відвідувачам не просто дивитись на експонати, але й активно взаємодіяти з ними. Такі ігри можуть бути створені для дітей та дорослих, що дозволяє залучати до музейної освіти широку аудиторію. Також, віртуальна реальність дозволяє створювати інтерактивні експозиції, які дозволяють відвідувачам не просто дивитись на експонати, але й занурюватись у світ культури та історії. Наприклад, музей Мадридського королівського палацу пропонує віртуальну експозицію, що дозволяє відвідувачам зануритись у світ іспанського бароко та детально ознайомлюватись з культурною спадщиною країни. Крім того, віртуальна реальність може використовуватись для створення віртуальних лабораторій та інтерактивних майстерень, де відвідувачі можуть навчатись та експериментувати. Наприклад, музей природознавства в Нью Йорку має віртуальну лабораторію де відвідувачі можуть досліджувати різні наукові явища та експериментувати з ними. Крім того, віртуальна реальність може бути використана для створення віртуальних концертів та виставок. Наприклад, в музеї Смітсоніан відбулась виставка, де відвідувачі могли побачити віртуальний концерт Бітлз та пройти віртуальний тур по виставці. Такі виставки дозволяють залучати до музейної освіти широку аудиторію та забезпечують більш широке поширення культурної спадщини. Крім того, віртуальна реальність може бути використана для створення інтерактивних експозицій для людей з обмеженими можливостями. Такі експозиції дозволяють забезпечити рівні умови доступу до культурної спадщини для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних можливостей.

У сучасних музеях використовуються різні технології віртуальної реальності, що дозволяють покращити якість обслуговування та залучати до музеїв більш широку аудиторію. Віртуальна реальність дає змогу відвідувачам отримати більш детальну та цікаву інформацію про культурну та історичну спадщину, а також сприяє більш ефективному та

економічному управлінню музеєм. Однак, важливо зазначити, що використання технологій віртуальної реальності не може замінити живого взаємодії з експонатами та присутність в музеї в реальному світі. Віртуальна реальність може доповнити, але не замінити традиційну форму експозиції. Крім того, використання технологій віртуальної реальності повинне бути здійснене з урахуванням потреб та інтересів відвідувачів, а також з метою забезпечення рівних умов доступу до культурної спадщини для всіх людей.

Отже, використання технологій віртуальної реальності в музейній освіті та експозиції дозволяє покращити якість обслуговування та залучити до музеїв більш широку аудиторію. Віртуальна реальність доповнює традиційну форму експозиції та сприяє більш ефективному та економічному управлінню музеєм. Однак, важливо зазначити, що використання технологій віртуальної реальності не може замінити живого взаємодії з експонатами та присутність в музеї в реальному світі. Використання технологій віртуальної реальності повинне бути здійснене з урахуванням потреб та інтересів відвідувачів, а також з метою забезпечення рівних умов доступу до культурної спадщини для всіх людей.

Анікєєва Анастасія

(спеціальність «Музезнавство, пам'яткознавство»

ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка»)

Наук. консультант – проф. Караманов О. В

АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ МУЗЕЙНОГО ПРОСТОРУ

Візуалізація музейного простору має велике значення для передачі культурної інформації, зокрема з погляду антропології. Антропологія вивчає людину та її культуру, тому важливо звертати увагу на такі аспекти візуалізації музейного простору, як:

1. Етнографічна точність - важливо, щоб візуалізація відображала реалії культури та її предметів, відповідно до етнографічних досліджень та описів. Наприклад, якщо музей відображає культуру певного етносу, важливо, щоб його візуалізація була точною та передавала відповідність етнографічним описам.

2. Контекстуалізація - музейний простір може бути відображено відповідно до його історичного та соціального контексту. Візуалізація може передавати інформацію про історію та еволюцію культури, її зв'язок з іншими культурами та історичні події.

3. Інтерактивність - музейний простір може бути відображено з використанням інтерактивних технологій, які дозволяють відвідувачам взаємодіяти з експонатами та

отримувати більше інформації про культуру. Це допомагає покращити розуміння та сприйняття культурних особливостей.

4. Візуальна привабливість - важливо, щоб візуалізація була привабливою та цікавою для відвідувачів. Дизайн музейного простору може бути виконаний у відповідності до архітектурних та дизайнерських тенденцій.

Візуалізація музейного простору - це процес створення візуальної концепції музею, який допомагає відвідувачам краще зрозуміти його експозицію та поглибити свої знання про виставлені експонати. Антропологічні аспекти візуалізації музейного простору охоплюють вивчення взаємодії людини з експонатами, а також культурні та соціальні аспекти музейного досвіду.

Одним з антропологічних аспектів візуалізації музейного простору є розуміння культурного контексту, в якому знаходиться музей. Музей може бути сприйнятий по-різному залежно від культурних переконань та цінностей відвідувачів. Наприклад, музей, який експонує предмети з колоніального періоду, може бути сприйнятий по-різному в залежності від культурної ідентичності та спадщини відвідувачів.

Іншим важливим антропологічним аспектом візуалізації музейного простору є аналіз взаємодії між людиною та експонатами. Дослідження показують, що ефективна візуалізація може підвищити зацікавленість відвідувачів та сприяти їхньому кращому розумінню предметів. Тому важливо розробляти візуальні стратегії, які допомагають людям зосередитися на експонатах та зрозуміти їхню важливість.

Крім того, антропологічні аспекти візуалізації музейного простору охоплюють соціальні аспекти музейного досвіду. Наприклад, важливо враховувати різні потреби та інтереси різних груп відвідувачів, таких як діти, люди з інвалідністю, іноземні туристи тощо. Це може включати в себе створення спеціальних візуальних матеріалів, які спрощують розуміння експонатів та допомагають підвищити інтерес до них.

Загалом, антропологічні аспекти візуалізації музейного простору є важливими для створення ефективного та зрозумілого музейного досвіду. Вони допомагають розробити візуальні стратегії, які враховують різні культурні та соціальні потреби відвідувачів та сприяють їхньому кращому розумінню експонатів.

Антропологічні аспекти візуалізації музейного простору включають розуміння взаємодії між відвідувачами та експозиціями, а також вплив музейного середовища на сприйняття та розуміння виставок. Антропологія вивчає людську культуру та соціальні взаємодії, тому вона може бути корисною для розуміння, як сприймаються та сприймаються музейні простори відвідувачами.

Одним з ключових аспектів антропологічного підходу до візуалізації музейного

простору є дослідження аудиторії та її потреб. Антропологи вивчають поведінку, інтереси та сприйняття відвідувачів, а також виявляють те, що привертає їх увагу та спонукає до взаємодії з експонатами. Це може бути корисно для створення більш привабливих та змістовних музейних просторів.

Також антропологи звертають увагу на контекст і соціокультурні аспекти відвідування музею. Вони досліджують, які культурні норми, цінності та передбачення впливають на сприйняття виставок. Це може включати аналіз рольових очікувань, стереотипів, релігійних переконань та інших факторів, що впливають на сприйняття відвідувачами музейного простору.

Для візуалізації музейного простору антропологи можуть рекомендувати такі підходи:

1. Збереження культурної автентичності: Антропологи рекомендують зберігати та враховувати культурну автентичність експозицій та відображати різні культурні традиції та погляди, щоб забезпечити різноманітність та відображення культурного спадку.

2. Створення інтерактивних експозицій: Антропологи рекомендують використовувати інтерактивні технології та мультимедіа, щоб привернути увагу та забезпечити більш активну участь відвідувачів у процесі дослідження виставок.

3. Увага до дизайну простору: Антропологи рекомендують звернути увагу на дизайн музейного простору, щоб забезпечити комфортність та зручність для відвідувачів, а також дотримуватися принципів універсального дизайну, щоб забезпечити доступність для всіх.

4. Створення персоналізованого досвіду: Антропологи рекомендують створювати персоналізований досвід для відвідувачів, де можливо, враховуючи їхні інтереси та потреби, щоб забезпечити більш змістовне та цікаве відвідування.

5. Залучення місцевої спільноти: Антропологи рекомендують залучати місцеву спільноту до розробки та візуалізації музейних просторів, щоб забезпечити відображення місцевих культурних традицій та поглядів.

Музейні простори є важливими культурними установами, які відображають наше спільне культурне надбання та історію. Візуалізація музейного простору може бути розглянута з антропологічної точки зору, як спосіб передачі інформації та створення зв'язку між людьми та культурою.

Один з антропологічних аспектів візуалізації музейного простору - це його здатність створювати зв'язок між відвідувачем та культурою, яка відображається у виставках та експонатах. Музейний простір може стати місцем, де люди можуть побачити та зрозуміти культурну спадщину, що була створена десятиліттями та століттями тому.

Інший аспект полягає у збереженні та відтворенні культурного контексту. Музейні простори можуть відображати різні аспекти культури, такі як мова, традиції, звичаї та інші.

Вони можуть також створювати нові форми спілкування між людьми та культурою, де різні культури можуть зустрічатися та взаємодіяти.

Також, візуалізація музейного простору може стати засобом збереження та передачі інформації про культурну спадщину на майбутнє покоління. Це може бути досягнуто через використання сучасних технологій та методів візуалізації, таких як віртуальні тури, 3D моделювання, інтерактивні виставки та ін.

Загалом, візуалізація музейного простору з антропологічної точки зору може допомогти створити зв'язок між людьми та культурою, відтворити культурний контекст та зберегти інформацію про культурну спадщину на майбутнє покоління. Відвідувачі музею можуть отримати більш глибоке розуміння культури та історії через візуалізацію, що може допомогти їм зберегти та передати ці знання іншим. Крім того, візуалізація музейного простору може стати засобом створення нових форм спілкування та взаємодії між різними культурами та сприяти розвитку взаєморозуміння та толерантності.

Вікторія Сав'як

(спеціальність «Музеєзнавство, пам'яткознавство»

ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка»)

Наук. консультант – проф. Караманов О. В

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНИХ МЕМОРІАЛЬНИХ МУЗЕЇВ

Меморіальні музеї мають величезний культурно-освітній потенціал, оскільки вони дозволяють зберігати та передавати історію, культуру та традиції народу. Сучасні меморіальні музеї відіграють важливу роль у формуванні національної свідомості, розвитку туризму та популяризації культурного спадщини.

Одним з ключових аспектів культурно-освітнього потенціалу меморіальних музеїв є можливість дослідження та вивчення історії, культури та традицій народу. Музейні експозиції дозволяють ознайомитися з важливими подіями та постатями, які впливали на розвиток нації, а також дізнатися більше про її культурну спадщину.

Крім того, меморіальні музеї забезпечують можливість вивчення національної ідентичності та світогляду, що є важливим для формування національної свідомості. Вони допомагають відтворити духовність та менталітет певної епохи, передати культурні та етичні

цінності, які сформувалися в процесі розвитку нації.

Також меморіальні музеї можуть виконувати важливу функцію в контексті розвитку туризму, приваблюючи відвідувачів з України та закордону, що може сприяти розвитку туристичної галузі та економіки в цілому. Також вони можуть стати центром культурного життя та популяризації культурної спадщини, забезпечуючи доступ до культурних подій та екскурсій, організацію виставок та культурних заходів, які сприяють формуванню національної свідомості та розвитку культурної освіти.

У сучасному світі меморіальні музеї можуть виконувати роль мультикультурного центру, що сприяє зміцненню міжкультурного діалогу та взаєморозуміння. Вони здатні ефективно відображати історію та культуру різних народів та етнічних груп, допомагаючи відкривати й розуміти різноманітність та багатоманітність світу.

Разом з тим, сучасні меморіальні музеї можуть використовувати інноваційні технології, які дозволяють більш ефективно передавати знання та інформацію відвідувачам. Це можуть бути різноманітні мультимедійні експозиції, віртуальні тури та інтерактивні зони, що дозволяють поглибити розуміння історії та культури.

Загалом, сучасні меморіальні музеї є важливими культурно-освітніми центрами, які забезпечують збереження та передачу історії та культурної спадщини нації, сприяють формуванню національної та міжнаціональної свідомості, розвитку туризму та популяризації культурних цінностей.

Меморіальні музеї відіграють важливу роль у процесі пам'яті та урегулюванні минулого. Вони можуть стати місцем зустрічі для людей, які мають різні погляди та інтерпретації історичних подій. Це дозволяє відкрити діалог, обговорення та згуртування навколо спільної історії. Меморіальні музеї можуть пропонувати експозиції, які представляють різні погляди та наголошують на значенні розуміння історії з різних перспектив; виконувати соціальну функцію, ставши платформою для висловлювання громадських думок, заохочуючи активну громадську участь та залучення громадян до дискусій про історію, політику та суспільні проблеми.

Також важливо зазначити, що сучасні меморіальні музеї можуть використовувати інтерактивність та відкритий доступ до інформації, що дозволяє відвідувачам більш активно залучатися до навчального процесу. Це можуть бути ігрові елементи, віртуальні екскурсії, мультимедійні ресурси та інші інтерактивні технології, які зроблять музейний досвід більш захоплюючим та зрозумілим.

Зауважимо, що меморіальні музеї повинні бути відкриті для співпраці та взаємодії з іншими музеями, навчальними закладами, науковими установами та громадськими організаціями. Це дозволить створювати мережу культурно-освітніх установ, які зможуть

спільно працювати над розвитком та збереженням історичної спадщини, популяризацією культури та розумінням інших культур.

Узагальнюючи, сучасні меморіальні музеї мають потужний культурно-освітній потенціал, оскільки вони сприяють збереженню, передачі та осмисленню історичної спадщини, формуванню національної свідомості, розвитку туризму, зміцненню міжкультурного діалогу та взаємного розуміння між народами. Вони можуть стати місцем зустрічі для людей різних вікових категорій, культур та соціальних груп, забезпечуючи зростання культурного та історичного рівня у всьому суспільстві.

Однак, для того щоб сучасні меморіальні музеї могли реалізувати свій культурно-освітній потенціал, важливо не лише зберігати та експонувати історичні артефакти, а й розробляти інноваційні методи навчання та пропагування історії. Музеї повинні активно використовувати технології та інтерактивність, щоби залучати до себе молодь, створювати доступні та цікаві форми навчання та забезпечувати якісну та точну інформацію.

Отже, меморіальні музеї є важливим елементом культурно-освітнього потенціалу сучасного суспільства. Вони можуть виконувати роль платформи для формування національної ідентичності, зміцнення міжкультурного діалогу та взаєморозуміння, створювати нові форми навчання та осмислення історії, а також сприяти соціальному прогресу.

МАТЕРІАЛИ
студентських наукових конференцій
кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ”

Випуск 19

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 2,95
Тираж 60 прим. Зам.

Малий видавничий центр кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Львівського національного університету імені Івана Франка
79005, м. Львів, вул. Туган-Барановського, 7